

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1468

1903 № 455

2936

ԴԵՄԱԳՐԱԳ ԿՐՈՆԻ

ԱՐԴՈՏԱՆՔԱԿԱՆ ԱՌԴՂԱԾՈՒ ԴԵՐՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀՈՍՏԱՏԵՆՆԵՑՑ
ՄԻՔ-ՋԵՂԱԿԱՆ ՍԱԽԻ ԵՍԵՂՆԵՐԵՑ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԹՈՅԿԻ ԱՐԱՄԻՆ ՄԱՍԸ

ՄԵՆ ԱՐԻՏԻ ՍԱԽԻ ՊԵՏՐՈՊՈԼԻՆՍԵՐ

Պետական իրական գիմնազիւնների առաջին դասարանի հայ աշակերտուհիների համար:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՅՊԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կ Ա Ջ Մ Ե Ց

ԵԶՆԻԿ Ա. ԲԱԶ. ԵՐԶՆԿԵԼՆՑ

Կրօնաւոյց Տիփլիսի առաջին իգական գիմնազիւնի և «Վաղեհան
Կորպորացի» կոչուած գիմնադրական ուսումնարանի»

Խ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Վ. Մարտիրոսեանցի տպարան | Կիւ. Կ. Մարտիրոսեանցի

Большая Банковая № 5

1902

ԲՆԵՅՈՒՏԵԿԱ
ԻՆՏԻՏՈՒՏ
ՊԵՏՐՈՊՈԼԻՆ
Առաջին Կոչ
ՍՍՏՐ

(075)
-84

ԳՐԱՄ-Կ
2936

15 JAN 2010

2 (075)
Կ-84

ԳՆԱՍԵԳԻՐՔ ԿՐՕՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՂՂՇՓԱՌԻ ԳՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՅՈՍՏՈՆԵԱՑՑ
ԱՌՆՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵԼԵՑԻՈՑ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐՔՈՅԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍԸ

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԵՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետական իգական գիմնագիտի առաջին դասարանի հայ աշակերտուհիների համար:

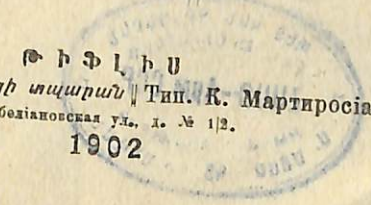
ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կ Ա Ջ Մ Ե Ց

ԵԶՆԻԿ Ա. ԲԱՀ. ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ

Կրօնուսույց Տփլիսի առաջին իգական գիմնագիտի և «Կադետան Կորպուս» կոչուած գիմնադրական ուսումնարանի:

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ЭТНОЛОГИИ
Академии Наук
СССР

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս
Կ. Մարտիրոսյանցի տպարան | Тип. К. Мартиросянца.
Орбеліановская ул., д. № 1/3.
1902

14177 42

10 APR 2013

12 JAN 2010

1468

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏԵՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏԵՐԱՆ
ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

Доволено цензурою. Тифлисъ, 10-го Сентября 1902 г!

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏԵՐԱՆ
ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏԵՐԱՆ
ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ
ՀՍՍՌ-ԱՐՄ ՍՍՐ
ՄԱՍԻՍԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

58373-64

Ըստ բարձու հրամանի Նորին Ս. Օճութեան Վեհափառ Քահանայապետի և Ս. Կաթուղիկոսի ամենայն հայոց Տ. Յ. Մկրտչի, զիւանս արժանի հրատարակութեան համարէ զգաստետերս կրօնի թոյլատրելով զտպագրութիւն սորին:

Ի հաստատութիւն վաւերացուցանի այս ստորագրութեամբ և դրօշմամբ կնքոյ Հայրապետական Իււանիս: Ի 10 Փետրուարի 1900 ամի № 147. Ի Սուրբ Էջմիածին:

Իււանապետ Կորիւն Վարդապետ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՄՔ

Ընդհանրապէս նկատուած է, որ պետական դպրոցներում ուսուցչի պաշտօն ստանձնող արժանապատիւ հայրերը հանդիպում են մեծամեծ դժուարութիւնների՝ չունենալով մի շարմարաւոր ձեռնարկ այդ դպրոցների համար: Թէպէտև կրօնի դասատուութեան համար կան լոյս տեսած բաւականին լաւ դասագրքեր, այց նրանք իրանց ընդարձակ նիւթով և լաշն ծաւալով և ունենալով մինչև անդամ իրանց գրաբարխառն լեզուով ու դարձուածքներով, որոնցից ոմանք էլ ընդունուած են որպէս կրօնի ձեռնարկ պետական դպրոցներում, — անհամապատասխան են այդ դպրոցներին, ուր այդ կարևոր առարկայի աւանդման համար ուղ ժամանակ է տուած և ուր ուսանող սանիկների մի մասն էլ տկար է իւր մայրենի լեզուի մէջ:

Չորս տարուայ իմ ուսուցչական փորձերը պետական դըպրոցներում բերել են ինձ այն հաստատ համոզման, որ այդ դըպրոցների կրօնի դասաւանդութեան համար անհրաժեշտ է կազմել մի այնպիսի դասագիրք, որի մէջ այդ առարկայի աւանդման համար որոշուած ժամանակի չափը և աւանդելի նիւթն ու նրա նաւալը նկատի առնուած լինէին և որի մէջ ամփոփ կերպով պիտի դրուուած լինէին ամենագլխաւոր կրօնական գիտելիքները, որոնք անհրաժեշտ են ամեն մի հայ աշակերտուհու և աշակերտի համար:

Ձեռք զարկելով այս կարևոր գործին՝ ես արդէն պատասխատել եմ պետական իգական միջնակարգ դպրոցների համար իօնագիտութեան մի ընդհանուր ձեռնարկ, որի մէջ բոլոր դասարաններում աւանդելի կրօնի նիւթերը — դասընթացները՝ տե-

ղի, ժամանակի և սանիկների գիտակցութեան համաձայն՝ որոշուած՝ դասաւորուած են և որոնք հետզհետէ պիտի լուս տեսնեն առանձին գրքոյկներով:

Սոյն գրքոյկը յիշեալ դպրոցների առաջին դասարանի կրօնի նիւթը—գասարնթացն է և կրում է «Հին ուխտի սուրբ պատմութիւններ» խորագիր: Սրա նիւթը բաժանուած է երկու մասի, մին (I)՝ աշակերտների և միւսն (II. III.)՝ ուսուցչի համար: Վերջինս (ուսուցիչ) կարող է իւր մասն ընդարձակել—լրացնել, նաչած ժամանակին և սաների զարգացման:

Այս գործը չաջողութեամբ գլուխ բերելու համար՝ ես օգտուել եմ առհասարակ առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող կրօնի դասագրքերից, մերթ համառօտելով, մերթ ընդարձակելով և տեղ-տեղ ևս մի քանի կտորներ նոյնութեամբ չառաջ ընկելով:

Սա իբրև առաջին փորձ, թերևս ունենայ և իւր պակասաւոր կողմերը, որոնց ցոյց կտայ հետզհետէ ժամանակը, միայն վստահանում եմ կարծել, որ այդպիսի մի ձեռնարկի տուած օգուտն անհամեմատ աւելի կլինի, ուստի հրաւիրում եմ պաշտօնակից պետական դպրոցների կրօնուսուցչ արժանապատիւ հայրերի ուշադրութիւնը դորա վրայ:

ԵԶՆԻԿ Ա. Ք. ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ

Ի 20 Դեկտեմբերի 1899 թ.

Տփլիս.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հին ուխտի սուրբ պատմութիւններ

	երես
1. Աշխարհի ստեղծագործութիւնը	1
2. Մարդու ստեղծագործութիւնը	3
3. Դրախտը և առաջին մարդոց կեանքը	5
4. Պատուիրանազանցութիւնը	7
5. Ադամի որդիքը	9
6. Ջրհեղեղը	12
7. Բարելոնեան աշտարակաշինութիւնը	15
8. Աբրահամը տեղափոխուած է Քանանացոց երկիրը	18
9. Աբրահամը և Դովտը բաժանուած են իրարից	20
10. Աբրահամը ազատուած է Դովտին	23
11. Աստուծու խոստումն Աբրահամին	25
12. Իսահակի ծնունդը և զոհ բերելը	28
13. Իսահակի որդիքը և Յակովբի տեսիլը	32
14. Յակովբի որդիքը	35
15. Յովսէփի փառքը	39
16. Յակովբի որդոց եգիպտոս գնալը և Յակովբի տաղափոխութիւնը Եգիպտոս	42
17. Մովսէսի ծնունդը, կրթութիւնը, փախուստը և անկէզ մորենին	46
18. Զատիկ—Եգիպտոսից դուրս գալը և Կարմիր ծովն անցնելը	51
19. Սինայի օրէնստուութիւնը, Վկայութեան խորանը	55
20. Իսրայէլացիները մտնում են Աւետեաց երկիրը, Դատաւորներ	60
21. Սաւուղ թագաւորը	64

22. Դաւիթ թագաւորը	68
23. Սողոմոն թագաւորը	73
24. Թագաւորութեան բաժանումը: Իսրայէլի թագաւորութեան վիճակը	79
25. Յուզայի թագաւորութեան վիճակը	84
26. Մարգարէները	88
27. Յաբելոնեան գերութիւնը, Դանիէլ մարգարէ	92
28. Իսրայէլացիների վիճակը սլարսից իշխանութեան ժամանակ: Եզր և Նէեմի	96
29. Իսրայէլացիների վիճակը Մակեդոնացիների ժամանակ: Մատթիա	100
30. Իսրայէլացիների վիճակը Հռոմացեցոց տիրապետութեան ժամանակ	104

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

№ 1. ԱԹՆԱՐՀԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

I. Աստուած սկզբում ստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Բայց երկիրն էր աներևայթ, անպատրաստ և խաւարով ծածկուած: Աստուծու Հոգին շրջում էր ջրերի վրայ: Երկիրը ներկայ կազմակերպութիւնը ստացաւ վեց օրում:

Աստուած առաջին օրը ստեղծեց լուսը: Երկրորդ օրը՝ տեսանելի երկինքը՝ հաստատութիւնը: Երրորդ օրը՝ ջուրը հողից բաժանեց և հրամայեց հողին արտադրել բոյսեր: Չորրորդ օրը ստեղծեց արեգակը, լուսինն ու աստղերը: Հինգերորդ օրը՝ թռչուններն և ձկները: Վեցերորդ օրը՝ չորրօտանի կենդանիները, սողունները և մարդուն:

Եօթներորդ օրն Աստուած հանդատացաւ,
 այսինքն՝ էլ ոչինչ չստեղծեց: Սրա համար
 այդ օրը կոչուում է շաբաթ, որ նշանակուում
 է հանգստութիւն: Աստուած օրհնեց և
 սրբեց այդ օրը և նա դարձաւ սուրբ օր՝
 տօն-մարդոց համար:

II. Ո՞վ ստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Ի՞նչ դրութեան մէջ էր
 երկիրը: Նա ներկայ կազմակերպութիւնը բանի՞ օրում ստացաւ և ո՞ր
 օրը՝ ի՞նչ ստեղծեց Աստուած: Եօթներորդ օրուայ համար Աստուած
 ի՞նչ հրամայեց: Ի՞նչ է նշանակում շաբաթ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք 1), որ Աս-
 տուած յօրհանուում է, նրան ոչ ոք չէ ստեղծել, իսկ մնացեալ բո-
 լոր բաներն—արարածները սկիզբն են առել (գոյացել) նրանից
 և ստեղծուել են ոչնչից միմիայն՝ Նրա աստուածային խօսքով:
 2) Նա *մեհակարու* է, ինչ որ կամենայ, կարող է անել: Աստուած
 ստեղծում է, իսկ մարդը շինում: Այս պատճառով մենք դիմում
 ենք նրան մեր նեղութեան և կարիքների ժամանակ և խնդր-
 րում նրա օգնութիւնը: 3) Նա *մեհիմար* է, որովհետև ինչ որ
 ստեղծել է, բոլորն էլ իմաստութեամբ է ստեղծել և կարգադրել:
 Ուստի մեր աղօթքի մէջ պէտք է խնդրենք, որ մեզ իմաստու-
 թեան շնորհ տայ, որպէսզի մենք էլ մեր գործերը իմաստու-
 թեամբ կարգադրենք: 4) Նա *մեհաբար* է, ինչ որ ստեղծել է,
 բարի է ստեղծել և այդ բարիքները տուել է մարդու, որ նա
 վաշելելով ինքն էլ բարիք անի ուրիշներին: 5) Նա յատկացրել
 է մի օր—շաբաթ, մեզ համար կիւրակէ, և նշանակել է, որ
 ծառայենք Իրան մեզ տուած բարիքների փոխարէն:

I. Աստուած մարդու մարմինը ստեղծեց
 հողից և փչելով՝ տուեց նրան անմահ հոգի:
 Նա մարդուն իր պատկերի և իր նման ըս-
 տեղծեց և սրանով զանազանեց նրան, առա-
 ւելութիւն տուեց միւս արարածներին:

Յետոյ ասաց Աստուած—«Լաւ չէ, որ
 մարդը մենակ լինի, ստեղծենք նրա համար
 օգնական», և առաջին մարդուն քնացրեց
 ու նրա կողքից մի ոսկոր հանելով՝ ստեղծեց
 նրա համար ընկեր—կին: Առաջին մարդու
 անունն էր Ադամ, իսկ կնոջը՝ Եւա, որ նշա-
 նակում է մաւր բոլոր կենդանիների:

Աստուած առաջին մարդոց համար տըն-
 կեց զբախտը և բնակեցնելով նրանց այնտեղ,
 օրհնեց ու ասաց. «Աճեցէք և բազմացէ՛ք,
 լցրէք երկիրն և տիրեցէ՛ք դրան»:

Ադամը տեսնելով զբախտում կենդա-
 նիներին՝ շատ ուրախացաւ և իւրաքանչիւ-
 րին առանձին անուն տուեց:

Աստուած իր ստեղծուածներին չթողեց
 անխնամ: Նա նախախնամում և պահպա-

նում է նրանց իր հովանաւորութեան ներքոյ
և ամեն բարի բանին օգնում է:

II. Աստուած առաջին մարդու մարմինը ինչից ստեղծեց. Ի՞նչ
առաւելութիւններ ունի մարդը միւս արարածներէց. Ո՞վ էր առաջին
մարդու ընկերը և Աստուած ինչպէս ստեղծեց նրան. Ի՞նչպէս էին
կոչուած առաջին մարդիկը: Աստուած ո՞ր բնակեցրեց առաջին մար-
դոց և ի՞նչ օրհնութիւն տուեց նրանց: Աստուած ի՞ր ստեղծուածնե-
րին թողեց արդեօք անխնամ. ի՞նչ է անում և ի՞նչ բանին է օգնում:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք 1) որ Աս-
տուած մարդուն այն ձևով չէ ստեղծում, ինչպէս միւս բոլոր
արարածներին: Նա տալիս է մարդուն առաւելութիւններ և
բարձր չափութիւններ, օր. դատելու, խօսելու և բարին ու չարն
հասկանալու կարողութիւն: 2) Եւային՝ Ադամի ընկերոջը—ստեղ-
ծում է նրա կողքից և այսպէս անելու պտտճառն այն էր՝ որ
մարդիկ միմեանց սիրեն և օգնեն: 3) Աստուած պատկերը և նը-
մանութիւնը չաչտնում է մեր հոգևոր ընդունակութիւնների
և կարողութիւնների մէջ: 4) Աստուած աշխարհը ստեղծեց իւր
բարութեամբ, որ արարածներից իւրաքանչիւրը վաչելէր այնքան
բարութիւն, որքան կարող էր ստանալ և ուրախանալ: Աստուած
մարդուն նշանակեց տէր և իշխան բոլոր արարածներին. տուեց
նրան ամենամեծ երանութիւնը և պարտաւորացրեց, որ ճանաչէ
Նրան, սիրէ և ծառայէ: Աստուած ծառայել՝ նշանակում է վա-
րուել ամեն բանում այնպէս, ինչպէս նրա կամքն է: Եւ 5)
Աստուած աշխարհս ստեղծելով չթողեց նրան անխնամ: Նա իւր
բոլոր ստեղծուածներին պահում—պահպանում է իր իշխանու-
թեան ներքոյ և կառավարում: Այս պատճառով նա կոչուած է
Տէր երկնայի թափաւոր, Ամենակարող և Եսխանամար:

№ 3. ԴՐԱԽՏԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԳՈՑ ԿԵՆՆԵՐ

I. Դրախտը մի հրաշալի պարտէզ էր,
որ գտանւում էր Եդեմում—արևելեան կողմը
և նրա միջով անցնում էին չորս գետեր—
Տիգրիս, Եփրատ, Փիսուֆն և Գեհուֆն: Այս
պարտէզը զարդարուած էր ամեն տեսակ ծա-
ղիկներով և ծառերով: Ծառերը շատ գե-
ղեցիկ էին և ունէին համեզ պտուղներ: Այս-
տեղ կային թռչուններ և ամեն տեսակ կեն-
դանիներ, որոնք հնազանդում էին մարդուն,
ինչպէս իրանց տիրոջը: Աստուած տէր և իշ-
խան նշանակեց Ադամին և պատուիրեց մը-
շակել ու պահպանել այս պարտէզը:

Ադամ և Եւա խաղաղ կեանք էին վա-
րում դրախտի մէջ և երջանիկ էին: Աս-
տուած ամեն բարիք արել էր նրանց և սպա-
սում էր նրանցից հնազանդութիւն և
պատուիրան ապահովութիւն:

II. Ի՞նչ բան էր դրախտը և ո՞ր երկրումն էր գտանւում: Ի՞նչ
գետեր էին հոսում նրա միջով: Մարդիկ և կենդանիներ ինչպէս էին
սպրում միմեանց հետ: Աստուած Ադամին և Եւային ի՞նչ պատուէր
տուեց պարտիզի համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աստուած նախամարդերի բնակութեան համար տնկում, պատրաստում է մի գեղեցիկ պարտէզ, ամենայն բարութեամբ և ջրերով առատ և դա լինում է Հայաստանում, ուր գտանում են Տիգրիս և Ֆիրատ գետերը, ուրեմն մարդկութեան որրանը համարում է այդ երկիրը: 2) Ադամ և Եւա բախտաւոր էին դրախտում, այն է՝ հիւանդութիւն, տխրութիւն, ցաւ, տրտմութիւն և մահ չունէին: Ո՛չ մի բանի կարիք չկար, ո՛չ կերակրի, ո՛չ շորերի և ո՛չ բնակարանի: Ամեն բան պատրաստ էր: Նրանց սրտերը մաքուր և խիղճը հանգիստ էր, ո՛չ մի բան նրանց չէր վշտացնում և վրդովում. Ո՛չ մի բանի վրայ նրանք աչք չունէին: Նրանք անմեղ էին: Նրանց մէջ նախանձ, ատելութիւն չկար:

№ 4. ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՆԻՍՏՆԵՐԸ

I. Դրախտի մէջ երկու նշանաւոր ծառ կար. մինը կոչւում էր ծառ կենաց, իսկ միւսը ծառ գիտութեան բարւոյ և չարի: Աստուած պատուիրեց նրանց դրախտի բոլոր ծառերի պտղից ուտել, բայց գիտութեան բարւոյ և չարի ծառի պտղից չուտել, եթէ ո՛չ՝ մահով կմեռնեն:

Չար ոգին—օձը, որ բոլոր կենդանիներից իմաստնագոյն էր, նախանձեց նախամարդերի երջանկութեան վրայ: Նա մօտեցաւ Եւային և ասաց. «Ի՞նչու չէք ուտում այն ծառի պտղից, որ դրախտի մէջ է». Եւան

պատասխանեց.— Աստուած արգելեց մեզ և ասաց. «Եթէ ուտէք, կմեռնիք»:— Ո՛չ, ասաց օձը, դուք չէք մեռնել, այլ կբացուին ձեր աչքերը, դուք էլ Աստուծու նման կլինիք և կհասկանաք բարին ու չարը»: Եւան կասկածեց Աստուծու պատուիրանի վրայ: Նա չը կարողացաւ համբերել և կերաւ: Յետոյ տուեց Ադամին և նա էլ կերաւ:

Այսպէս առաջին մարդիկ մեղանչեցին, որից լետոյ ամեն ինչ փոխուեց: Նրանք զրկուեցան հոգեկան հանգստութիւնից-խիղճը տանջում էր նրանց: Նրանք դարձան ստախոս և չարասիրտ: Նրանք ամաչում, վախենում էին, ուստի սկսեցին ծածկուել և թափ կենալ:

Աստուած եկաւ դրախտը և պատժեց Ադամին և Եւային անհնազանդութեան համար: Նա դուրս արեց նրանց դրախտից, և պատուիրեց պարապել հողագործութեամբ ու ապրել իրանց երեսի բրտինքով-աշխատանքով:

Աստուած Ադամին և Եւային պատժելով՝ չթողեց անմխիթար: Նա խոստացաւ

**ուղարկել փրկիչ որ ազատէ նրանց սերունդը
այդ մեղքից:**

II. Աստուած ինչ էր սպասում Ադամից և Եւայից: Ի՞նչ նշա-
նակութեան ծառեր կային դրախտի մէջ և ինչպէս էին կոչուում: Աստուած
ինչու արգելեց զիտութեան բարուց և չարի ծառի պտղից ուտել:
Ո՞վ խաբեց Եւային: Աստուած ինչ պատիժ տուեց և ինչպէս
փոխուեց նրանց վիճակը: Աստուած ինչ խոստացաւ նրանց մխիթա-
րելու համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) թէ
ինչպէս նախանձը, ատելութիւնը զրգում է յանցանք գործելու
և ինչ խաբուսիկ յոյսերով նա մտնում է մարդու սիրտը և հը-
րապտութեան մօտեցնում է գործել տալու: 2) Անհնազանդու-
թիւնը յանցանք է և միշտ մեծ զրկանքների է հասցնում մար-
դու: Նա հասցնում է ազահութեան, մեծամտութեան և երախ-
տամտութեան, որի հետևանքը—դառն իրողութիւնը—որ ա-
նուղղելի է, մարդ չետոյ է իմանում: 3) Այդպիսի փորձանքներ
կեանքի մէջ մեզ էլ կարող են պատահել: Չատերը մեր ընկեր-
ներից, բարեկամներից և ծանօթներից կարող են կեղծ ու պա-
տիր խօսքերով մօտենալ մեզ և բարեկամ ձևանալով՝ խաբել ու
ձգել մեզ գանազան տեսակ սխալմունքների մէջ, որի հետևանքը
տխուր ու վնասակար կարող են լինել և մենք նախամարդերի
նման կրկուենք մեր ունեցած բարիքներից, առաքինութիւն-
ներից և մինչև անգամ բարի անունից: 4) Ուրիշի ունեցածի
վրայ չար աչք, չար նախանձ չպէտք է ունենանք մենք: Ու-
րիշների բարիքները—յաջողութիւնը, հարստութիւնը, բարի ա-
նունը պէտք է մեզ ուրախացնեն և ոչ տրտմեցնեն և մենք
բարի նախանձով ու օրինակով պէտք է տշխատենք համեմել նը-
րանց: 5) Կեանքի մէջ նրանք, որոնք գոհ չեն իրենց վիճակից
և աշխատում են աւելի լաւ վիճակ ձեռք բերել ոչ ներելի մի-
ջոցներով, յանցանք են գործում և պատժւում են: Ո՞վ փոքր

յանցանք է գործում, նա շուտով մեծն էլ կգործէ և ով փոքր
չարիքը չի հանիլ սրտից, նա մեծն էլ կ'դժուարանայ հանել և
նա, որ պատճառ է դառնում մէկի դալթակողութեան և հանում
ուղիղ ճանապարհից, նա մեծ յանցանք գործողն է:

Ք 5. ԵՐԵՄԻ ՈՐԳԻՔԸ

I. Աղամ և Եւա ունեցան երկու որդի՝
Կալէն և Ս.բէլ: Կալէնը պարապում էր
երկրագործութեամբ, իսկ Ս.բէլը՝ խաշնարա-
ծութեամբ:

Մի անգամ երկու եղբայրները գոհ բե-
րին Աստուծուն. Կալէնն իր մշակած դաշտի
պտուղներից, իսկ Ս.բէլը՝ խաշների անդրա-
նիկ գառներից: Բայց երկուքի սիրտը միա-
տեսակ չէր: Ս.բէլը մաքուր սրտով էր մա-
տուցանում, իսկ Կալէնը՝ նախանձոտ: Այս
պատճառով Աստուած ընդունեց Ս.բէլի գո-
հը. իսկ Կալէնինը—ոչ: Այս բանի վրայ
Կալէնը խիստ բարկացաւ և սկսեց տրամել-
նրա դէմը վախուց: Աստուած զգուշա-
յրեց Կալէնին. բայց նա չսեց և սրտից ոխը
չհանեց և մի անգամ էլ խաբելով իր եղ-
բորը՝ տարաւ դաշտն ու սպանեց:

Աստուած հարցրեց Վալէնին. «Ո՛ւր է ըր եղբայր Աբէլլ:» **Վալէնը փոխանակ զղջալու կոպիտ պատասխանեց.** «Չ՛գիտեմ, մի՞թէ ես նրա պահապանն եմ»: **Աստուած ասաց.** «Քի եղբոր արիւնը բողբոլմ է, անխիժած լինի դու, հանգստութիւն չունենաս և թափառի երկրիս վրայ:

Այնուհետև Վալէնը հեռացաւ և գնաւ ուրիշ երկիր. իսկ **Աստուած Ադամին և Եւային մխիթարելու համար՝ տուեց մի ուրիշ որդի որին անուանեցին Սէթ:**

II. Ադամ և Եւա քանի որդի ունէին սկզբում: Ի՞նչ էին նրան անունները և ի՞նչով էին պարագում: Սբոյի կողմից բնշպէս էին իրանց հաւատն ու սէրը դէպի Աստուած ինչ ձևով էին արտայայտու Աստուած ում զոհը և աղօթքը ընդունեց: Վալէնի սրտում ինչ էր զգացնումը—նախանձ ծագեց և ինչ արեց Աբէլին: Աստուած ի պատիժ տուեց Վալէնին և ինչով մխիթարեց Ադամին ու Եւային:

III. Այս պատմութեան մէջ սարսափելի բան ենք տեսնում—եղբայրն եղբորը սպանում է և ինչու համար, որ Աստուած նրա աղօթքն ու զոհը չէ ընդունել: Սա առաջ է ելնախանձից: Նախանձը մի այնպիսի արատ է, որ եթէ մի սրտում զրեց, սկսում է հեռո՛հեռո՛ւ աճել և մեծանալով, սաստիկ նալով հասցնում է մարդու ինքնամոռացութեան, բարկութեան վրէժխնդրութեան և սպանութեան, մինչև անգամ իւր եղբորը: 2) Աստուած ամենագէտ է. նրան չաչտնի են մարդ սրտերը: Նա ընդունում է միմիայն մաքուր սրտերից աղօթքը:

Վալէնը չար էր, նրա սիրտը նախանձով և ատելութեամբ լիքն էր, այն ինչ Սբէլլը բարի խոնարհ և հեղ էր, ունէր մաքուր սիրտ, հաւատ և սէր դէպի Աստուած: Սրա համար Աբէլի աղօթքն ու զոհը ընդունւում է, իսկ Վալէնինը—ոչ: Վալէնը փոխանակ իր սիրտը մաքրելու, (Որովհետև Աստուած Վալէնին էլ կ'սիրէր, եթէ նա էլ իր եղբոր պէս հեղ, բարեպաշտ լինէր և մաքուր սիրտ ունենար)—Նա փոխանակ Աստուած զգուշացնող խօսքերը լսելու և ներողութիւն խնդրելու, կոպիտ է պատասխանում և ձեռքը բարձրացնելով եղբոր վրայ՝ անտես է առնում նրա աղաչանքն և սպանում է նրան, սգի մէջ ձգելով իր ձեռքերին: 3) Աստուած պատիժն իսկուցն հասնում է մեղաւորին—Վալէնին: Նրա խիղճը տանջում է նրան իր արած չար գործի համար և միտքը խանգարուած ու սրտի ցաւով ո՛չ մի տեղ դադար ու հանգիստ չէ գտնում: Նրա չար արարքը գիշեր ցերեկ մտքից և սրտից չէ հեռանում, նախատում է նրան, որ նա մարդասպան է—եղբայրասպան է: Նա երերեալ—տատանեալ շրջում է երկրի վերայ: 4) Աստուած ողորմած և մարգասէր է, նա հարկանում է և բժշկում է. նա նեղութեան ժամանակ մխիթարում է իր հաւատացեալների սիրտը, որոնք հաւատով և ուսով դիմում են նրան և խնդրում նրա ողորմութիւնն ու օղորմութիւնը: Եւ այսպէս Ադամին և Եւային Աստուած մխիթաւում է մի նոր որդի տալով:

№ 6. Զ Ր Հ Ե Ղ Ե Ղ

I. Մարդիկ շատացան երկրիս վրայ և սակեցին ու աւելի վատացան: Նրանք մոռաւան ճշմարիտ աստուծուն և սկսեցին վատործեր անել: **Աստուած երկար համբերեց, չափց երբ չարութեան չափն անցաւ. Նա**

վճուեց պատժել ջրհեղեղով: Այս ժամանակ
ապրում էր մի արդար մարդ՝ Նոյ անու-
նով: Նա ունէր երեք որդի, Սէմ, Քամ և
Յափէթ:

Աստուած հրամայեց Նոյին մի տապան
չինել, որի մէջ կարելի լինէր տեղաւորել իր
ընտանիքն և այն բոլոր կենդանիները, որոնք
չէին կարող ապրել ջրի մէջ: Նոյը շինեց
տապան և մտաւ նրա մէջ ինքն, իւր կինը,
երեք որդին և երեք հարսները: Նա վերց-
րեց իւր հետ կենդանիներ և թռչուններ և
մի տարուալ պաշար-կերակուր:

Երբ ամեն բան պատրաստ էր, եկաւ սաս-
տիկ անձրև (ջրհեղեղ) քառասուն օր և քա-
ռասուն գիշեր շարունակ: Զրեքը շա-
տացան, բարձրացան և դուրս եկան ամի-
րից: Բոլոր երկրիս երեսը ծածկուեց ջրով
և մարդիկ, կենդանիներ և թռչուններ խեղ-
դուեցան: Ազատուեցան միայն նրանք, որոնք
տապանի մէջ էին: Հարիւր լիսուն օրից լե-
տոյ փչեց սաստիկ քամի, ջուրը սկսեց իջ-
նել և տապանը նստեց Արարատ (Մասիս)
սարի գլխին: Երբ երևեցան ջրի միջից սա-

րերի կատարները, Նոյը դուրս թողեց տա-
պանից մի ագուաւ: Ագուան էլ չըվերադարձաւ:
Եօթն օրից լետոյ թողեց մի աղանի: Աղա-
նին նստելու տեղ չգտաւ և վերադարձաւ:
Եօթն օրից լետոյ կրկին թողեց աղանի. նա
վերադարձաւ և ունէր ձիթենի ճիւղ բեր-
նում: Զիթենու ճիւղը նշան էր Աստուծու
ողորմութեան: Եօթն օրից լետոյ երրորդ ան-
գամ արձակեց աղանուն և նա էլ չվերա-
դարձաւ: Այն ժամանակ Նոյը և նրա հետ
եղողները իմացան, որ ջրերը ցամաքել են և
դուրս եկան տապանից: Նոյը շնորհակալու-
թեան գոհ բերեց Աստուծուն իրանց փրկու-
թեան համար: Աստուած ընդունեց այս գո-
հը և խոստացաւ այլևս չպատժել մարդոց
ջրհեղեղով և այս խոստման նշան տուեց
ծիածանը, որ այս ժամանակ երևեաց եր-
կնքում:

II. Աստուած ինչու համար և ինչպէս պատժեց մարդոց: Ո՞վ-
քեր ազատուեցան և ինչպէս: Բացի Նոյի ընտանիքից էլ ինչ
բաներ ազատուեցան մահից: Բանի օր տեւեց ջրհեղեղը և ինչպէս
իմացաւ Նոյը ջրի ցամաքելու: Ծաղանից դուրս գալով Նոյը ինչ արեց
և Աստուած ինչպէս ընդունեց նրա գոհը և ինչ նշան տուեց իր
խոստման կատարելու համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք 1) որ Աստուած պատժում է մարդոց: Նա իսկոյն չէ պատժում, այլ դեռ երկար ժամանակ խրատում, զգուշացնում է և երբ նրանք չեն ուղղւում, այն ժամանակ միայն պատժում է: Նա արդարներին պահպանում և ազատում է: 2) Վատ օրինակը փչացնում, վարակում է շատերին, եթէ նրա առաջը շուտ չէ առնւում և արմատախիլ չէ անւում: Այսպէս Կալէնի որդիքը և սերունդը վատ, չար և ապականուած էին, իսկ Սէթի որդիքն և սերունդը բարեպաշտ և արդար: Սրանք մօտենում են միմեանց. խառնւում են, սովորում են նրանցից վատութիւն, գործում են նրանց նման անօրէն—Աստուծուն հակառակ գործեր և պատժւում: Այսպէս մի վատ երեխայ, մի վատ մարդ կարող է վատացնել, փչացնել մի քանի երեխաներ, մարդիկ և հասարակութիւն, եթէ իսկոյն չ'առնուի նրա առաջը: 3) Տեսնում ենք Նոյի և իր ընտանիքի երախտագիտական զգացմունքը, զոհ բերելը, շնորհակալութիւնը և Աստուծու խոստումը այլևս ջրհեղեղով չպատժելու համար: 4) Տեսնում ենք նաև, որ չլսելը բարի խրատներին, բարի խօսքերին, բարի խորհրդին, մեծ սխալ է և վնաս է առաջ բերում: Եթէ մարդիք լսէին Նոյի խրատներին և հեռանալին վատ և չար գործերից, հարկաւ կազատուէին պատժից, որովհետև Աստուած պահպանում է Իրան սիրողներին, իսկ պատժում է Իրան ատողներին՝ ուրիշներին օրինակ տալու և զգուշացնելու նպատակով:

№ 7. ԲԱՐԵԼՈՒՆԵՆ ԸՅՏԵՐԵԿԱԾՅԻՆՈՒԹԻՒՆ

I. Մարդկային ազգը ջրհեղեղից լետուց կրկին բազմացաւ Նոյի երեք որդկերանցից: Նրանք ապրում էին միասին, կազմում էին մի ազգ և խօսում էին մի լեզուով: Իւրաւ քանչիւր ցեղի-ընտանիքի մէջ ամենից մեծը

կոչւում էր Նահապետ, որ կառավարում էր և փոքրերին սովորեցնում, թէ ի՞նչպէս պէտք է կեանք վարել: Նա էր և Աստուծուն զոհ մատուցանում:

Երբ չար գործերն ու երկպառակութիւնները շատացան երկրիս վրայ, մի քանի ցեղեր որոշեցին իրանց մէջ— մի քաղաք շինել և նրա մէջ բարձրացնել մի աշտարակ, որի ծայրը հասնի մինչև երկինք: Սրանով նրանք կամենում էին մեծ անուն թողնել-փառք վաստակել և քացի դրանից, ուր գնալու էլ լինին, նրան նայելով կրկին վերագառնան և, եթէ մի անգամ էլ ջրհեղեղ լինի, կարողանան նրա մէջ պատսպարուել և ազատուել:

Այս ամբարտաւան խորհուրդը և անմիտ գործը Աստուծուն հաճելի չէր և Նա չթողեց, որ շինութիւնն աւարտուի: Նա խառնեց նրանց լեզուն, որ իրար չհասկանալով թողին շինութիւնն ու ցրուեցին զանազան երկիրներ: Այն քաղաքն, ուր շինեցին աշտարակը, կոչուեց Բաբելոն, որ նշանակում է խառնակութիւն, իսկ աշտարակը՝ բաբելոնի աշտարակ աշինութիւն:

Սրանից չետոյ չառաջ եկան զանազան ազգեր և ցրուելով երկրիս ամեն նկողմերը՝ մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն և սկսեցին երկրրպագութիւն տալ արեգակին, լուսնին և աստղերին: Ապա շինեցին ոսկուց, արծաթից, փայտից աստուածներ և պաշտեցին ու զոհ մատուցին: Այսպիսի արձանները կուռք էին կոչուում, նրանց մատուցած պաշտօնը՝ կուռպաշտութիւն, իսկ պաշտողները՝ կուռպաշտ կամ հեթանոս:

II. Ջրհեղեղից չետոյ մարդիկ քանի ազգ էին կաղնում և քանի լեզուով էին խօսում: Իւրաքանչիւր բնտանիքի մեծն ինչպէս էր կոչուում և ինչ էր նրա պաշտօնը: Ի՞նչ պատճառով մարդիկ կամեցան աշտարակ շինել և ինչո՞ւ չչաջողուեց: Ի՞նչպէս էր կոչուում այն քաղաքը, ուր սկսել էին շինել աշտարակը: Աշտարակաշինութիւնից չետոյ մարդիկ ուր գնացին և նրանք պահեցին արդեօք ճշմարիտ Աստուածապաշտութիւնը: Ի՞նչ աստուածներն սկսեցին պաշտել ինչպէս էին կոչուում նրանք և նրանց պաշտողները:

III. Այս պատմութիւնից մենք տեսնում ենք. 1) որ մարդիկ ջրհեղեղից չետոյ կրկին բազմանում են և վարում են խաղաղ կեանք: Իւրաքանչիւր բնտանիք ունենում է իր նահապետը: Յետոյ ծագում է նրանց մէջ մի անբարտաւան միտք — տափարակ տեղում մի քաղաք շինել և նրա մէջ մի աշտարակ բարձրացնել: Աստուած արգելք է դնում այդ բանին և խառնում է նրանց լեզուն: Նա արգելում է այդ բանն, որովհետեւ նրանց ամբարտաւան և անմիտ խորհրդի մէջ նկատում է չար միտք,

այն է՝ Աստուծուն հաւասարելը: Նրանք կամենում են հանել իրանց սրտից Աստուծու երկիւղը և սկիզբն առնել անօրէն և չար գործերի, որոնց համար գիտէին, որ Աստուած կը պատժէ: Նրանք կարծում էին, թէ բարձրանալով աշտարակի վրայ, կարող են ազատուել: 2) Հարկաւոր է որևէ գործ կամ ձեռնարկութիւն սկսելուց առաջ քննել և Աստուծու հաճութիւնն ու օրհնութիւնը ստանալ, այն է՝ արդեօք դէ՞մ չէ՞ նրա օրէնքներին, նրա կամքին. ապա սկսել գործն, որը միայն կարող է չաջող վախճան ունենայ: Այդ պատճառով մենք նախապէս պէտք է աղօթենք և ինդրենք նրա օրհնութիւնն — օղնութիւնը — մեր ձեռնարկութեան ժամանակ և ապա սկսենք թէ տուն, թէ ուսումնարան, և թէ բարեգործական որևէ հաստատութիւն կանգնել կամ որևէ գործի ձեռնամուխ լինել: 3). Մենք տեսնում ենք, որ մարդիկ, որքան շատանում են, այնքան աւելի են վատանում և անմաքուր դառնում: Նրանք ամեն տեսակ չարութիւններ անելով, խաբելով չափշտակելով, շոպչութիւն և մարդասպանութիւն կատարելով, կարծում են թէ այդ չարութիւններից կարող են արգարանայ, ազատուել՝ կուռքերին ծառայելով և նրանց մարդիկ զոհ բերելով, առաւելապէս անմեղ մանուկներ:

Նրանց մեծ մասը սխտւում են Աստուած համարել այն բաներն, որոնք իրանց օգուտ կամ վնաս են տալիս: Նրանք երկնային մարմիններին և երկրի կենդանիներին աստուածացին պատիւներ են տալիս և մինչև անգամ պաշտում են ծովը, երկիրը, մարդիկը, կենդանիները ու բոյսերն: Աստուածների մէջ ոմանց մեծ և ոմանց փոքր, ոմանց բարի և ոմանց չար են համարում: Այս մոլորութիւնը հետզհետէ աւելի է տարածւում և մարդիկ դառնում են կասկածաշուշան, չելսնահներ:

№ 8. ԱՐԲՈՎՍԵՐ ՏԵԼԵՓՈՒԹՈՒՄ Է ՔԵՆՆԱՅՈՑ ԵՐԿՐԸ

I. Երբ մարդիկ մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն, այդ ժամանակ ապրում էր մի

89-346825

ВНИМАТЕЛЬНО
ИСТИНУ
ПРОСВЕДЕНИЯ
Кладовиц Мозг
СССР

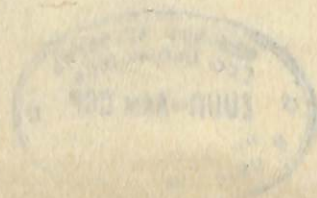

բարեպաշտ և արդար ժարդ, Աբրահամ անունով: Նա Սէմի ցեղից էր և բնակւում էր Միջագետքի Խառան քաղաքում: Նրա հայրն ու բոլոր ազգականները նմանապէս մոռացել էին Աստուծուն և կուռք էին պաշտում: Միայն Աբրահամն էր պաշտում ճշմարիտ Աստուծուն:

Աստուած ընտրեց Աբրահամին, որ ներանով և նրա սերնդով պահպանուի և տարածուի ճշմարիտ հաւատը և յոյսը դէպի խոստացեալ Մեսիան—Փրկիչը:

Մի անգամ Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Թո՛ղ քո հայրենիքը, քո ազգականները, քո հայրենի տունը և գնացնես երկիրը, որը կտամ քեզ. Ես կըբարձրացնեմ քո անունն և քեզանով պէտք է օրհնուին երկրի բոլոր ազգերը»:

Աբրահամը խոնարհութեամբ կատարեց Աստուծու հրամանը. վեր առաւ իւր կին Սառային, եղբոր ուղիի Ղովտին—որոնք նույնպէս հաւատում էին ճշմարիտ Աստուծուն, ծառաները, աղախիները, խաչները և Միջագետքի Խառան քաղաքից գնաց Աստուծու

ցոյց տուած երկիրը, ուր բնակւում էր Քանանու սերունդը և կոչւում էր Քանանացոց երկիր:

Երբ հասաւ Սիւրէմ հովիտը, Աստուած կրկին երևաց նրան և ասաց. «Այս երկիրը Ես քո սերնդին պէտք է տամ»: Աբրահամը հաւատով ընդունեց Աստուծու խոստումը, թէև դեռ որդի չունէր: Աբրահամը սեղան շինեց, մատաղ արեց և Աստուծու անունը փառաբանեց:

Քանանացոց երկիրն իր գեղեցկութեան և պտղաբերութեան պատճառով համարւում էր այնպիսի երկիր, որից բղխում էր մեղր ու կաթ:

II. Երբ մարդիկ կռապաշտ դարձան, նւմ ընտրեց Աստուած ճշմարիտ հաւատի պահպանող և տարածող: Ո՛ւր էր Աբրահամ բնակւում և ինչ էր պաշտում: Դարձեալ սփբեր էին ճշմարիտ Աստուածապաշտներ: Ո՛ւր ուղարկեց Աստուած Աբրահամին և ինչ խոստացաւ: Ո՛ւր բնակուեց նա և ինչպիսի երկիր էր:

III. Այս պատմութիւնից երևում է. 1) որ Աստուած բարեպաշտ Աբրահամին հեռացնում է իր հայրենիքից և օտար երկիր է ուղարկում: Աբրահամի համար շատ ծանր էր թողնել իր հայրենիքը, տունը, տեղը, կալուածները, բարեկամներն և բնակուիլ օտարութեան մէջ՝ անձանօթ երկրի—ժողովրդի մէջ, որովհետև այնտեղ ամենայն ինչ նոր է, անձանօթ է, իրը չէ. բացի դրանից ճանապարհում նրան կարող են պատահել նեղութիւն-

ներ, դժբախտութիւններ, զրկողութիւններ և վերջապէս մահ: Կամ թէ կարող են նրան սիրով չընդունել անձանօթ երկրում, անչաղողութիւնների կհանդիպի և կամ թէ նոր երկիրը կարող է անպողպեքի լինել և նա այնտեղ բարեկամներ, ծանօթներ չունի, որ օգնեն: Սակայն Աբրահամն այնքան սիրում է Աստուծուն և հաւատում է նրա խօսքին. որ ամեն նեղութիւն և զրկանք կրելով՝ յանձն է առնում զնալ իր նոր հայրենիք, Աստուծու ասած տեղը—Քանանացոց երկիրը, միանգամայն հաւատալով, որ Աստուած իր բարեկամն է. նա սիրում է նրան, միշտ պաշտպանել է և կպաշտպանէ և թէ նա ցոյց կտայ և կառաջնորդէ իրան անվտանգ հասնելու նոր երկիրը: 2) Նա հաւատում է Աստուծու խօսքին. թէ այնտեղ մեծ չաղողութիւն կունենայ, Աստուած որդի կտայ, մեծ ազգ կ'գարծնէ, նրա որդոց կտայ այն երկիրը. նրա որդիքը կբազմանան և նրա սերունդից կ'ծնի խոստացեալ Փրկիչը: 3) Մենք տեսնում ենք Աբրահամի երախտագիտական զգացմունքը, որ շնորհակալութիւն է անում Քանանացոց երկիրը անվտանգ հասնելու և տեղացիներից սիրով ընդունուելու համար: 4). Աստուած Աբրահամին օտար երկիր տարաւ, որ նա հեռու լինի իր վատ բարեկամներից և այնտեղ կարողանայ պաշտել իր հաւատը և հաստատ պահել, որովհետեւ օտարութեան մէջ առանձնացած՝ աւելի ազատ կարող էր սովորացնել իւր ընտանիքում աստուածապաշտութիւնը և ոչ ոք նրան չէր խանգարիլ կազմելու մի բարեպաշտ սերունդ—ընտրեալ ժողովուրդ:

№ 9. ԱՐՐԱՀԱՄԸ ԵՒ ՂՈՎՏԸ ԻՐԱՐԻՅ ԲԱԺԱՆՈՒՄ ԵՆ

I. Երբ Աբրահամը բնակուեց Քանանացոց երկրում, Ղովտը նրան բաւականին նեղութիւն պատճառեց: Աբրահամը նրան որդու պէս սիրում էր. օտար երկրում նա էր նրա միակ ազգակիցը:

Աբրահամը և Ղովտը պարապում էին անանապահութեամբ և տէր էին բազմութիւ խաչների: Արօտատեղերի համար երկուսի հովիւների մէջ լաճախ կռիւ էր ծագում: Այս պատճառով Աբրահամն ասաց Ղովտին, «Մենք ազգականներ ենք. վայել չէ մեզ, որ մեր մէջ անբաւականութիւն լինի: Ահա՛ ամբողջ երկիրը քո առաջն է. խնդրեմ բաժանուիր ինձանից և ընտրիր քեզ համար տեղ, որը քեզ հաճելի է, եթէ դու աջ կ'երթաս, ես ձախ կերթամ, եթէ դու ձախ կերթաս, ես աջ կ'երթամ»:

Ղովտն ընտրեց ջրերով հարուստ Յորդանան գետի հովիտը, որտեղ շինուած էին Սոդոմ և Գոմոր բաղաքները: Այս երկիրը զեղեցիկ էր և նման մի սիրուն պարտիզի, բայց բնակիչները չար էին: Աբրահամը բարեկամաբար բաժանուեց իր ազգականից: Ղովտը բնակուեց Սոդոմ քաղաքում, իսկ Աբրահամը մնաց Քեբրոնում:

Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Նայի՛ր քո չորս կողմը, այս բոլոր երկիրը տալիս եմ քեզ և քո որդոցը մշտապէս: Ես

կ'բազմացնեմ ըո զաւակներն՝ ինչպէս ծովի
ափի աւազը»: Աբրահամը հաւատով ընդունեց
Աստուծու խոստումն և իր վրանները թողեց
Մամբրէի կաղնու մօտ (քերթոնում):

II. Աբրահամին սփ աւելի ցաւ պատճառեց Քանանացոց երկրում:
Աբրահամն ինչպէս էր սիրում Ղովտին: Ի՞նչ էր պատճառը նրանց
անբաւականութեան և ո՞վ էր գլխաւոր շարժառիթը: Աբրահամը և
Ղովտն ինչպէս բաժանուեցան իրարից և ո՞վ ո՞ր կողմն ընտրեց: Աս-
տուած Աբրահամին ինչ խոստացաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Աբ-
րահամը իր եղբոր որդի Ղովտին՝ հօբ մահուանից չետոյ վերց-
նում է իր մօտ և հօբ պէս խնամք տանելով՝ պահպանում է ու
մեծացնում: Նա իր հետ տանում է նրան Քանանացոց երկիրը,
հեռացնելով կռապաշտ և չար բարեկամներից. նրան մեծ հա-
րստութեան տէր է դարձնում և բաղդաւորացնում: Եւ այս ա-
մենի փոխարէն Ղովտը իր հոգևոր ծնողին — բարեխարին վիշտ է
պատճառում իր հովիւների պատճառով: 2) Աբրահամը մեծահո-
գութեամբ է վարում Ղովտի հետ և չ'նայելով, որ այդ երկիրը
Աստուած Աբրահամին էր խոստացել, աւելի իրաւունք ունէր
նա ընտրելու, որ կողմը ցանկանար: Նա մինչև անգամ կարող էր
իբրև մեծ, բարերար և երախտիք արած, պահանջել զիջանելու
իրան, բաց այդ՝ նա չէ անում: 3). Նոյն իսկ արդարութիւնն և
Ղովտի շահերը պահանջում էին, որ ասէր Աբրահամին, դու մեծ
ես և աւելի փորձուած ու խելօք, դու ինձ հօբ պէս մեծա-
ցրել, խնամք տարել, պահել և բաղդաւորացրել ես. քեզ եմ պար-
տական իմ հարստութեամբ. դու իմ բարիքն ես միշտ կամեցել
դու ինձ համար վատ չես ուղել, ուստի դու ընտրիր ինձ համար,
թէ ուր գնամ: Բաց գժբախտապէս Ղովտը չարեց և շատ սխա-
լուեց և շատ նեղութիւններ էլ կրեց: 4). մենք պէտք է հետև-

ենք Աբրահամի օրինակին և եթէ պատահի վէճ, անբաւակա-
նութիւն կալուածքի, տեղի, հարստութեան համար, պէտք է
Աբրահամի նման զիջողաբար — քրիստոնէաբար վարուենք, աչքի
առաջ ունենալով խաղաղութիւնն և գործի սիրով ու շուտով
վերջաւորութիւնը, եթէ մեզ փոքր ինչ նիւթական վնաս էլ պա-
տահելու լինի:

№ 10. ԱՐՐԱՀԱՄԸ ԱԶՅՈՒՄ Է ԳԵՐԻՆԵՐԻՆ

I. Ղովտը բաժանուելով Աբրահամից,
հանգիպեց մեծ ձախորդութեան: Հէնց այն
տարին, երբ նա բնակութիւն հաստատեց
Սողոմում, օտար թագաւորներ չարձակուե-
ցան այդ երկրի վրայ և Սողոմ ու Գոմոր
քաղաքներն աւերելով՝ հարստութիւնները կո-
ղուպտեցին և բնակիչներին էլ գերի տարան,
նրանց հետ և Ղովտին իր բոլոր հարստու-
թեամբ:

Երբ Աբրահամը լսեց, որ իր եղբոր որդի
Ղովտը գերի է տարուած, իսկոյն ժողովեց իր
ծառաներին, թուով երեք հարիւր տասն և ութ
հոգի, օգնութեան կանչեց նաև իր դրացիներ-
ին և ընկնելով թշնամու չետեից՝ չարձակուեց
նրա վրայ, չաղթեց, չետ դարձրեց և խլեց
բոլոր գերիներին ու աւարը, նմանապէս Ղով-
տին իր ընտանիքով և հարստութեամբ:

Վերադառնալիս Աբրահամի առաջ դուրս եկան Սողէմի թագաւոր Մելքիսեղէկն և Սողոմի թագաւորը: Մելքիսեղէկը հաց և գինի մօտ բերեց Աբրահամին և օրհնեց նրան: Այս Մելքիսեղէկը թագաւոր էր և Աստուծու քահանայ: Աբրահամը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց նրա օրհնութիւնը և իր աւարից տասանորդ տուեց նրան. իսկ Սողոմի թագաւորն ասաց. «Տուր ինձ միայն այն մարդիկն, որոնց ազատեցիր գերութիւնից, իսկ մնացեալն—աւարը վերցրու թեզ համար», բայց Աբրահամը չվերցրեց և ոչ մի փոքրիկ բան:

II. Ո՛ւր բնակուեց Ղովտն Աբրահամից բաժանուելով: Ի՞նչպիսի մարդիկ էին բնակուած Սողոմ և Գոմոր քաղաքներում: Ի՞նչ նեղութիւն պատահեց Ղովտին և ո՞վ ազատեց նրան: Ո՞վ էր Մելքիսեղէկն և Աբրահամի առաջ ի՞նչ բերեց: Ի՞նչ տուեց Աբրահամը Մելքիսեղէկին: Ի՞նչ առաջարկեց Սողոմի թագաւորն Աբրահամին և ի՞նչպէս վարուեց Աբրահամը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Ղովտն իր բարերար Աբրահամին խորհուրդ չ'հարցնելով բնակութեան տեղի համար, անչաջող ընտրութիւն արեց և տուժեց: Նա բնակուելով չար և անօրէն մարդոց մէջ—Սողոմում, կրեց շատ նեղութիւններ, գերի տարուեց իր ընտանիքով և խաշներով, որից չետոջ նա նոր հասկացաւ, թէ սխալ է գործել, որ Աբրա-

համիլ/ խորհուրդ չէ հարցրել 2) Աբրահամը, որ իրաւունք ունէր նեղանալու իր եղբոր-որդուց և ասելու, որ նա արժանի է այդ պատժին—նա դարձեալ իբրև մարդասէր՝ օգնեց նրան և նրա հետ գերի ընկածներին և ազատեց նեղութիւնից: 3). Աբրահամի այդ բարի գործը—գերիներին ազատելը—շնորհակալութեամբ է ընդունուում և թագաւորներից մէկը—Մելքիսեղէկը—իբրև չարգանք և պատիւ հաց ու գինի է մատուցանում. իսկ Աբրահամը տալիս է նրան տասանորդ: Մելքիսեղէկը օրհնում է Աբրահամի կատարած բարի գործը և մարգարէանում է, որ հացը և գինին մեզ պէտք է տայ Խոստացեալ Փրկիչը իր փոխարէն և դրանով ազատէ մեզ մեղքից. 4). Տեսնում ենք Աբրահամի անշահասիրութիւնը, որ երբ թագաւորներն առաջարկում են նրան իբրև վարձատրութիւն իւր կրած նեղութեան համար վեր առնել աւարն, Աբրահամը բաց է ի բաց մերժում է ասելով, որ օգնութիւնը մեր նմանների կարիքի, նեղութեան ժամանակ պէտք է լինի անվարձ, առանց ակնկալութեան, այսպէս նա առաքիլութիւն չէ, նա բարութիւն չէ: 5). Այսպէս և մենք, նկատելով Աբրահամի սէրը դէպի իւր մերձաւորն և կենդանի հաւատը դէպի Աստուած, Որը նրան քաջութեան և աներկողութեան ոգի է ներշնչում, պէտք է նրա նման վարուենք մեր ընկերոջ, եղբոր, ազգականի, բարեկամի, հարևանի և առհասարակ ամեն մի կարիք և նեղութիւն ունեցող մարդու հետ, որովհետև մենք ունենք մի երկնաւոր հայր—Աստուած. մենք նրա որդիքն ենք. մենք եղբայր և քոյրեր ենք:

№ 11. ԱՍՏՈՒԹՈՒ ԽՈՍՏԱԾՄ ԱՐԲԱՏԱՄԻՆ

I. Մի անգամ Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց «Մի՛ վախիր, Աբրահամ, ես քո պահապանն եմ, Ես թեզ կ'վարձատրեմ»: Աբրահամը պատասխանեց—Տէր, ի՞նչ

պիտի տաս ինձ, ես ծերացել եմ, մահս մօտ է. ես անորդի պէտք է մեռնեմ»:

Աստուած ասաց. «Դու անորդի չես մեռնիլ»: Նա դուրս բերեց Աբրահամին գիշերը բացօթեայ տեղ և ասաց. «Նայի՛ր դէպի երկինք և համարի՛ր աստղերը, եթէ կարող ես: Այսպէս էլ անթիւ կ'լինի քո սերունդը»: Աբրահամը հաւատաց Աստուծու ասածներին:

Այս բանից չետոյ մի անգամ Աբրահամը չէսօրին նստած էր Մամբրէի կողմու մօտ իր վրանի առաջ և տեսաւ, որ երեք օտարական մարդ գալիս են հեռուից: Աբրահամը գնաց նրանց առաջ. երկրպագութիւն տուեց և խնդրեց, որ գան իր մօտ. փոքր ինչ հանգստանան: Նա նրանց ոտքերը կ'լուանայ, ճաշ կ'ուտեն և ապա կ'շարունակեն իրանց ճանապարհը: Օտարականներն ասացին, թո՛ղ այդպէս լինի: Աբրահամը լուաց նրանց ոտքերը, լաւ ճաշ պատրաստեց և հիւրասիրեց: Օտարականներից մէկը աւետիք տուեց Աբրահամին, որ նրա կին Սառան որդի կունենայ: Ճաշը վերջացնելուց չետոյ օտարականները ճանապարհ ընկան դէպի Սոդոմ քաղաք, ուր բը-

նակում էր Ղովտը: Երեկոյեան երկու հըրեշտակները հասան Սոդոմ քաղաքը. Ղովտը նստած էր քաղաքի դրան. նա հիւրասիրեց նրանց: Հրեշտակները պատմեցին Սոդոմ և Գոմոր քաղաքների կործանման մասին և խորհուրդ տուին Ղովտին շուտով հեռանալ: Ղովտը հեռացաւ իր ընտանիքով և ազատուեց. իսկ Սոդոմ և Գոմոր քաղաքներն նրանց բնակիչներով այրուեցան:

II. Ի՞նչ խոստացաւ Աստուած Աբրահամին և նա ի՞նչ պատասխանեց: Աստուած ի՞նչ ասաց Աբրահամին ժառանգի մասին: Յետոյ մը տարաւ նրան Աստուած և ի՞նչ ասաց: Աստուած ի՞նչ ձևով երեւաց Մամբրէի կողմու մօտ: Աբրահամն ի՞նչպէս ընդունեց երեք օտարականներին. ի՞նչ պատահեց Սոդոմ և Գոմոր քաղաքներին. ովքեր ազատուեցան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աբրահամը, թէև բաղդաւոր, հարուստ և ամենից չարգուած է, բայց ունի սրտի մէջ նեղութիւն, ցաւ: Այդ ցաւը նրա անորդի լինելն է: Նա ծերացել էր, և ցանկանում էր ունենալ օրինաւոր ժառանգ իր մահուանից չետոյ, որ իր հարստութիւնը ժառանգէ և իր ազգն ու բարի յիշատակը պահպանուի: 2) Նա հաւատում է, որ Աստուած իր տուած խոստումը կ'կատարէ, միայն համբերութիւն է հարկաւոր: Նա ամեն գիշեր դուրս գալով տանից և աստղերին նայելով յիշում էր Աստուծու խոստումն և ապագայ բաղդաւորութիւնը: Նա տեսնում է, որ ուշանում է Աստուծու խոստման կատարումը և ինքն էլ իր կնոջ հետ ծերանում է, այնուամենայնիւ նա դարձեալ հաւատում

է, որ Աստուած իրան առանց չիշատակի— ժառանգի չի թողնիլ: Նա որդի կունենայ, որովհետեւ Աստուած ուխտ է դրել, դաշն է կապել, եթէ Աբրահամը միշտ այդպէս բարեպաշտ կ'մնայ, ինչ էլ որ նրան պատահի, ուրախութիւն թէ տրտմութիւն և եթէ միշտ այդպէս մեծ հաւատ կունենայ և կ'խոստովանի, թէ Աստուած ամեն բան տեսնում է, ամեն ինչ լսում է և թէ Աստուած է այդ ամենն ուղարկում, այն ժամանակ նա միշտ նրա հետ կ'լինի, նրան կ'պաշտպանէ, կ'օրհնէ, անթիւ ժառանգներ կ'տայ և երկիրը նրան կ'ընծայէ: 3). Տեսնում ենք, որ Աստուած իր խոստման կատարումն աւելի զօրացնում է և 24 տարի Քանանացոց երկրում անցնելուց յետոյ՝ երևում է օտարականի տեսքով և հիւրասիրելում, ուր դարձեալ կրկնում է իր խոստումը, թէ նրա կին Սառան ձերութեան ժամանակ կունենայ որդի: Աբրահամը հաւատում է: 4). Տեսնում ենք Աբրահամի մեծ հաւատը և նրա անսահման հպատակութիւնը ու հիւրասիրութիւնն. որ ամենայն սիրով գնում է օտարականների առաջ, առանց ճանաչելու նրանց և խնդրում է պատուել իրան, փոքր ինչ հանգստանալ իր վրանի առաջ, Աստուծու տուած ողորմութիւնից—բարիքներից վաչելիլ—ճաշել և ապա շարունակել ճանապարհը. Նա երևում է քողաքավարի, հեղ և խոնարհ մարդ, լուանում է նրանց ոտքերը: Հին ժամանակ հիւրերի ոտքեր լուանալը ընդունուած էր և համարում էր մեծ պատիւ: 5). Մենք պէտք է օրինակ վեր առնենք Աբրահամից և նրա չափ մեծ և հաստատ հաւատ ունենանք դէպի Աստուած, թէ Նա միշտ իւր տուած խոստումը կատարում է, և երբէք մեր սրտի մէջ չպէտք է ունենանք երկբայութիւն, թերահաւատութիւն և կեղծութիւն, նրա հրամանների, պատուիրանների և օրէնքների կատարելու վերաբերութեամբ:

№ 12 ՈՒՆՏԵՎԻ ԺՆՈՒՆԻԷ ՆԻ ԶՈՏ ԲԵՐԵԼԸ

I. Աստուծու խոստումը կատարուեց:
Աբրահամը հարիւր տարեկան ժամանակ որ-

դի ունեցաւ, որին անուանեց Իսահակ:
Իսահակը բարի և հնազանդ էր: Աբրահամը
նրան շատ էր սիրում:

Երբ Իսահակը մեծացաւ, դարձաւ 17 տարեկան, Աստուած ասաց Աբրահամին. «Վերա՛ն ա՛յդ քո միակ որդուն և բեր, մատաղ արա՛ ինձ համար այն սարի վրայ, որ ես ցոյց կտամ»:

Միւս առաւօտ զաղ վերկացաւ Աբրահամը, համետեց էջը, ողջակիզի համար փայտ պատրաստեց. վեր առաւ երկու ծառայ, սուր, կրակ և իր սիրելի որդի Իսահակին ու գնաց Աստուծու ցոյց տուած տեղը — Մորէասարը: Երբ Աբրահամը հեռուից տեսաւ սարը, ասաց ծառաներին. «Դուք այստեղ մնացէ՛ք և սպասեցէ՛ք մեզ: Ես և իմ որդին կերթանք դիմացի սարը, կ'աղօթենք և կ'վերադառնանք»:
Աբրահամն Իսահակին բարձեց փայտը. ինքն առաւ սուրը ու կրակն և գնացին: Ճանապարհին Իսահակը հարցրեց. «Հայր, մենք ունինք կրակ, փայտ և սուր, բայց ո՛ւր է ողջակիզի ոչխարը»: Աբրահամը պատասխանեց. «Աստուած ինքը կ'պատրաստէ իր համար ողջակիզի ոչխարը, ո՛րդեակ»: Երբ

վեր ելան սարը, Աբրահամը սեղան շինեց. դարսեց փայտերն և Իսահակին կապեց նրա վրայ: Յետոյ վեր առաւ սուրը և ձեռքը բարձրացրեց, ուր մորթի, լանկարծ Աստուծու հրեշտակը ձայն տուեց նրան երկնքից. «Աբրահամ, մի դիպչիր տղային. այժմ հասկացայ, որ Աստուածավախ մարդ ես և ինձ համար ըո սիրելի որդուն չ'խնայեցիր»: Աբրահամն իր շուրջը նայեց և տեսաւ, որ իրանից փոքր ինչ հեռու կախուած է ծառից մի ոչխար: Նա ոչխարն Իսահակի փոխարէն զոհեց Աստուծու համար:

Աբրահամը կրկին Աստուծու խոստումն ու օրհնութիւնն ստացաւ, թէ նրա զաւակները պէտք է շատացնէ և թէ նրա զաւակներից կ'ծնուի աշխարհի փրկիչը:

II. Աստուածը կատարեց արդեօք իր տուած խոստումն Աբրահամին, ի՞նչ անու՞ն ստացաւ նրա որդին: Ի՞նչպիսի որդի էր Իսահակը: Երբ Իսահակը մեծացաւ, Աստուած ի՞նչ պատուիրեց Աբրահամին: Աբրահամը կատարեց արդեօք Աստուծու հրամանը և ո՞ւր գնաց: Անուպարհին հայր ու որդի ի՞նչ խօսակցութիւն ունեցան: Աբրահամը որոշուած սարի գլխին ի՞նչ պատրաստեց զոհի համար: Ի՞նչպէս վարուեց Իսահակը և ի՞նչ հետեանք ունեցաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աբրահամի ուրախութեանը չափ չ'կայ որդի ունենալով, որովհետեւ նրա հաւատը իրականացաւ և յոյսն արդարացաւ. իսկ որդին էլ բարի, խոնարհ, հնազանդ և մխիթարիչ էր Տերութեան ժամանակ: 2) Տեսնում ենք, որ Աստուած պատուիրում է Աբրահամին, իր միակ և սիրելի որդի Իսահակին զոհել, մատաղ անել: Թէև դժուար, ծանր և միանգամայն անհասկանալի էր Աբրահամի համար Աստուծու պատուէրի կատարելը, որովհետեւ նա պիտի ապրէր, որ Աբրահամի սերունդը բազմանար, ինչպէս ծովի ափի աւազը և երկնքի աստղերն և աշխարհի Փրկիչը նրանից պէտք է ծնուի, բաց և այնպէս Աբրահամը, որքան և մտատանջութեան մէջ լինէր, որքան և հոգեկան անհանգստութիւն պատճառէր նրան, որքան և սիրէր որդուն, այնուամենայնիւ նա Աստուծու սէրը իր որդուց բարձր դասեց: Թէ ի՞նչ կլինէր նրա ներքին հոգեկան դրութիւնն, այդ մեզ ամենիս համար հասկանալի կլինի, եթէ մենք Աբրահամի տեղը լինենք և զգանք նրա սրտի ցաւը: Հեշտ է արդեօք, որ մարդ ինքն իր ձեռքով, իր միակ որդուն սպանէ: Ասելը հեշտ է, բաց կատարելը և՛ դժուար և անտանելի: Ա՛չ ոք չի համաձայնիլ այդ անելու, որքան և Բարձրեալին սիրէր, որքան և Բարձրեալը պատուիրէր: Բաց հաւատոյ հայր Աբրահամը պատրաստականութիւն չայտնեց կատարելու Աստուծու պատուէրը: Նա տարաւ իր որդուն զոհելու այն սարի վրայ, ուր միանգամ պիտի զոհուէր Խոստացեալ Փրկիչը: 3) Միւս կողմից պէտք է նկատել, որ Աստուած զոհի կարօտ չէ. Նա մաքուր սրտեր և բարի գործեր է սիրում ու կամենում: Բաց մարդոց հաւատը փորձելու, հաստատելու և աւելի ևս ամրապնդելու համար, փորձութիւններ է տալի, որոնց մենք համբերութեամբ պէտք է տանենք և միշտ աղօթենք, որ օգնէ մեզ, որ մենք վնաս չ'կրենք, չ'թուլանանք և մեղքի մէջ չ'ընկնենք:

№ 14 ԲԱՆՏՆԻ ՈՐՈՒՔՆ ԵՐ ՅԵՎՈՐԻ ՏԵՍՆԸ

I. Աբրահամի մահից, չետոյ Բսահակն ստացաւ հայրական ժառանգութիւնը: Նա բացի հարստութիւնից ստացաւ և Աստուծոյ խոստումը, թէ նրա զաւակից պէտք է ծնի աշխարհի փրկիչը:

Բսահակն Աբրահամի նման խոնարհ և հաւատարիմ էր. Աստուած էլ նրան սիրում էր Աբրահամի նման:

Բսահակն ունէր երկու որդի— Եսաւ և Յակովբ: Եսաւը տեսրով վայրենի, խստաբարոյ, թաւոտ և թեթեւամիտ էր. իսկ Յակովբը՝ գեղեցիկ, հանգարտ և խելօք: Բսահակն իր մահից առաջ Աստուծոյ ազգեցութեամբ օրհնեց Յակովբին, տուեց նրան անդրանկութեան իրաւունքը և ասաց, որ նա կ'լինի Աստուծոյ ժողովրդի ցեղապետը և նրա զաւակից կ'ծնի աշխարհի փրկիչը:

Եսաւը նախանձից ատեց իր եղբորը և պատրաստ էր սպանել: Յակովբը Ռեբեկայի խորհրդով հեռացաւ հայրական տնից և գնաց Միջագետքի Խառան քաղաքը, իր ժօրեղբօր

Լաբանի մօտ: Առաջին գիշերը նա անցկացրեց անապատում բացօթեայ, նա տխուր էր և իրան համարում էր անօգնական: Նա մի քար դրեց գլխի տակ ու քնեց, և տեսաւ երազում մի սանդուխք, որի ծայրը հասնում էր մինչև երկինք և հրեշտակներն իջնում ու բարձրանում էին նրա վրայից, իսկ Աստուած վերեւը կանգնած՝ ասում էր. «Ես եմ Աբրահամի և Բսահակի Աստուածը, մի՛ վախենար, այս երկիրն, որի վրայ դու պառկած ես, կ'տամ քեզ և քո սերնդին: Նրանք կ'լինեն բազմաթիւ, ինչպէս ծովի աւազը և քեզանով ու քո զաւակով կ'օրհնուին երկրիս բոլոր ազգերը»:

Յակոբը առաւօտեան զոհ բերեց Աստուծուն. և այդ տեղն էլ անուանեց Բէթէլ, որ նշանակում է Աստուծոյ տուն:

Յակոբը վստահ Աստուծոյ օգնութեան վրայ՝ հանգիստ և անվտանգ շարունակեց իր ճանապարհը և հասաւ Միջագետքի Խառան քաղաքը—Լաբանի մօտ: Լաբանը սիրով ընդունեց իր բրոջորդուն և պահեց իր մօտ: Յակոբն արածօցնում էր Լաբանի խաչները:

Աստուծու խոստումը կատարուեց: Յակոբը քսան տարի մնաց Միջագետքում, ամուսնացաւ և մեծ հարստութեան տէր դառնալով՝ վերագարձաւ ընտանիքով իր հայրենիքը: Նա հաշտուեց Եսաւի հետ և բնակուեց հայրենի տանը՝ Քեբրոնում:

Իսահակի մահից չետոյ Յակոբը ժառանգեց հորը, ստացաւ նրա հարստութիւնը և այն աւետումը, թէ նրա գաւակից պէտք է ծնի աշխարհի փրկիչը:

II. Իսահակը հօր մահուանից չետոյ՝ ինչ ժառանգութիւն ստացաւ: Նա քանի որդի ունէր և ինչ էին նրանց անունները, ինչ բնաւորութեան տէր էր Եսաւը և ինչ—Յակոբը: Իսահակի մահից չետոյ ո՞վ ստացաւ անդրանկութեան իրաւունքը: Ո՞ւր գնաց Յակոբը և ինչ էր պատճառը: Յակոբն առաջին գիշերն ո՞ւր անցկացրեց, ինչ երազ տեսաւ և Աստուած ինչ ասաց: Յակոբն աչք տեղին ինչ անուն տուեց: Քանի տարի մնաց Յակոբը Լաբանի մօտ և ինչով էր պարապում: Քանի տարուց չետոյ վերագարձաւ, ո՞ւր բնակուեց նա և հօր մահից չետոյ ո՞վ ստացաւ անդրանկութեան իրաւունքը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Իսահակն Աբրահամի մահից չետոյ ստանում է հօր ժառանգութիւնն և ունենում է երկու որդի: Եսաւը մեծանում, դառնում է խստաբարոյ, վայրենի և թեթեամիտ մարդ, իսկ Յակոբը լինում է մեղմ, խելօք և հանդարտ բնավորութեան տէր: Իսահակը սիրում է Եսաւին՝ Ուրեկան՝ (մայր) Յակոբին. միևնույն ատելութիւնը՝ է՛ և անցնում է Եսաւի ու Յակոբի մէջ, նրանք իրար ատում էին, այնպէս որ մի հօր որդիք, մի չարկի տակ

մի բան միւսին տալու համար վարձատրութիւն էին պահանջում: 2) Տան կառավարութիւնը հօր մահուանից չետոյ ստանում էր անդրանիկ որդին, նա տէր էր լինում ամեն բանի, կառավարում, խրատում և այլն, իսկ փոքրը—ստանում էր միայն մի մասը, ուրեմն պէտք է, որ անդրանիկը լինէր խելօք, որ տունը լաւ կառավարէր, որ տան պատիւը, անունը, չարատելութիւնը և չաջողութիւնը պահպանուէր: Այս պատճառով Աստուծու թելադրութեամբ անդրանկութեան իրաւունքը ստանում է խելօք Յակոբը: 3) Նա Եսաւի վրէժխնդրութիւնից ազատուելու համար՝ իր ծնողների խորհրդով և օրհնութեամբ գնում է ուրիշ երկիր—Միջագետք—մօրեղբօր Լաբանի մօտ, մինչև Եսաւի բարկութիւնն անցնի: Անհապարհին նա ստանում է Աստուծու օրհնութիւնն, որ Աստուած նրա հետ կ'լինի օտարութեան ժամանակ և կրկին կ'վերագարձնէ և մեծ ազգ կ'չարուցանէ նրանից:

Յակոբը քսան տարի մնում է Միջագետքում և դառնալով մեծ հարստութեան ու բազմաթիւ ընտանիքի տէր, վերագառնում է իր հայրենի երկիրը. հաշտուում է եղբօր հետ և սիրով ապրում են, որովհետև Եսաւի սրտից նախանձն և վրէժխնդրութեան ոգին վաղուց հեռացած է լինում: 4) Տեսնում ենք, որ աւանդական սովորութիւնը փոխում է և անդրանկութեան օրհնութիւնն Իսահակը տալիս է ոչ մեծին, այլ կրտսերին՝ խելօքին:

№ 14. ՅԱԿՈԲԻ ՈՐԴԻՔԸ

I. Յակոբն ունէր տասներկու որդի: Նրանց անուններն էին—Ռուբէն, Շմալոն, Լևի, Յուդա, Իսաքար, Զաբուլոն, Գադ, Նեփթաղիմ, Գադ, Ասեր, Յովսէփ և Բէնիամին: Տասն՝ առաջին կնոջից

Լիալից էին, իսկ երկուսը — Յովսէփն ու
Բէնիամինը — Հռաքելից:

Յակովբի տասն որդիքը լաճախ վշտա-
ցնում էին իրանց հօրը: Յովսէփը հեզ, բարի
և հնազանդ էր և երբէք հօրը չէր վշտաց-
նում: Այս պատճառով Յակոբը շատ էր սի-
րում և նրա համար գեղեցիկ շորեր
կարում: Եղբայրներն այս առաւելութիւ-
նը տեսնելով՝ սկսեցին նախանձել Յովսէ-
փին: Նրանց նախանձն ատելութեան փոխ-
ուէց, երբ Յովսէփը միսմտաբար պատ-
մեց իր տեսած երկու երագները: Առաջինն
էր, իբր թէ եղբայրները դաշտում հունձ
էին անում և որաներ կապում: Յովսէփի
որան կանգնած էր, իսկ եղբայրների ո-
րանները շուրջ էին առնում և երկրպա-
գութիւն տալի: Երկրորդ երագն էր, իբր թէ
արեգակը, լուսին և տասն ու մէկ աստղեր
երկրպագութիւն էին տալի նրան: Եղբայր-
ներն ասացին. «Մի՞թէ դու միտք ունիս մեծ
լինել և իշխել մեզ»: Նրանց ատելութիւնն
աւելի սաստկացաւ և վճռեցին սպանել Յով-
սէփին: Բայց լետոյ մտածեցին և ծախեցին

վաճառականների վրայ քսան դահեկանի: Իսկ
նրա պատմութեանը պատառոտեցին և մի
ուլ մորթելով՝ արիւնաթաթախ արին և տա-
րան հօր մօտ ու տասցին, թէ չար գա-
զանը նրան պատառոտել է: Յակոբն երկար
ժամանակ լաց էր լինում Յովսէփի համար:

Վաճառականները Յովսէփին տարան Ե-
գիպտոս և ծախեցին: Այնտեղ նա շատ նեղու-
թիւններ կրեց: Մի քանի տարիներ նա ըստ-
րուկ էր մի նշանաւոր եգիպտացու տանը,
լետոյ անմեղ զրպարտուէց և բանտ նստեց,
ուր մնաց երկու տարի: Բայց Աստուած Յով-
սէփի հետ էր և միշտ օգնում էր նրան:

Բանտի մէջ նստած էին Յովսէփի հետ եր-
կու նշանաւոր մարդիկ — եգիպտացիներ, մինը
թագաւորի տակաւապետն էր և միւսը՝ մա-
տակարարը: Մի անգամ նրանք տեսան զօր-
մանալի երագներ և պատմեցին Յովսէփին:

Տակաւապետը տեսել էր, իբր թէ խա-
ղողի երեք ողիւյններից ճմլում էր հիւթ
բաժակի մէջ և տալիս թագաւորին. իսկ մա-
տակարարը տեսել էր, իբր թէ գլխի վրայ ե-
րեք խան ունէր զանազան կերակուրներով և

Թռչունները ուտում էին: Յովսէփն Աստուծու օգութեամբ մեկնեց այս երազները: Տակաւապեպին ասաց, թէ երեք օրից չետոյ կ'ստանայ իր պաշտօնը, իսկ մատակարարին — թէ նա երեք օրից չետոյ կ'կախուի փայտից և թռչունները կ'ուտեն նրա մարմինը: Կատարուեց բոլորը, ինչպէս Յովսէփը գուշակել էր:

II. Յակոբը քանի որդի ուներ և ինչ էին նրանց անունները: Ինչպէս էին վարուում Յակոբի որդիքը իրանց հօր հետ: Յակոբը նրանցից սիրին էր շատ սիրում և ինչ էր պատճառը: Յովսէփին ինչ երազներ տեսաւ: Ինչ արին եղբայրները Յովսէփին և ինչ ասացին իրանց հօրը: Ո՛ր տարան վաճառականները Յովսէփին և ինչ արին. Յովսէփին ինչպէս ծառայեց եգիպտացու տանը: Ինչ էր նրան բանտարկելու պատճառը: Ինչ նշանաւոր մարդիկ կային բանտարկուած Յովսէփի հետ: Ինչ երազներ էին տեսել նրանք և ինչպէս մեկնեց Յովսէփը նրանց երազները:

III. Այս պատմութիւնից երևում է. 1) որ Յակոբը — հայրը մի տեսակ չէ սիրում իր որդոցը. նա տարբերութիւն է դնում նրանց մէջ. նա Յովսէփին աւելի է սիրում միւսներից և այդ սէրն արտաքին կերպով ցոյց է տալի, կարելով նրա համար գեղեցիկ շորեր: Յակոբի որդիքը բացի Յովսէփից և Բէնիամինից, որ փոքր էր, ինչպէս երևում է արածներից՝ լինում են չար, ստախօս և նախանձոտ, այն ինչ Յովսէփը — բարի, խոնարհ, ճշմարտախօս և ծնողասէր: Նա չէ հաւանում եղբայրների արածը և հօրը պատմում է: Նրանց զայրոյթն առաւել ևս գրգռում է, երբ Յովսէփը միամտաբար պատմում է իր տեսած երազները, որից երևում է, որ նա մեծ մարդ՝ իշխան է դառ.

նախ և իշխելու եղբայրներին: Այս նախանձը վրէժխնդրութեան է հասնում և կամենում են նրան սպանել: Բայց չետոյ ծախում են, չսերով նրա աղաչանքին ու պաղատանքին և հօրը խաբում են, թէ գազանները կերել են: 2) Տեսնում ենք, որ Աստուած Յովսէփի հետ է լինում, նա իբրև հաւատարիմ ծառայ ծառայում է Եգիպտացու տանը և չէ միանում եգիպտացուհու չար խորհրդին ու չէ խաբում նրա մարդուն: Թէև այդ գովելի վարմունքի համար զրպարտում է, բամբասում և անարդար կերպով կալանաւորում, պատժում է: Բայց ամենազէտ Աստուած անմեղ զրպարտուած Յովսէփի հետ է լինում, պահպանում է նրան և բանտում: Նա սիրում է իւր հաւատարմութեան և բարի սրտի համար բանտապետից, միւսներից աւելի է ազատութիւն վաչելում և Աստուծու օգնութեամբ շնորհք է գտնում և երազները մեկնում, որոնք կատարում են նրա մեկնութեան համեմատ: 3) Մենք էլ երազներ ենք տեսնում և շատ անգամ տեսնում ենք այն, ինչ որ ցերեկը մեզ հետ պատահում է. բայց Աստուած իր կամքն ու իր անելիքն երբեմն տեսիլներով էր յայտնում:

№ 15 ՅՈՎՍԷՓԻ ՓՆԻՔԸ

I. Երկու տարի անցնելուց չետոյ՝ Եգիպտոսի թագաւորը — Փարաւոնն էլ տեսաւ երազներ: Նա տեսաւ, որ եօթն պարարտ կովեր դուրս եկան Նեղոս գետից և սկսեցին արածել, չետոյ դուրս եկան եօթը նիհար կովեր: Նիհար կովերը կերան պարարտ կովերին: Փարաւոնը զարթեցաւ և նորից քնեց: Նա դարձեալ երազ տեսաւ, որ եօթը լիք

հասկեր դուրս եկան, յետոյ եօթը դատարկ հասկեր: Դատարկ հասկերը կերան լիք հասկերին: Փարաւոնը դարձեցաւ և առաւօտեան կանչել տուեց բոլոր իմաստուններին և երազագէտներին, բայց ո՛չ որ չ'կարողացաւ մեկնել նրա երազները:

Այն ժամանակ տակառագետը, սր մի ժամանակ նստած էր Յովսէփի հետ բանտում, լիչեց Յովսէփին: Յովսէփին բերին թագաւորի մօտ. թագաւորը պատմեց իւր երազները և Յովսէփը մեկնեց. «Աստուած չայտնել է թագաւորին, ինչ որ պէտք է անի: Սրանից յետոյ, ասաց Յովսէփը—կ'զան եօթն առատ տարիներ, իսկ յետոյ—եօթը սով տարիներ: Այժմ հարկաւոր է, որ թագաւորը պատրաստութիւններ տեսնի, ընտրի մի խելացի մարդ և կառավարիչ նշանակէ, որ պտղաբեր տարիներում պատրաստութիւն տեսնի և ցորեն ժողովի սով տարիների համար»: Թագաւորը շատ հաւանեց և ասաց Յովսէփին. «Քեզանից աւելի իմաստուն և խելօք մարդ չունիմ: Աստուած իր կամբը քեզ է չայտնել, ուրեմն դու կ'լինես այդ մար-

դը»: Նա նշանակեց Յովսէփին բոլոր Եգիպտոսի կառավարիչ և յանձնեց նրան ցորենի պատրաստութիւն տեսնել սով տարիների համար: Յովսէփին այդ ժամանակ երեսուն տարեկան էր: Սա թագաւորի հրամանով շտեմարաններ շինեց և առատ տարիներին ժողովեց այնքան ցորեն, ինչքան հարկաւոր էր սով տարիների համար, մինչև անգամ կարելի էր վաճառել օտար երկրների մարդոց վրայ:

II. Քանի տարի անցնելուց յետոյ փարաւոնը երազ տեսաւ և ինչ էին նրա երազները: Ա՞յլ մեկնեց և ինչպէս թուաց փարաւոնին այդ մեկնութիւնները. Փարաւոնն ինչ կարգադրութիւն արեց և ո՞ւմ նշանակեց կառավարիչ: Յովսէփն ինչ պատրաստութիւններ տեսաւ սովի համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուած իբրև երկնաւոր հայր, հոգում է ժողովրդի համար և չաշտնում է երազներով թագաւորին, որ հօր պէս պարտականութիւն ունի նրանց մասին մտածել, հոգալ և պատրաստութիւններ տեսնել ապագայի համար: Նա այդ բանի համար ընտրում է և ցոյց տալի մի այնպիսի արժանաւոր և գործին նուիրւող մարդ, որը ճշմարիտ Աստուծուն է պաշտում և կեանքի մէջ փորձանաց և թշուառութեանց դպրոցից միշտ չաջող է անցել և կարող է իւր վրայ դրած պարտականութիւնները սրբութեամբ կատարել. նրան տալիս է շնորհք, երազներ մեկնելու կարողութիւն և երկիրը սովից ազատելու միջոց—հնարք: 2) Տեսնում ենք Յովսէփի մէջ թշուառութեան ժամանակ համբերութիւն, հեղութիւն, հաւատարմութիւն և հաստատ հաւատ

գէպի Աստուած և որ գլխաւորն է, Նրա երկիւղը սրտի մէջ պահած, որ իմաստութեան սկիզբն է, որը յաջողութեամբ անցնելով կեանքի փորձանաց դպրոցը, արժանանում է այն մեծ պատուին, պաշտօնին, որի համար երկար տարիներ պատրաստուած է լինում և բարձր գնահատուում թագաւորից: Համբերութեան արդիւնքն է, որ ճառաչին, ստրուկին, աղքատին, թշուառին կարող է դարձնել տէր, իշխան, հարուստ և ամենին սիրելի: Ով կ'համբերէ մինչև վերջը, նա կ'ապրի և մարդ համբերութեամբ կ'ստանայ այն, որին ձգտում է հասնել, ունենալ: 3) Մենք այս պատմութիւնից կարող ենք հետևեցնել, որ մենք ևս ունենալով մեր գործերի մէջ Յովսէփի նման համբերութիւն, տոկնութիւն, հաւատարմութիւն և հաստատ հաւատ գէպի Աստուած և Նրա երկիւղը պահելով մեր սրտի մէջ, կարող ենք հեշտութեամբ տանել բոլոր նեղութիւններին, խոչընդոտներին և Յովսէփի նման յաղթելով նրանց, հասնել, արժանանալ ուրախութեան, բաղդաւորութեան, մեր նպատակին: «Արմատ ուսման դառն է, բայց պտուղ նորա քաղցր»: Այս բանը մենք իրական կեանքում յաճախ տեսնում ենք, նա ով նեղութեան և ձախորդութեան համբերութեամբ է տանում, նրա վերջը միշտ լինում է լաւ: Մարդոց կեանքի մէջ միշտ յաջողութիւն, քաղցրութիւն չի լինում, նրան կից է և դառնութիւն, անյաջողութիւն և աղքատութիւն: Մարդ պէտք է սովորի համբերութեամբ և սիրով տանել, աչքի առաջ ունենալով, որ Աստուած վերջն ուրախութեան է փոխարինում:

№ 12. ՅԵՆՈՐԻ ՈՐԳՈՑ ԵԳԻՊՏՈՍ ԳՆԱԼԸ: ՅԵՆՈՐԻ ՏԵՂԱՓՈԹԻՔԻՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍ

I. Եօթն առատ տարիներն անցնելուց չետոյ՝ եկան եօթը սով տարիները: Յովսէփը բաց արեց շտեմարանների դռներն և հաց էր բաժանում ու ծախում:

Սովը հասաւ և քանանացոց երկիրը, ուր ապրում էին Յակոբն ու նորա որդիքը: Յակոբը լսեց, որ Եգիպտոսում ցորեն են վաճառում, ուղարկեց իր որդիներին այնտեղ՝ ցորեն գնելու: Նրանք եկան Եգիպտոս, ներկայացան կառավարչին — Յովսէփին և խոնարհ երկրպագեցին: Յովսէփը ճանաչեց նրբանց և լիշեց իր երազները, իսկ նրանք չճանաչեցին, որովհետև Յովսէփը փոխուել էր և նրանց հետ խօսում էր թարգմանի միջոցով:

Յովսէփը կամենալով իմանալ, թէ արդեօք իր եղբայները փոխուել, ուղղուել են, թէ ոչ, սկսեց նրանց հետ խիստ լեզուով խօսել: Նա նրանց լրտեսներ անուանեց և նեղութիւններ տուեց, մինչև որ իրանց գործած չանցանքը ճշմարտապէս խոստովանեցին և զղջացին, որից չետոյ Յովսէփը չայտնուեց: Եղբայրները շատ վախեցան և կարծեցին, թէ նա վրէժխնդիր կ'լինի. բայց նա հանգստացրեց, որ ոչինչ վրնաս չի տալ: Ապա ուղարկեց չայտնել Յակոբին, որ Եգիպտոսի իշխանը նրա որդի Յովսէփին է:

Յակորը շատ ուրախացաւ, որ Յովսէփը կենդանի է. նա Աստուծու հաճութեամբ տեղափոխուեց իր ամբողջ ընտանիքով Եգիպտոս և Փարաւոնի հրամանով բնակուեց Քեսեմ երկրում:

Յակորը բախտաւոր կեանք վարեց Եգիպտոսում՝ Ա տարի և մահուանից առաջ օրհնեց իր որդիներին և թոռներին: Նա օրհնեց առանձնապէս Յուդային և տուեց նրան անդրանկութեան իրաւունքը և աւետիքը: Յակորը մեռաւ և թաղուեց Քանանացոց երկրում Աբրահամի և Իսահակի մօտ: Յովսէփըն էլ երկար տարիներ ապրեց Եգիպտոսում և սիրով խնամք տարաւ իր եղբայրներին: Նա մեռնելուց առաջ մարգարէացաւ, որ Աստուած կրկին կ'ղարձնէ Իսրայէլացիներին Քանանացոց երկիրը և կտակեց վերաղարձին տանել իր ոսկորները: Յովսէփը մեռաւ և թաղուեց Եգիպտոսում:

II. Ա՛րբքան ժամանակ առատութիւն եղաւ Եգիպտոսում և նրբան ժամանակ՝ սովի Բացի Եգիպտոսից էլի նր երկրում սով ընկաւ: Յակորը հացի համար իր որդոց նւր ուղարկեց: Նրանք նւմը ներկայացան և ինչ նեղութիւններ կրեցին: Յովսէփն ինչո՞ւ նրանց հետ այդպէս

վարուեց: Եղբայրներն, երբ խոստովանեցին իրանց չանցանքը՝ Յովսէփը ինչպէս վարուեց և ինչ պատուիրեց: Յակորն նւր գնաց բնակութեան համար և ինչ տեղ ստացաւ: Յակորը քանի տարի ապրեց Եգիպտոսում և ինչպիսի կեանք վարեց: Մեռնելուց առաջ նւմ տուեց Յակորն անդրանկութեան իրաւունքը: Ա՛ւր թաղուեցան Յակորն ու Յովսէփը: Ի՞նչ էր Յովսէփի մարգարէութիւնը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ թագաւորի երազները, ինչպէս Յովսէփը մեկնեց՝ կատարուում են և լինում է առատութիւն և ապա սով: Յակորն ուղարկոււ է իր որդոց ցորեն գնելու: 2) Եղբայրները գնում են Եգիպտոս—օտար երկիր, ներկայանում են և երկրպագում իշխանին—իրանց եղբորը, բաց նրան չեն ճանաչում: Յովսէփը ճանաչում է նրանց և յիշում է իր երազները, բաց չէ չափնուում: Յովսէփը փորձում է իր եղբայրներին, թէ արդեօք նրանց կոշտ, կոպիտ և անխիղճ սրտերն ուղղուել են՝ թէ ոչ, որի պատճառով այնքան ցաւ պատճառեցին իրանց հօրը և այնքան նեղութիւն իրանց եղբորը: Նա սկզբում նրանց հետ խիստ է խօսում և զանազան նեղութիւններ պատճառում, մինչև որ իրանց կատարած չարութիւնները և չանցանքները խոստովանում են ու զղջում, հետեւապէս և ուղղում, որն երևում է նրանց կարեկցելովն իրանց հօրը, եղբորը, որ չեն ուզում նեղութիւն, արտմութիւն պատճառել և իրանց կեանքը փոքր եղբօր համար կամենում են զօհել, այն ինչ առաջ ուշադրութիւն չէին դարձնում: Յովսէփը վեհանձնաբար ներում է եղբայրներին իր դէմ գործած չարութիւններն և անչիշաչար է գտանում: Նա կարող էր իր կրած նեղութիւնների և չարչարանքների համար, որոնց պատճառը նրանք էին—պատժել նրանց, բաց չէ անում, այ ընդհակառակը բարիք է անում և սով տարիների ժամանակ հաց կերակուր, շոր և բոլոր հարկաւոր մարմնաւոր պիտոյքները հոգում: 4) Մենք կեանքի մէջ այդպիսի երևույթներ շատ ենք տեսնում, բաց բէրն են Յովսէփի նման վեհանձնաբար վարւում և անչիշաչար լինում: Այսպէս պէտք է վարուենք մենք և ներողամիտ լինինք դէպի մեր թշնամիները և մեզ համար-

վատ ուղղները: Այսպէս է պահանջում Քրիստոնէութիւնն և այսպէս վարուելով, բացի օգտից, ոչինչ վնաս չենք կարող կրել և ունենալ: Մեր արած այդպիսի բարութեամբ ամօթահար կանենք նրանց և շատ անգամ ուղղութեան կ'աճենք:

№ 17. ՄՈՎՅԻՍԻ ԺՆՈՒՆԴԸ, ԿՐԹՈՒԻԹԻՒՆԸ, ՓԸՆՈՒՍԸ ԵՒ ԱՆԿԷՉ ՄՈՐԵՆԻՆ

I. Յովսէփի մահից !ետոյ նրա ցեղը բազմացաւ Եգիպտոսում և յառաջացաւ մի ազգ, որ կոչուում էր Իսրայէլացի և Երբայեցի: Նա բաժանուում էր տասներկու ցեղերի, Յակոբի տասներկու որդոց թուով: Իսրայէլացիներն ապրելով Եգիպտոսում փոքր առ փոքր թողին իրանց հայրենի սովորութիւններն և ոմանք էլ — իրանց հաւատք: Աստուած նրանց պատժելու համար զրկեց իր ուղորմութիւնից: Եգիպտոսի փարաւոն կոչուած թագաւորները տեսնելով սակաւ ժամանակի ընթացքում նրանց բազմանալը և կասկածելով նրանց հաւատարմութեան վրայ, սկսեցին ծանր աշխատութիւններով նեղացնել նրանց, որ չբազմանան: Իսկ փարաւոններից մէկը մինչև անգամ հրամայեց սպանել նորածին արու զաւակներին: Իսրայէլա-

ցիների վիճակը շատ դառն էր: Նրանք դարձան դէպի Աստուած և խնդրեցին նրա ուղորմութիւնը:

Աստուած ողորմած է, Նա լսեց ժողովրդի ձայնը — աղօթքն և ուղարկեց նրա համար ազատարար Մովսէսին:

Մովսէսը ծնաւ Աւիի ցեղից: Մայրը սկզբում երեք ամիս ծածուկ պահեց, որ չսպանեն եգիպտացիները: Բայց երբ այլևս հնար չեղաւ ծածկել, դրեց կայրածիթով ծեփած կողովում և ձգեց զետի ափի մօտ խաղաղ կանգնած ջրի մէջ, ուր փարաւոնի աղջիկը սովորութիւն ունէր զբօսնուլ և լողանալ:

Թագաւորի աղջիկը տեսաւ կողովը, վերցրեց երեխային, որդեգրեց և անուանեց Մովսէս, որ նշանակում է ջրից հանած: Մովսէսը մեծացաւ և կրթուեց թագաւորական տան մէջ. նա սովորեց և ստուցաւ Եգիպտոսի այն ժամանակին յայտնի բոլոր գիտութիւններն և իմաստութիւնը: Տէր եղաւ հարստութեան և յարգանք էր վայելում ամինից: Բայց նրան այս բախտաւորութիւնը

չէր ուրախացնում: Նա գիտէր իր ծագումը
և տեսնելով իր ցեղակից ժողովրդի նեղու-
թիւնները՝ ցանկանում էր օգնել նրան: Նա
ականատես էր լինում նրանց տառապանք-
ներին:

Մի անգամ Մովսէսը տեսաւ, որ մի ե-
գիպտացի անողորմ կերպով ծեծում էր մի
խորալէլացու: Նա պաշտպանեց իսրայէլա-
ցուն և սպանեց եգիպտացուն: Այս բանը
լսեց փարաւոնը և կամենում էր սպանել
նրան:

Մովսէսը փախաւ հարեւան երկիրը՝ Ա-
րաբիա և ազատուեց: Նա Մադիամացոց
երկրում մի բարեպաշտ քուրմի տանը մնաց
քառասուն տարի և արածացնում էր նրա
խաչների հօտը: Նա միշտ մտածում էր իս-
րայէլացիների մասին, ցաւում էր նրանց վը-
րալ և երբեմն չուսահատուած կարծում էր,
թէ նեղութիւնը կ'օջնչացնի բոլորովին այդ
ժողովրդին:

Այս մտածմունքների սէջ մի անգամ
Քորէբ սարի վրայ ոչխարների հօտն արա-
ծելիս, տեսաւ մի մորենի, որ վառւում էր,

բայց չէր վնասում: Մտեցաւ և լսեց այն-
տեղից ձայն. «Ես եմ քո հայրերի Աստուա-
ծը: Ես տեսնում եմ իմ ժողովրդի նեղու-
թիւնները Եգիպտոսում, նրա աղաղակը հա-
սաւ ինձ: Ես կամենում եմ ազատել նրան.
գնա՛ դու փարաւոնի մօտ և իմ ժողովուրդը
գուրս բե՛ր Եգիպտոսից»: Աստուած Մովսէ-
սին հրաշքներ անելու և պատժելու զօրու-
թիւն—իրաւունք տուեց: Մովսէսն իր եղբայր
Ահարոնի հետ գնաց Եգիպտոս, ներկայացաւ
փարաւոնին և Աստուծու տուած նշաններով
ու պատիժներով ստիպեց փարաւոնին կա-
տարել Աստուծու հրամանը և թող տալ իս-
րայէլացիներին գուրս գնալ Եգիպտոսից:

Ա. Յովսէփի մահից չեօոչ Իսրայէլացիներն ինչպիսի վիճակ ու-
նեցան: Նրանք քանի՛ ցեղերի էին բաժանուած և ինչպէս էին վերա-
բերուած դէպի իրանց հաւատք և հայրենի սովորութիւնները: Եգիպ-
տոսի փարաւոնները ինչ կասկածներ ունեցան իսրայէլացիների վրայ
և ինչ միջոցներ գործ գրին նրանց բազմանայու առաջն առնելու հա-
մար: Աստուած ինչ պատրաստեց նրանց համար ազատարար, ինչ էր
նրա անունը և ինչպէս ազատուեց նա մահից: Մովսէսը ինչպիսի
կրթութիւն ստացաւ, ուր էր բնակուած և ինչ էր նրա փախչելու պատ-
ճառը: Ո՞ւր գնաց Մովսէս և ինչով էր պարապում այնտեղ: Աստուած
մրտեղ երևեցաւ Մովսէսին, ինչ պատուէր և զօրութիւն տուեց նրան
Եգիպտոս ուղարկելիս:

III. Այս պատմութիւնից մենք շատ բան ենք սովորում. 1) որ Յովսէփի մահից յետոյ Իսրայէլացիներն Աստուծու խոստման համաձայն արագ շատանում են Եգիպտոսում և 430 տարուայ ընթացքում նրանց թիւը հասնում է վեց հարիւր հազարի: Նրանք բազմանալով Եգիպտոսում՝ վատանում են. այն է՝ մոռանում են իրանց պայերից մնացած գեղեցիկ սովորութիւնները, թուլանում են հայրենի կրօնի մէջ և չեն կատարում Աստուծու պատուիրանները, ոմանք մինչև անգամ կուռք են պաշտում: 2) Փարաւոնները սկզբում քաղցր աչքով են նայում Յակօբի սերնդի վրայ, որովհետև Յովսէփը լաւութիւն էր արել Եգիպտոսի ժողովրդին—սովից ազատել էր, բայց յետոյ տեսնելով նրա բազմանալը, երկիւղ են կրում և նրան վտանգաւոր տարր ճանաչում: Նրանք մտածում են, որ Իսրայէլացիները մի առանձին ազգ կազմելով՝ որն ունի իր մայրենի լեզուն, կրօնը և սովորութիւնները—կարող են, եթէ ոչ առանձնապէս՝ գէթ միանալով նրանց դրացի թշնամիների հետ՝ վնասել, ուստի սկսում են անտանելի տանջանքներ, ծանր աշխատանքներ և նեղութիւններ տալ, որպէսզի տկարանան, հիւանդանան և մեռնին և մինչև անգամ տմարդաբար հրամայում են նորածին արու զուակներին սպանել և այսպիսով նրանց բազմանալու առաջն առնել: 3) Նեղութեան ժամանակն է առհասարակ մարդ իր սխալները հասկանում և զղջում: Իսրայէլացիները լաց էին լինում, հառաչում և ասում, որ Աստուած նրանց մոռացել է, իսկ հասկացողները պնդում էին, թէ Աստուած է ուղարկում այս նեղութիւնները, որ զգուշանանք և պահենք այն, ինչ որ նա պատուիրել է: Այսպիսի դառն խոստովանութեան հետ աղօթում և խնդրում էին Աստուծու ողորմութիւնն ու օգնութիւնը: Աստուած անչիշաչար է և ողորմած. նա միշտ օգնում է նրանց, որոնք դիմում են Նրան հաւատով և չուսով: 4) Աստուած տալիս է իսրայէլացիներին ազատիչ—Մովսէսին, որի մայրը կաթի հետ ներշնչել էր նրա մէջ իր ցեղակիցների դառն վիճակը և նեղութիւնները Եգիպտոսում Փարաւոնների ձեռքից: Թէև Մովսէս ստացաւ եգիպտական գիտութիւնն ու իմաստութիւնը, բայց նրանք չկարողացան փոխել նրան և նա

զոհեց յալատական կեանք, հանգստութիւն, փառք, ծառաներ և պաշտպան հանդիսացաւ գրկուածին, նեղացածին, թշուառին, անօգնականին: Նա թողեց ամեն ինչ և օտարութեան դառն նեղութիւնները կրեց: Արդարև Մովսիսի լաւ կրթութիւնից էր, որ մեծամիտ և արհամարհող չէր իր աղքատ, նեղացած և անկիրթ հայրենակիցներին: Մովսիսի լաւ կրթութեանը պէտք է վերագրել և այն, որ նա հաստատ պահեց իր հաւատը և երջանկութեան մէջ չմոռացաւ իր թշուառ եղբայրներին: Եգիպտական պալատում ապրող, կեանք վարող մարդու համար բարձր էին համարում իր ազգակիցները, քան թէ փառքը, պատիւը և միճութիւնը: 5) Նա հալածուում է Եգիպտոսից, բայց և այնպէս նրա սիրտը օտարութեան ժամանակն էլ բաբախում է իր ցեղակիցների համար: Նա Յոթորի խաշները արածելով միշտ մտաբերում է նրանց կրած չարչարանքները և երբեմն չուսահատութեան մէջ ընկնելով, երկիւղ է կրում, որ նրանք կարող են անհետանալ, ոչնչանալ Եգիպտոսում: Թէև յայտնի է և այն, որ օտարութեան մէջ նեղութեան շնորհիւ թէ մարդիկ և թէ ազգեր իրանց սխալները խոստովանում են և աշխատում են ուղղել: Աստուած իրան սիրողներին դաստիարակում է նեղութեան ձեռքով բարութեան համար: 6) Երևում է Աստուծու ողորմութիւնն ու սէրը դէպի իր ընտրեալ ժողովուրդը, որ չիշելով իր ուխտը նրա նախահայրերի հետ, կամենում է ազատել այդ նեղութիւնից:

№ 18. ԶԱՏԻԿ: ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼԸ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ ԺՈՂՆ ԱՆՑՆԵԼԸ

I. Վերջին պատժից առաջ Աստուած պատրաստեց իսրայէլացիներին Եգիպտոսից դուրս գալու համար: Նա հրամայեց Մովսիսին յայտնել ժողովրդին, որ իւրաքանչիւր տուն մի գառն զոհէ, և նրա ա-

րիւնով սրտէ իր տան գրան սեւերն ու ճա-
կատը: Նա ասաց, որ այդ գառը պէտք է
խորովել և առանց կոտրելու նրա ոսկորն՝ ու-
տել բազարչ հացով և եղեգով, իսկ ուտելուց ա-
ռաջ պատրաստ լինել դուրս գալու համար:
Եւ ընթրիքը պէտք է ուտել կանգնած, ճանա-
պարհի շորերով, կօշիկները հագին և գաւա-
զանը ձեռքին, որովհետև սա Տիրոջ Զա-
տիկը կամ Պասերն է: Մովսէսը նմանա-
պէս յայտնեց, որ Աստուած կ'պաժէ ե-
գիպտացիներին, այն է՝ սատակիչ հրեշտակը
կ'սպանէ նրանց անդրանիկ որդոցը:

Իսրայէլացիները պատրաստուեցին, ինչ-
պէս պատուիրել էր Մովսէսը և երբ ուտում էին
դատկական գառը, կէս գիշերին յանկարծ տա-
րածուեց սարսափելի լաց ու կոծ բոլոր Ե-
գիպտոսում: Սատակիչ հրեշտակն արդէն
սպանել էր Եգիպտացոց բոլոր անդրանիկնե-
րին: Այն ինչ իսրայէլացիների տներում մահ-
ուան ո՛չ մի դէպք չէր պատահել: Փարաւոնը
և եգիպտացիները սարսափահար եղած այս
պատժից, խնդրեցին իսրայէլացիներին շուտով
հեռանալ:

Իսրայէլացիները, որ Եգիպտոս էին գնա-
ցել 75 հողով և 430 տարուալ ընթացքում
բազմացել՝ դարձել էին 600,000՝ առանց հա-
շուելու կանանցն ու երեխաներին, իսկոյն
դուրս եկան Եգիպտոսից և ճանապարհ ըն-
կան՝ իրանց հետ վեր առնելով և Յովսէփի
ոսկորները: Աստուած ինքն էր առաջնոր-
դում նրանց դէպի Աւետեաց երկիրը, ցե-
րեկը ամպեղէն, իսկ գիշերը հրեղէն սիւնով:

Եգիպտացիները թաղելով իրանց մեռած-
ներին՝ ամսոսացին, որ թողին իսրայէլացի-
ներին: Փարաւոնը զօրքով ընկաւ նրանց լե-
տեից և հասաւ Կարմիր ծովի ափին: Մով-
սէսն Աստուծու հրամանով գաւազանը խփեց
ջրին, ծովը բաժանեց երկու մասի և իսրա-
յէլացիներն անցան միւս ափը: Եգիպտացիները
սիւտեցին հետևել, բայց Աստուած պատժեց
նրանց, խեղդելով ջրի մէջ:

Այնուհետև իսրայէլացիները շարունակե-
ցին Արաբիայի անապատներով իրանց ճանա-
պարհը դէպի Աւետեաց երկիրը: Նրանք շատ
նեղութիւնների հանդիպեցին, բայց Աստուած
օգնում էր նրանց ամեն բանում: Նա երկնքից

հաց — մանանայ տուեց. և քարից ջուր բլղխեցրեց:

Այդ ժամանակից սկսած իսրայելացիներն ամեն տարի տօնում են Եգիպտոսից դուրս գալու օրն իբրև լիշատակ իրանց ազատութեան: Նրանք զոհում են գառը և ուտում են բազարջ հաց: Այս տօնը կոչւում է Պասեք կամ Չատիկ, որ նշանակում է անցք կամ ազատութիւն և կատարւում է եօթն օր շարունակ:

II. Աստուած ինչ պատուիրեց Մովսիսին վերջին պատժից առաջ, ի՞նչ պատրաստութիւններ տեսան իսրայելացիներն Եգիպտոսից դուրս գալուց առաջ: Ի՞նչ էր վերջին պատիժը: Իսրայելացիներն քանի տարի մնացին Եգիպտոսում: Նրանք քանի հողով մտան Եգիպտոս և քանի հողով գուրս եկան այնտեղից: Ի՞նչ վերջրին իրանց հետ: Ի՞նչ բանն էր առաջնորդում նրանց: Ի՞նչպէս անցան իսրայելացիները կարմիր ծովը և ինչ պատահեց Փարաւոնին իր զօրքով: Ի՞նչ ճանապարհով սկսեցին գնալ իսրայելացիները դէպի Աւետեաց երկիրը ի՞նչ նեղութիւններ կրեցին նրանք. ինչպէս և ինչ օգնութիւններ հասցրեց Աստուած նրանց:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աստուած վշում է իր տուած խօսքը Յակոբին՝ Եգիպտոս գնալու ժամանակ և կատարում է: Նա կրկին արժանացնում է իսրայելացիներին իրանց նախնի երկրին, ուր մեղր և կաթ էր բոլորում: Հայրենիքը քաղցր է: 2) Աստուած ամեն արգելք վերացնում է այդ նպատակին հասնելու համար: Նա հրաշքներով հասկացնում է Եգիպտացիներին, որ իր կամքն անդառնալի է և ամենքը

պէտք է հնազանդուին նորան: Նա պատրաստում է Իսրայելացիներին ճանապարհորդութեան համար և Մովսիսին առաջնորդող է նշանակում: Նա ազատում է պատժից իր սիրելիներին և զնում է Մեսիաչի ձեռքով ապագայ ազատութեան—Չատիկ հիմքը դառն եղէգն և բազարջ հաց պատրաստել տալով: 3) Նա կարմիր ծովից անվտանգ անց է կացնում: Նա քարից ջուր և երկնքից հաց (մանանայ) է տալիս: Նա ազատում է ամեն վտանգներից: Եւ այս բոլորի փոխարէն տեսնում ենք ապերախտ, խտտապարանոց, անհամբեր և ամեն մի հասարակ բանի համար տրտնջող ժողովուրդ: Նրանք մոռանում են, որ գերութիւնից ազատւում են և արժանանում իրանց երկրին, ուր կորող են ազատ ապրել՝ հեռու բոլոր այն տանջանքներից ու նեղութիւններից, որ կրում էին Եգիպտոսում. իսկ մի այսպիսի դժուար գործի համար հարկաւ նեղութիւններ պէտք է կրէին, ուրեմն և պէտք է համբերութեամբ տանէին: Միւս կողմից նկատելի է, որ Աստուած ողորմած և զթած է, Նա ներում է իր ժողովրդի կատարած սխալները և ապերախտութիւնները:

№ 19. ՄԻՆՆԻ ՕՐԷՆՅՏՈՒԹԻՒՆԸ. ՎԿՆՈՒԹԵՆ ԽՈՐՆԸ

I. Իսրայելացիներն Եգիպտոսից դուրս գալով՝ մի ամիս ու կէս ժամանակամիջոցում հասան Սինա սարը: Այստեղ նրանք թողին իրանց վրանները—բանակ ձգեցին:

Մովսէսն Աստուծու կողմից խօսեց ժողովրդի հետ, լիշեցրեց նրանց Նրա արած բարիքներն և աւելացրեց. «Եթէ դուք կ'լսէք Աստուծու ձայնը և կպահէք Նրա ուխտը,

դուք կ'լինիք նրա ընտրեալ և սիրելի ժողովուրդը: Ժողովուրդը խոստացաւ լսել և կատարել, ինչ որ Աստուած կ'հրամայէ:

Յիսնբորդ օրը սարսափելի որոտումներ եղան և կայծակներ փայլատակեցան: Սինա սարը ծածկուեց թանձր մառախուղով: Նա ծխում էր, բոցեր էր արձակում և շարժւում. Սրա հետ լսում էին և փողերի ու ժգին ձայներ: Ժողովուրդը սարսափած և դողալով կանգնած էր սարի ստորոտում, որի գագաթին կատարւում էր այդ: Ապա ամեն ինչ հանդարտուեց և Աստուած խօսեց ու տուեց պատուիրաններ:

I. Ես եմ քո Տէր Աստուածը, ուրիշ Աստուածներ չունենաս, բացի ինձանից:

II. Կուռք չըջինես ո՛չ մի բանի նման... երկրպագութիւն չ'տաս և չ'պաշտես նրանց:

III. Քո Աստուծու անունը սնտախ բաների վրայ չ'լիչես:

IV. Յիշիր սուրբ պահել շաբաթ օրը. վեց օր գործիր, եօթներորդ օրը նուիրի՛ր քո Տէր Աստուծուն:

V. Պատուիր քո հօրն ու մօրը, որ քեզ

բարի լինի և երկար կեանք ունենաս երկրի վրայ:

VI. Մի՛ սպանիր:

VII. Մի՛ չնար:

VIII. Մի՛ գողանար:

IX. Մի՛ սուտ վկայիր քո ընկերոջ մասին:

X. Քո ընկերոջ տան վրայ աչք մի ունենար, և ոչ այն բաների, ինչ որ նրան է պատկանում:

Աստուծու ձայնը դադարեց. ժողովուրդը վերադարձաւ իր վրանները, իսկ Մովսէսը բարձրացաւ սարը և քառասուն օր մնալով թշնտեղ, ստացաւ այդ պատուիրանները՝ գրաւ երկու քարեղէն տախտակների վրայ: Նա ստացաւ և շատ օրէնքներ աստուծու պաշտութեան և ծէսերի վերաբերեալ: Մովսէսն Աստուծու հրամանով շինեց թանկագին կտորներից մի առանձին վրան, որ կոչուեց վկայութեան խորան: Այդ խորանը բաժանուած էր երեք մասի: Առաջին մասը կոչւում էր սրբութիւն սրբոց, ուր դրուած էր ուխտի տապանակը, որի մէջ դրանում էին տասն պատուիրանները: Երկ-

որդը—որբուծիւն: Այս մասում գրուած էր առաջաւորութեան 12 հացերի և զինու բաժակի սեղանը, եօթնաշահեան աշտանակը և բուրվաւը: Իսկ երրորդը՝ գաւիթ, որի մէջ գտնուում էին լուացարանը և զոհի սեղանը: Մովսէսն Աստուծու հրամանով վկայութեան խորանի համար նշանակեց պաշտօնեաներ և աստուածպաշտութեան համար պաշտամունքներ: Ահարոնը դարձաւ քահանայապետ և նրա որդիքը քահանաներ. իսկ Աւի ցեղը կարգւեց խորանի սպասաւորութեան պաշտօնեաներ: Նա որոշեց և նրանց համար հասոյթներ (տասանորդ):

II. Ո՛ր բանակ ձգեցին իսրայելացիները: Մովսէս ինչ խօսեց Աստուծու կողմից: Ի՛նչ պատահեց Սինա սարի վրայ, Աստուած ինչ օրէնքներ տուեց և ինչ բանի վրայ էին գրուած: Մովսէսն էլ ինչ օրէնքներ ստացաւ: Ո՛րտեղ գրուեցան այդ օրէնքները: Ինչից էր շինուած վկայութեան խորանը, քանի մասի էր բաժանուած և իւրաքանչիւր մասում ինչ էին գրուած: Ո՛ր ցեղը նշանակուեց վկայութեան խորանի ծառայութեան համար և ինչ հասոյթներ նշանակեց նրանց:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) Աստուած Իսրայելացիներին գրաւոր օրէնքներ է տալի, որովհետեւ նրանք չգիտէին և չէին հասկանում, թէ ինչպէս դատեն, ինչ

իրաւացի է և ինչ անիրաւ: Ի՛նչ բան իրաւունք ունէին անելու և ինչ՝ ոչ: Եւ Աստուած այդ անում է, որպէսզի ամեն մէկը իր կամքի համաձայն չզործէ, ուրիշի իրաւունքին չզիպչի, վնաս չտայ. որովհետեւ նրանց մէջ արդէն նկատուում էին վէճ, կռիւ, խաբէբայութիւն, չափշտակութիւն, սպանութիւն, որովհետեւ նրանք Աստուծուն թողած՝ կուռքերին էին երկրպագութիւն տալի, որովհետեւ նրա անունը և նրա անուան նուիրուած տօնը չէին կատարում իրանց նախնեաց պէս և ճնողներին հարկաւոր չարգանքներ չէին տալի: 2) Մենք գիտենք և այն, ուր ամենքն այն են անում, ինչ որ Աստուծու կամքն է, այնտեղ կարգ, կանոն և խաղաղութիւն է թագաւորում, այնտեղ լինում է բարեկարգ ժողովուրդ, այնտեղ մարդիկ սիրով և եղբայրաբար են ապրում: 3) Աստուած իր պատուէրները տալուց առաջ, պատուիրում է պատրաստուիլ, մաքրուիլ, որովհետեւ նա պէտք է խօսէ նրանց հետ, ուրեմն պէտք է ակնածիլ, այդ օրը սուրբ օր է, հետեւապէս և մարդ պէտք է ներքուստ և արտաքուստ մաքուր լինի՝ Աստուծու պատուիրանները լսելու համար: 4) Մենք տեսնում ենք, որ ժողովուրդը ուրախանում է և խոստանում է Աստուծու պատուիրանները կատարել: Սրանով դաշն է կապում Աստուծու և մարդոց մէջ: Աստուած խոստանում է սիրել նրանց, նրանք էլ խոստանում են հնազանդ լինել, մի կողմից սէր, միւս կողմից հնազանդութիւն: Ահա դաշինքի պայմանները: Եզրիպտոսից դուրս գալը Աստուծոյ սիրոյ արդիւնքն է դէպի մարդիկ: 5) Մենք տեսնում ենք, որ այդ պատուիրանները գրւում են քարեայ տախտակների վրայ, որ շուտով չփչանան, այլ երկար մնան և Իսրայելացիները չմոռանան ապագայում: Բայց աւելի լաւ կ'լինէր, եթէ Իսրայելացիները գրէին իրանց սրտի մարմնեղէն տախտակների վրայ և միշտ ականջ դնէին: 6) Մենք հաւատում ենք, որ Աստուծու պատուիրանները կատարող մարդիկ լինում են առաքիւնի, բարի և երկարակեաց: Նրանց խիղճը հանդարտ և հանգիստ է լինում՝ հեռու հոգեկան և նիւթական գրկանքներից: Այդ պատուիրանները կատարելով միայն մարդ դառնում է Աստուծու պատկէր և նմանութիւն: 7) Մենք գիտենք, որ Աստուծուն սիրելը, ծառայելը

լինում է հոգով և արտաքին նշաններով: Մովսէսը դրա համար շինում է վկայութեան խորան, ուր կատարւում է Աստուածպաշտութիւնը և որի ժամանակ մարդիկ ծառայում են և Աստուծու խօսքը լսում ու տարածում:

№ 20. ԽՐԱՅԵԼԱԳԻՆԵՐԸ ՄՏՆՈՒՄ ԵՆ ԱՆԵՏԵՑ ԵՐԿՐԸ

I. Խորայելացիներն ստուգան Աստուծուց օրէնքներ և շարունակեցին իրանց ճանապարհը դէպի քանանացոց երկիրը: Նրանք քառասուն տարի թափառեցին Արարիայի անապատներում: Այս երկար ճանապարհորդութիւնն Աստուած նշանակեց իսրայելացիներին որպէս պատիժ իրանց խռովութեան, տրտունջների և թերահաւատութեան համար: Նրանք յաճախ վշտացնում էին Աստուծուն և նրա ծառայ: Մովսէսին: Այդ պատճառով էլ Աստուած պատժում էր, իսկ երբ զղջում, նորից դառնում և խնդրում էին Աստուծու ողորմութիւնը, Նա ներում էր և օգնում: Մի անգամ սկսեցին տրտնջալ Մովսէսի վրայ, որ միս չունին, իսկ Մանանայն էլ զղուարցել է: Աստուած իբրև պատիժ ուղարկեց օձեր, որոնք մահաբեր թունաւորում էին տրտնջողներին և մեռցնում: Բայց երբ

կրկին զղջացին իրանց արածների համար և խնդրեցին Աստուծու ողորմութիւնն ու օգնութիւնը, Նա ազատեց նրանց:

Մովսէսն Աստուծու հրամանով կախեց մի բարձր սիւնի վրայ պղծէ օձ և ասաց. «Ով որ հաւատով կ'նայի, նա կ'փրկուի»: Այդ պէս էլ եղաւ:

Մովսէսն իսրայելացիներին տարաւ մինչև Քանանացոց երկրի սահմանները և զգալով իւր մահը, սկսեց պատրաստուել մեռնելու համար: Նա Աստուծու հրամանով Յեսու Նաւեային իրան յաջորդ նշանակեց և լիշեցրեց իսրայելացիներին Աստուծու օրէնքները, խոստումը և ցոյց տուած բարիքներն ու ասաց, եթէ այդ օրէնքները կատարեն, Աստուած աւելի մեծ բարիքների կ'արժանացնէ, իսկ եթէ չպահեն, չատ թրշուառութիւնների կ'հանդիպեն:

Մովսէսը բարձրացաւ Նաբաւ սարը. Աստուած նրան ցոյց տուեց Աւետեաց երկիրը: Ապա նա մեռաւ և նրա գերեզմանը մնաց անյայտ:

Յեսու Նաւեան իսրայելացոց տարաւ Ա-

ւետեաց երկիրը: Աստուած օգնում էր նրանց: Նա նրանց հրաշքով անցրեց Յորդանան գետը և պատերազմների ժամանակ չաջողութիւններ տուեց: Վեց տարուայ ընթացքում նրանք տիրեցին Քանանացոց ամբողջ երկրին և նրան բաժանեցին 12 մասերի. ապա վիճակ ձգելով ամեն մինը ստացաւ իւր մասը: Յետու Նաւեայից մինչև Սաւուդ թագաւորը — 450 տարի, իսրայէլացիներին կառավարում էին դատաւորները — սրանց թիւն էր 13 հատ. վերջինն էր Սամուէլը:

II. Իսրայէլացիները պատուիրաններ ստանալով՝ դէպի մեր գնացին: Քանի տարի թափառեցին անապատում և ինչ պատճառով: Աստուած ինչ պատիժներ տուեց և ինչով էին աղատուում այդ պատժից: Մովսէսը մեռնելուց առաջ ինչ խրատ տուեց Իսրայէլացիներին: Ո՞վ չաջորդեց Մովսէսին: Յետու — Նաւեան քանի տարուայ ընթացքում նուաճեց Աւետեաց երկիրը և քանի մասի բաժանեց: Յետու — Նաւեայից յետոյ ովքեր էին կառավարում Իսրայէլացիներին, Ո՞րքան տարի և քանի դատաւորներ եղան: Ո՞վ էր վերջին դատաւորը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Իսրայէլացիներն երկչոտ և թուլամորթ մարդոց դրդմամբ իրանց տուած խոստումը դրժում, տրտնջում են Մովսէսի վրայ և զանազան անմիտ պատճառներ առաջ բերելով, կամենում են կէս ճանապարհից յետ դառնալ եգիպտոս և այդ սկսած գործը խանգարել: Նրանք պատճառաբանում են, թէ Քանանում մարդիկ խոշոր են, մենք նրանց չենք կարող չաղթել և սրանով

նրանք Աստուծու զօրութիւնն ուրանում են: Այս պատճառով չառաջ են գալիս ներքին խռովութիւններ, Աստուծու բարկութիւնը ու պատիժը և անհնազանդները չեն արժանանում Աւետեաց երկրին: Նրանք մեռնում են անապատում հետզհետէ 40 տարուայ ընթացքում: Իսրայէլացիների արարքը զգուշի է և նրանց ցանկութիւնը ողորմելի: 2) Մովսէսը մեռնում է իր սկսած գործը չվերջացրած, բայց տեսնում է, որ հետզհետէ ժողովուրդը փոխւում է, ձերբերը մեռնում են և նոր սերունդը աճում, ուղղում է ու լաւանում:

Այս բանը նրան շատ է մխիթարում և ուրախացնում: Նա զգալով իր մօտակայ մահը, երբէք չէ վախենում մահից, որովհետև նա գնում է Աստուծու մօտ, որին միշտ սիրել է և լսել: Բայց նրա սրտի ցաւը, նրա մտածմունքը իր սկսած գործի չաջող վերջաւորութիւնն է: Նա մտածում է, թէ արդեօք իսրայէլացիները հաստատ կ'մնան իրանց խօսքին, թէ կ'հեռանան Աստուծուց: Նա աղօթում է նրանց համար մեռնելուց առաջ, որ Աստուած պաշտպանէ նրանց, առաջնորդէ և հմուտ առաջնորդ տալ իր սկսած գործը գլուխ հանելու: 3) Մենք տեսնում ենք որ Մովսիսի սէրը դէպի իր ժողովուրդը անընդհատ, ամփոփոխ և մշտական է: Այսպիսի սիրոյ անունը հաւատարմութիւն է: Նա այսպիսի սիրով սիրել է իր ժողովուրդին, որի համար աղօթում է իր կեանքի վերջին րոպէներում: Նա նրա համար թողնում է իր կեանքի վերջին րոպէներում: Հանգիստ կեանքը և իր կեանքը մատուցեց նեղութիւններին, հալածանքներին և ժառանգեց ապերախութիւններ, տրտունջ և մինչև անգամ սպառնալիք սպանման ևլն: Բայց այս բաները երբէք չ'կարթեցրին նրա սրտի մէջ զրգիւ, բարկութիւն, ատելութիւն և արհամարանք դէպի ժողովուրդը, այլ ընդհակառակը նրա սէրը աւելի աճում է, որքան որ ժողովուրդը նրան վշտացնում է և նեղացնում: 40 տարի շարունակ նեղութիւններ և հոգսեր կրելուց չենտոյ՝ սիրով բաժանուում է նրանից: Ահա ժողովրդի ճշմարիտ բարեկամը, ահա հաւատարիմ սէր, որի համար արժանացաւ մեծ չարգանքի և պատուի իր ժողովրդի կողմից, իսկ մեզ համար մարտնչի և պատուի իր ժողովրդի կողմից, իսկ մեզ համար մարդասիրութեան գեղեցիկ գարեի անուն ժառանգելուց յետոյ՝ մարդասիրութեան գեղեցիկ

օրինակ էլ տուեց: Մովսիսի սէրը գէպի Աստուած նոյնպէս օրինակելի է. նա մինչև մահը սիրեց և հաւատարիմ մնաց Նրան: 4) Աստուած Մովսէսից յետոյ տալիս է Իսրայէլացիներին հմուտ առաջնորդ և զօրավար, որը Մովսիսի ճանապարհով զնաց և Իսրայէլացիներին տարաւ Աւետեաց երկիրը: Նա անշահատէր և իմաստուն կերպով բաժանեց երկիրը և յանձնեց ամեն մի ցեղի վիճակով իր մասը ժառանգելու, մշակելու և օգտուելու: 5) Իսրայէլացիները դատաւորների ժամանակ փոխանակ ճշտութեամբ կատարելու Աստուծու օրէնքները և իրար հետ հաշտ ու միաբան ապրելու, որ ուժեղ լինեն թշնամիների դէմ, ինչպէս Մովսիսի և Յետու—Նաւեայի ժամանակներն էին, ընդհակառակը սկսում են երկպառակութիւններով և կռիւներով պարապել: Իւրաքանչիւր ցեղ փոխանակ ընդհանուր շահերի վրայ մտածելու, հոգալու, իր անձնական, տոհմային օգուտների վրայ է մտածում: Նրանք չարաբերութիւններ և բարեկամական կապակցութիւններ են հաստատում կռապաշտ ազգերի հետ և մինչև անգամ կռքերին պաշտում, որի համար և Աստուած յաճախ պատժում է: Իսկ երբ նեղութեան մէջ են ընկնում, նրանք դառնում են սրտանց գէպի Աստուած և նրա պատուիրանները կատարում, Աստուած էլ նրանց օգնութիւն ու պաշտպանութիւն էր ցոյց տալիս և ապտում թշնամիներից և նեղութիւններից դատաւորներով:

№ 21. ՍՈՒՌԱՒՂ ԹՈՒՍՈՒՐԸ

I. Երբ Սամուէլ մարգարէն և դառաւորը ծերացաւ, նրա որդիքն սկսեցին կառավարել Իսրայէլի երկիրը: Նրանք կաշառներ էին ստանում և անարդարութեամբ դատում: Այս պատճառով դժգոհութիւնը զօրացաւ և իսրայէլացիները կամեցան թագաւոր ունե-

նալ, ինչպէս իրանց հարեան ազգերը: Նրանք ասացին Սամուէլին. «Կարգիր մեզ վրայ թագաւոր, թո՛ղ նա կառավարէ և դատէ մեզ արդարութեամբ և պաշտպանէ մեզ մեր թշնամիներից»:

Սամուէլն աղօթեց և յայտնեց Աստուծուն ժողովրդի ցանկութիւնը: Աստուած ասաց. «Կարգիր նրանց վրայ թագաւոր»: Սամուէլն Աստուծու կամքով ընտրեց Բէնիամինի ցեղից Կիսի որդուն՝ Սաւուղին և թագաւոր օծեց:

Սաւուղը բարեպաշտ էր իր թագաւորութեան առաջին տարիներում: Նա յաջողակ պատերազմներ ունեցաւ, որով մեծ անուն ստացաւ և դրացի ազգերը սկսեցին ակնածել ճրանից: Այս յաջողութիւնը և փառքը մոլորեցրեց Սաւուղին, որից յետոյ սկսեց արհամարհել Աստուծու պատուիրանները և շնորժել Նրա բարկութիւնը իր դէմ: Փղշտացիները պատերազմ յայտնեցին իսրայէլացիներին: Աստուած արգելեց Սաւուղին պատերազմ սկսել մինչև Սամուէլի՝ ըստ սովորութեան՝ զոհ մատուցանելը պատերազմից առաջ: Սաւուղը չսպասեց մարգարէի դա-

լուն և իր ձեռքով գոհեց: Սամուէլն եկաւ և ասաց. «Բու վատ վարուեցար, որ չպահեցիր Աստուծու պատուէրը: Աստուած յաւիտեան քեզ կ'իթողնէր Իսրայէլի թագաւորութիւնը. բայց այժմ կ'զտնէ ուրիշին և նրան կ'կարգէ ժողովրդի իշխան»:

Չնայելով Աստուծու սպառնալիքին՝ Սաւուղը երկրորդ անգամ էլ չկատարեց Աստուծու կամօքը: Երբ Սամուէլն իմացաւ, շատ տրտմեց: Նա հետեւեալ օրն եկաւ Սաւուղի մօտ և ասաց. «Միտքդ պահիր, հնազանդութիւնը գոհից աւելի է, իսկ անհնազանդութիւնը՝ կռապաշտութիւն է»: Ապա աւելացրեց. «Աստուած կ'իսլէ քեզանից թագաւորութիւնը և կ'տալ նրան, ով քեզանից լաւ է. որովհետեւ դու մերժեցիր Աստուծու խօսքը, Աստուած էլ մերժում է քեզ»: Այն օրից սկսած մարգարէն այլևս չ'տեսաւ Սաւուղին: Բայց նա ցաւում էր և աղօթում նրա հոմար:

II. Երբ Սամուէլը ծեղացաւ, հիվանդ կռապարեցին Իսրայէլացի ներին և ինչպէս: Ո՛վ էր Իսրայէլացիների առաջին թագաւորը: Ի՞նչ էր պատճառը, որ Իսրայէլացիները կամեցան թագաւոր ունենալ.

Սկզբում Սաւուղն ինչպէս թագաւոր էր: Ի՞նչ բան շեղեց Սաւուղին ուղիղ ճանապարհից: Ի՞նչ անհնազանդութիւն ցոյց տուեց Սաւուղը դէպի Աստուած և ի՞նչ պատիժ ստացաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ բարեպաշտ Սամուէլի որդիքն իրանց հօր նման առաքինի և արդարադատ չեն լինում: Նրանք իրանց հօր ձերութեան ժամանակ կռապարում են երկիրը վատ և նոյն սէրը, չարգանքն ու վրստահութիւնը չեն վաչելում: Նրանք կաշառակերութեամբ են պարապում, որ դատաւորի ամենամեծ պակասութիւնն է և արդարութիւնը ոտնատակ տալի: Ահա այսպէս կռապարեցուց ժողովրդի մէջ դժգոհութիւն, անբաւականութիւն և խառնակութիւն է ընկնում. Պերանում է սէրը, միութիւնը, արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը, որոնց պատճառով և պատերազմներն մէջ միշտ անչաջողութեան են հանդիպում: Նրանք կարծում ընդ միշտ անչաջողութեան են հանդիպում: Նրանք կարծում են թագաւոր ունենալով՝ իրանք էլ կ'չաղթեն. առանց իրանց սրտերը մաքրելու և Աստուծու օգնութեանը դիմելու: Նրանք ինչ որ թագաւորից սպասում էին, այդ բոլորը կ'ստանային, եթէ երկնաւոր թագաւորի պատուիրանները պահէին: Նրանք թագաւոր են կամենում ունենալ և Սամուէլը Աստուծու հաճութեամբ թագաւոր է կարգում Սաւուղին նրանց վրայ: 2) Սաւուղը սկսում է իր թագաւորութիւնը գեղեցիկ կերպով, բայց սխալ շարունակում: Սկզբում նա մի քանի չաջողութիւններ է ունենում պատերազմների մէջ, որով և մեծ հեղինակութիւն, պատիւ և փառք է ձեռք բերում ժողովրդի մէջ, բայց այդ չաջողութիւնը մոլորութեան մէջ է ձգում երիտասարդ թագաւորին: Նա մեծամտում է, մոռանում է իրան և Աստուծուն անհնազանդ է գտնւում: Նա այդ չաջողութիւնները մեծամտութեամբ վերագրում է իր անձնական քաջութեան և ո՛չ Աստուծու գորութեան ու օգնութեան: Նա Աստուծու պատուիրաններն արհամարհում է, որի համար զրկւում է Աստուծու շնորհներից և շարժում է Նրա բարկութիւնը իր դէմ: Նա արտաքին կեղծաւորութեամբ և զոհաբերութեամբ կամենում է Աստուծուն հաճելի լինել, բայց ներքինը—սիրտը մաքուր և վաչելուչ չէ:

ունենում: Նա չէ հաւատում և չէ լսում Աստուծուն և դառնում է ժողովրդի համար վատ օրինակ և այսպէս իր անկարգ գնացքով, որ կռակաշտութեան սկիզբը կարելի է համարել, պատժուում է, զրկուում է գահից: 3) Տեսնում ենք Սամուէլի գովելի և սրտացաւ վարմունքը, որ շարունակ յիշեցնում է թագաւորի սխալները և զգուշացնում է նրան, բայց նա չէ լսում: Նա ցաւում է Սաւուղի վրայ, ինչպէս հայրն իր յանցաւոր որդու վրայ և միշտ աղօթում է նրա համար: 4) Սաւուղի օրինակը գեղեցիկ դաս է մեզ համար, և մարդ որքան հարստութեան, մեծութեան փառքի և պատուի հասնի, այնքան պէտք է իր անձը խոնարհութեան մէջ պահէ: Նա Տիրոջ առաջ աւելի շնորհ կ'գտնէ: Առհասարակ մեծամիտ մարդը սիրելի չէ Աստուծուն և երբէք չաջողութիւն չի գտնիլ իր գործերի մէջ:

№ 22. ԳՆԻԻԹ ԹՆԳՆՈՐԸ

I. Երբ Աստուծու հոգին հեռացաւ Սաւուղից, Սամուէլն Աստուծու հրամանով գընաց Բէթղեհէմ քաղաքը և այնտեղ հանդիսաւոր կերպով զոհ բերեց Աստուծուն. ապա մտաւ Յեսսէի տունը և նրա փոքր որդուն — Գաւթին հօր և եղբայրների ներկայութեամբ օծեց իւրով: Այդ օրից Աստուծու հոգին իջաւ Գաւթի վրայ: Աստուած յայտնեց Սամուէլին, որ Գաւթը կ'լինի Սաւուղի յաջորդը:

Այս միջոցին մի դէպք պատահեց, որ

Գաւթին առաջին մարդ դարձրեց թագաւորութեան մէջ և առիթ տուեց նրան գովաբանելու:

Մի անգամ իսրայէլացիները պատերազմ ունէին փղշտացիների հետ: Թշնամու բանակից դուրս եկաւ սաստիկ զրահաւորուած հսկայ Գողիազը և դուրս կանչեց իսրայէլացիներից մէկին իր հետ մենամարտելու: Միւսնոյն ժամանակ ծիծաղում էր նրանց վրայ և նախատում իսրայէլացիների Աստուծու անունը: Ո՛չ որ չհամարձակուեց դուրս գալ հսկայի դէմ: Այն ժամանակ Գաւթը, որ գտանւում էր զօրքի բանակում, յուսն Աստուծու վրայ դրած՝ Սաւուղ թագաւորի թոյլտուութեամբ դուրս գնաց թշնամու դէմ և պարսի քարի մի չաջողակ հարուածով ճակատին՝ սպանեց նրան, իսկ չետոյ կտրեց նրա գլուխը նրա սրով: Այս յաղթութեան համար Գաւթը դարձաւ հազարապետ և եղաւ Սաւուղի փեսայ:

Սաւուղ թագաւորը սկսեց շուտով նախանձել Գաւթի փառքին և ատեց նրան: Այն ինչ Սաւուղի որդի Յովնաթանը սրտանց

ճշմարիտ Աստուծու ժողովրդին և ճարրում: Դաւիթը չէ կարողանում տանել և Աստուծու օգնութեամբ սպանում է նրան: Աստուծու զօրութիւնը աւելի տկարների յաջողութեամբ է երեւում: Դաւիթի պատուին գովեստները անհանգստացնում են Սաւուղին: Մագում է նրա սրտի մէջ նախանձ, ընկնում է կասկածանքների մէջ և սկսում է ատել և մինչև անգամ մարդասպանութեան փորձեր անել: 5) Սաւուղի որդի Յովնաթանը, որ մի խելօք, բարեպաշտ անձն էր և ազնիւ սիրտ ունէր, սրբտանց սիրում է Դաւիթին, տեսնելով նրա մէջ արժանաւորութիւն, քաջութիւն, բարեպաշտութիւն և հաւատարմութիւն դէպի ժողովուրդը և թագաւորը՝ առանց ուշք դարձնելու նրա ծագման վրայ: 6) Մենք տեսնում ենք և հիանում Դաւիթի մեծահոգութեան վրայ: Սաւուղը նրան ատում է, հալածում է տանից, տելից և կնոջից հեռացնում, քաղցած, ծարաւ, նեղութեան մէջ անապատներում թափառել է տալի և մեծ զօրքով չետեւից ընկած կամենում է սպանել նրան, սակայն Դաւիթը մի այսպիսի թշնամու հետ մեծահոգութեամբ է վարւում: Երկու անգամ Սաւուղը քնած ժամանակ ընկնում է Դաւիթի ձեռքը և վերջինս ձեռքն է առնում նրա գեղարդը, որով կարող էր սպանել, վրէժխնդիր լինել և իր կրած բոլոր նեղութիւններին միանգամից վերջ տալ, բացի այդ, հարստութիւն, հանգստութիւն, փառք, գահ և պատիւ մի գարկով ձեռք բերել, բայց Դաւիթը այդ չէ անում: Սաւուղը լաց է լինում Դաւիթի մեծահոգութեան առաջ: 7) Դաւիթը թագաւոր դառնալուց չետոյ՝ յաղթում է իր բոլոր թշնամիներին և երկիրը խաղաղացնում: Երկրի մէջ խաղաղութիւն և արդարութիւն տիրելով, ժողովուրդը հարստանում է, բարգաւառ է դառնում և Աստուծու տուած բարիքները վայելում: Երկրի մէջ արդարադատութեան շնորհիւ պակասում են վէճերն և անբաւականութիւնները շնորհիւ Դաւիթի նշանակած արդարասէր, ճշմարտասէր, ազնիւ, շիտակ և բարի խորհրդականների: 8) Տեսնում ենք, որ Դաւիթի մեծ որդի՝ Աբիսողոմը ապերախտ և անհնազանդ է գտնւում ծնողի առաջ: Նա փառասիրութեան համար կամենում է հօրը սպանել և նրա տեղ թագաւոր դառնալ, բայց չարաչար պատժւում է՝

կախուելով անգգուշաբար ծառից փախչելու ժամանակ: Նրա տղեղ վարձունքը մի տեսակ զգուշութիւն և խրատ պէտք է լինի ամեն մէկի համար: Նկատուած է, որ անհնազանդութեան չանցանքը սկսւում է փոքրով և վերջանում է զարհուրելի կերպով: Յանցանքը պէտք է երեսին ասել, բայց չանցաւորին պէտք է սիրել, խրատել և ոչ ատել: Մենք ամենքս չանցաւոր ենք Աստուծու առաջ, բայց նա դարձեալ մեզ սիրում է:

№ 23. ՍԱՂԱՄԱՆ ԹՅՎՈՒՈՐԸ

I. Դաւիթը դեռ իր կենդանութեան ժամանակ հանդիսաւոր կերպով օժեց թագաւոր իր որդի Սողոմոնին: Սողոմոնը աղօթեց և խնդրեց Աստուծուց խելացի միտք և իմաստութիւն, որ կարողանայ լաւ կառավարել երկիրը և արդարութեամբ դատել ժողովրդին և ճանաչել բարին ու չարը: Աստուած տուեց նրան խելացի միտք և իմաստութիւն, այլև փառք և հարստութիւն: Սողոմոնն իր իմաստութիւնը ցուց տուեց շուտով, երբ դահ բարձրացաւ:

Նրա մօտ դատաստանի եկան երկու կին, մի կենդանի երեխայով: Նրանցից մինն ասում էր. «Այս կինը գիշերը քնեց և անըսպասելի կերպով խեղդեց իր երեխային, չետոյ իր մեռած երեխային դրեց ինձ մօտ,

իսկ իմ կենդանի երեխային վերցրեց իր համար»։ Միւս կինը, որ բռնած ունէր կենդանի երեխային, ասաց. «Այ, այս կենդանին իմ որդին է, իսկ մեռածը նրանն է»։ Սողոմոնը հրամայեց կիսել կենդանի երեխային և տալ մի կէսը մէկին, միւս կէսը՝ միւսին։ Այս հրամանից լետու կանանցից մէկը բարձրաձայն գոչեց և ասաց. «Այ, կենդանի երեխային տուէ՛ք նրան»։ Այն ինչ միւսն ասում էր. «Կիսէ՛ք, ոչ ինձ լինի և ոչ նրան»։ Սողոմոնն իմացաւ, որ իսկական մայրը նա է, որը սիրտը ցաւում է և հրամայեց տալ երեխան նրան։

Երուսաղէմում Մօրէա սարի վրայ Սողոմոնը շինեց մի մեծ և հիանալի տաճար, վկայութեան խորանի նման։ Այս տաճարի մէջ տեղափոխեց ուխտի տապանակը Դաւթի շինած խորանից և դրեց տաճարի սրբութիւն սրբոց կոչուած մասում։ Երբ քահանաները ներս բերին տաճար ուխտի տապանակը, Աստուծու փառքը իջաւ և ամպի նման լցրեց նրան, իսկ պատրաստուած զոհն էլ ընդունեց։

Փողովուրդն երկար ժամանակ բողբոջեց, ուրախ և հանգիստ ապրում էր Սողոմոնի իմաստուն կառավարութեամբ։

Սողոմոնի իմաստութեան և հարստութեան համբաւը տարածուեց բոլոր շրջակայ երկրներում։ Աշխարհի բոլոր կողմերից գալիս էին լսելու նրա իմաստութիւնը։

Այս ծայրահեղ և երկարատե երջանկութիւնը փշաղրին Սողոմոնի մարդը բնաւորութիւնը։ Նա ընկաւ փառամոլութեան և կորստաբեր վեղիւթեան մէջ. վատնեց իր բոլոր հարստութիւնը և ծանր հարկերով սկսեց ճնշել ժողովրդին։ Այնուհետեւ նա արհամարհեց Աստուծու օրէնքները, ամուսնացաւ կռապաշտ կանանց հետ, շինեց նրանց համար կռատուններ և ինքն էլ հետզհետէ ընկաւ կռապաշտութեան մէջ ու սկսեց ծառայել կուռքերին։

Սողոմոնը կորցրեց իր երջանկութիւնը։ Հարեան ազգերը սկսեցին չարձակուել նրա վրայ։ Տէրութեան մէջ օրէցօր աւելացան ներքին անբաւականութիւններն և խռովութիւնները։ Հարկերի ծանրութեան տակ ժո-

դովուրդը բողոքում էր և ապստամբում նրա դէմ:

Վերջապէս այս ձախորդութիւնները և ներքին խռովութիւնները ուշքի բերին Սողոմոնին: Նա խոստովանեց իր սխալը և դառն փորձերից չետոյ բացական չեց. «Փառքի և մեծութեան մէջ չէ մարգու երջանկութիւնը, այլ խղճմտանքի մարբութեան»:

II. Ո՞վ թագաւորեց Դաւթից չետոյ: Սողոմոնն ինչ խնդրեց Աստուծոյ և Աստուած ինչ տուեց նրան: Ի՞նչպիսի թագաւոր էր Սողոմոնը և ինչից է երևում նրա իմաստուն լինելը: Սողոմոնն ո՞ր սարի վրայ շինեց առճարը և ո՞ւր տեղափոխեց ուխտի տապանակը: Ի՞նչ էր պատճառը, որ Սողոմոնը կորցրեց իր երջանկութիւնը և ինչ գործեր կատարեց նա Աստուծու օրէնքների հակառակ: Ինչի արանջաց ժողովուրդը Սողոմոնի դէմ: Ի՞նչ բաներ ուշքի բերին Սողոմոնին և ինչ խոստովանեց:

III. Այս պատմութիւնից մենք շատ բան ենք սովորում.

1) Դաւթից չետոյ թագաւոր է դառնում նրա երիտասարդ որդին—Սողոմոնը: Սա իրան տկար է համարում իր հօր բարի օրինակին հետեւելու և կառավարելու այգպիսի մի բազմաթիւ ժողովուրդ: Նա կարիք է զգում օգնութեան և այն էլ Աստուծու օգնութեան. ուստի դիմում է նրան խնդրելով իր աղօթքի մէջ, որ տաջ իրան մաքուր սիրտ և պարզ միտք—իմաստութիւն, դատելու ժողովուրդին արդարութեամբ և զանազանելու բարին ու չարը: 2) Աստուած լսում է Սողոմոնի խնդրիքը և յայտնում է, թէ որովհետեւ դու չխնդրեցիր ոչ փառք, ոչ հարստութիւն, ոչ երկար կեանք և ոչ քո թշնամիներին պատիժ—կորուստ, ուրեմն

կտամ քեզ այն. ինչ որ խնդրեցիր և կտամ այն էլ, ինչ որ չխնդրեցիր, այն է՝ փառք և հարստութիւն: Իսկ եթէ դու կ'պահես Աստուծու օրէնքները, ինչպէս քո հայրը, ես կ'երկարացնեմ և քո օրերը: Սողոմոնի այս խնդրից երևում է, որ նա ^{հաշտութեամբ} բարեպաշտ է, դրա համար էլ նա բարձր է գնահատում երկնային բարիքներ խնդրել, քան թէ հարստութիւն, պատիւ և երկար կեանք և նրա համար էլ Աստուած Սողոմոնին հարստացրեց երկնաւոր և երկրաւոր բարիքներով: Նրա ամենամեծ բարիքը դէպի Աստուած հնազանդութիւնն—երկիւղ Տեսածն էր, որով նա սկսեց զեղեցիկ կերպով կառավարել երկիրը և ժողովուրդը դատել արդարութեամբ: Եւ այսպիսի կառավարութեամբ անցկացնում: Ծագկում է ներքին և արտաքին վաճառականութիւնը: 4) Երևում է Սողոմոնի իմաստութիւնը դատաւորութեան ժամանակ: Նա յսելով երկու կողմերի բացատրութիւնը, սկզբում ոչինչ հետեւանքի չի հասնում: Բայց չետոյ խորասուզուելով հոգեպէս՝ իմանում է, որ իսկական մօր սիրտը աւելի կ'ցաւի, քան թէ խորթ, եթէ երեխային մի վտանք պատահի: Նա հրամայում է կէս անել երեխային և տալ երկու մայրերին: Իսկական մօր սիրտը ցաւում է և Սողոմոնը գտնում է հարազատ մօրը: Նա մէկի մէջ տեսնում է մայրական սէր, միւսի մէջ անտարբերութիւն: Ահա Սողոմոնի իմաստութեան և մարդանանաչութեան մի օրինակ: 5) Սողոմոնը կատարելով և հօր—Դաւթի սրտի ցանկութիւնը՝ Աստուծու համար փառաւոր տուն է շինում: 6) Սողոմոնն աղօթում է և նրա աղօթքը լար տուն է շինում: 7) Սողոմոնն աղօթում է ^{հաշտութեամբ} և որ իրան Աստուծու ծառայ է անուանում և սրտումն էլ այնպէս է զգում: 8) Երևում է ^{հաշտութեամբ} որ գիտէ Աստուծու մեծութիւնը, թէ երկնում է ^{հաշտութեամբ} որ նրան պարունակելու համար բաւական երկինք և երկիրն էլ նրան պարունակելու համար բաւական չեն. ուստի և այն տունը աւելի ևս: Նա գիտէ, որ Աստուած չեն. ուստի և այն տունը աւելի ևս: Նա և բոլոր ազգերի: 9) Երևում է ^{հաշտութեամբ} որ համոզուած է. չնայելով իր զօրութեանը և իմաստութեանը, որպէս թագաւոր, որ օրհնութիւնն ու օգնութիւնը վերելից է գալիս—Ամենակարող Աստուծուց, նրա

համար էլ դիմում է և հաւատացած է, որ կ'լսէ: Երևում է նրա
 «էլ Կէն Կէն» — ծառայութեան, որ խնդրում է Աստուծուն իր ժողո-
 վրդի աղօթքը լսել ամեն հանգամանքներում, մանաւանդ երբ
 նա մեղանչում է և չորհորում է Աստուծու երկիւղն ունենալ
 սրտի մէջ, որպէսզի երջանիկ ապրի: Նրա «էլ Կէն Կէն» և «Կէն Կէն»
 երևում է, որ խնդրում է իր կառուցած տաճարի մէջ լսել և
 օտարականների աղօթքը և հաւատացած է, որ բոլոր ազգերը
 կ'իտաստովանին, թէ ճշմարիտ Աստուածը նա է: Սրանից կա-
 ղելի է հետևեցել, որ ում մէջ լինի Աստուծու երկիւղը, նա իր
 կեանքն իմաստութեամբ կ'ղեկավարէ. նրա գործերը չաջողու-
 թեամբ կ'սկսակուին, միշտ ուղիղ կ'գտնէ թէ իրան և թէ ու-
 թիշներին և սրանով դիւրութեամբ կ'հասնի երկրաւոր բարիք-
 ներին և Աստուծու օրհնութեանը: 7) Մենք տեսնում ենք, որ
 չետոյ Սողոմոնը փոխում է, նա հեռանում է Աստուծուց, ինչ-
 պէս Դաւիթը և Իսրայէլի ժողովուրդը մի ժամանակ, որոնք
 մոռացան Աստուծուն: Արքան Սողոմոնի թագաւորութեան սկիզբը
 և շարունակութիւնը փառաւոր էին, այնքան էլ վերջը —
 տխուր: Աւրախ սկզբնաւորութեան փառաւոր շարունակու-
 թեանը հետևեց տխուր վախճան: Սողոմոնի փորձութիւնը ա-
 լելի մեծ էր: Փառքը, պատիւը և վայելչութիւնները հետզհետէ
 գրաւում են նրա սիրտն այնպէս, որ այս ամենը վերջ ի վերջոյ
 գերադասեց Աստուծուց: Նա ազգերի գովասանքները և շողո-
 քորթութիւնները բարձր դասեց Աստուծու փառաբանութիւնից
 և սրանով դարձաւ նա ունայնասէր և հպարտ, չոչսը գնելով իր
 հարստութեան, իմաստութեան և գորութեան վրայ: Սողոմոնը
 մոռացաւ Նրան, որից նա ամեն բան ստացել էր և կարծում
 էր, թէ այն բոլորն իր գորութեամբ և իմաստութեամբ է ձեռք
 բերել: Նրա սիրտը, որ սկզբում Աստուծուն էր տուել, հակուեց դէ-
 պի ոսկին, իշխանութիւնն ու փառքը. դրանք դարձան նրա սրտ-
 տելին — կուռքը: Նա պաշտեց և տեսանելի կուռքեր: Նա ձե-
 րացաւ, թուլացաւ և հեթանոս կանաչք փոխեցին նրա սիրտը:
 Իմաստուն Սողոմոնն այնպէս ընկաւ, որ հաճելի լինելու համար
 այս կանանց առաջ, սկսեց կուտուեններ շինել Երուսաղէմում,
 ուր ինքն էլ չաճախում էր: Նա կամենում էր ուրիշ թագաւոր-

ներէ կանանցից իւրը գերադասել և սրանով ցոյց տալ իր հա-
 րստութիւնը և ինամութիւններ հաստատելով նրանց հետ՝ իր
 իշխանութիւնը ընդարձակել և գորացնել: Այս փառաւորութիւնը
 և փառասիրութիւնը գցեց նրան անգուռի մէջ: Այս պատճա-
 րով աւելանում են ծախքերը. հետևապէս և ժողովրդից ստա-
 նալիք հարկերը: Յարձրանում են անբաւականութիւններ, տըր,
 տունջներ և խռովութիւններ, որովհետև նա սկսում է ճնշել
 նեղացնել իր հպատակներին: Եթէ մի կէտ կայ Սողոմոնի արար-
 քը մեղմեցնելու, այդ նրա ձերութիւնը կարելի է համարել, որ
 չաճախակի մարդու մարմինը և հոգին թուլացնում է, մանա-
 շանդ մի այսպիսի կեանք վարողին: 8) Սողոմոնի կեանքից մենք
 կա ող ենք խրատ առնել: Նրա կեանքը սկսուեց «Կէն Կէն», շարու-
 յակուեց «Կէն Կէն» և վերջացաւ «Կէն Կէն»: Մենք էլ կանգնած ենք
 մեր կեանքի սկզբնաւորութեան վրայ, որին հետևում է շարու-
 յակութիւնը և վախճանը: Միևնույն փորձութիւնները մանա-
 շանդ այս անցաւոր աշխարհի զուարճութիւնները՝ մեզ էլ
 կարող են սպառնալ և փչացնել: Սրա համար միշտ պէտք է
 արթուն կենալ, հսկել և աղօթել, որ փորձութեան մէջ չ'ընկնենք
 և եթէ ընկնելու լինինք, աշխատենք նմանուել Դաւիթին, որ
 բարի վախճան ունենանք:

№ 24. ԹԵՂԵՐԱՐԱՐԹԵՆՆ ԲԸՓԵՆՈՒՄԸ: ԲՈՐՑԵԼԵՆՆ ԹԵՂԵՐԱՐԱՐԹԵՆՆ ՎԻՃԵԼ

I. Սողոմոնի մահից չետոյ նրա որդի Ռոբովամը գնաց Սիւրէմ քաղաքը, ուր հաւաքուել էր բոլոր ժողովուրդը, որ ըստ սովորութեան հաւատարմութեան երդում տալ: Այստեղ հաւաքուել էին և դժգոհները Յերոբովամի առաջնորդութեամբ: Սրանք ասա-

ցին Ռորովամին. «Քո հայրը ծանր լուծ դրեց մեր պարանոցի վրայ, հարկերն օրէցօր աւելացրեց և կեղերեց մեզ: Եթէ դու կ'թեթեացնես այդ լուծը, մենք հաւատարմութեամբ կը ծառայենք քեզ»:

Ռորովամը փոխանակ ժողովրդի տրտունջները լսելու՝ իր թեթեամիտ բարեկամների խորհրդով պատասխանեց. «Իմ հայրս ծանրը լուծ դրեց ձեր պարանոցի վրայ, ես աւելի ևս պէտք է ծանրացնեմ»: Իսրայէլացիները լսելով Ռորովամի պատասխանը՝ դժգոհ հեռացան:

Սրանցից չետոյ երկու ցեղերը — Յուդայի և Բենինամինի, ճանաչեցին Ռորովամին թագաւոր, իսկ տասը ցեղերը ընտրեցին թագաւոր Յերոբովամին: Այսպէս թագաւորութիւնը բաժանուեց երկուսի՝ Յուդայի և Իսրայէլի թագաւորութիւնների: Առաջինի մայրաքաղաքն Երուսաղէմն էր, իսկ երրորդինը — Սիւլթէմ՝ չետոյ Սամարիա:

Յուդայի և Իսրայէլի թագաւորութիւնների հպատակները չնայելով բազաքանապէս բաժանման, շատ չատկութիւններ ունէին,

որոնք երկուսի համար ևս ընդհանուր էին: Նրանք խօսում էին մի լեզուով և պաշտում միևնոյն Աստուծուն:

Այս բանը չէր դուր գալի Յերոբովամին. նա մտածում էր, որ եթէ իր հպատակները չաճախ գնան Երուսաղէմ, կարող են միանալ Յուդայի թագաւորութեան հետ, իսկ իրանից սառչիլ: Այս պատճառով նա ժողովրդին այդ ազգային սովորութիւններից չետ պահելու համար՝ երկու ոսկէ հորթեր ձուլել տուեց և հրամայեց ժողովրդին պաշտել նրանց: Նա ամեն ցանկացողի թուլատրում էր քահանայի պաշտօն վարել և զոհ մատուցանել:

Սկսուեցան ներքին խռովութիւններ, երկպառակութիւններ, ապստամբութիւններ և պատերազմներ Յուդայի և Իսրայէլի թագաւորների մէջ, իսկ ժողովրդի մէջ շատացան անիրաւութիւնը, կռապաշտութիւնը և մոռացան Աստուծուն. այս պատճառով էլ Աստուած վերջ դրեց այս երկու թագաւորութիւններին:

Ասորոց Սազմանասար թագաւորը 722

մատուցանել: Բացի այդ կուսուցաններ է շինել տալի, գոհաբերութիւններ, քուրմեր նշանակում հասարակ դասից, տօներ որոշում և հրամայում պաշտօն մատուցանել, ինչպէս Յրուսաղէմումն էր: 4) Բաժանման և կուսպաշտութեան մի ուրիշ հետեւանքն էլ այն եղաւ, որ շարունակ ներքին խռովութիւններ, անկարգութիւններ և պատերազմներ են առաջ գալիս, որոնց պատճառով երկուսն էլ թուլանում են և օտար թագաւորները գալով, չաղթում են երկուսին էլ և տաճարի սրբազան անօթները և պալատի հարստութիւնների մեծագոյն մասը չափշտակում: Այսպէս բաժանման հետեւանքը միշտ լինում է թուլութիւն, տկարութիւն, երկչոտութիւն և նիւթական կորուստ: Միութիւնը՝ ոչոք, զօրութիւն է, իսկ բաժանումը, անբարոյականութիւնը և վրէժը—տկարութիւն ու թուլութիւն: Սրբարութիւնը բարձրանում է ազգին, իսկ մեղքը ստորացնում (նուազեցնում) է: Անհամաձայնութիւնը մի ազգի մէջ այն ժամանակ է ճնում, երբ նրա կրօնական գագցումը սառում է, երբ նա հեռանում է Աստուծուց և նրա պատուիրաններից: Մի ժողովուրդ, որ չէ սիրում Աստուծուն, հետեւաբար և իր մերձաւորին—եղբօրը չէ կարող սիրել: Այդ տեղից բխում է Ռոբովամի վարմունքը և Յերոբովամի ամօթալի և գալթակղեցուցիչ օրինակը: Այդ տեղից էլ սկիզբն են աւնում Յուդայի և Իսրայէլի տան մէջ ներքին աւերիչ պատերազմները: Սրբարութիւնը, որ երբեմն այս ժողովրդին և նրա տիրողներին բարձրացնում էր, այժմ չանցանքը նոյն ժողովրդեան և նրա տիրողներին ստորացնում է ու ապականում և այս ապականութիւնը հետզհետէ աւելի մեծանալով կործանում է Իսրայէլի թագաւորութիւնը:

№ 25. ՅՈՒԳՆԵՑԻ ԹԵՂՆԻՊՐՈՒԹԵՆՆ ՎԻՃԵՐ

I. Սողոմոնի որդի Ռոբովամից սկսած Յուդայի երկիրն երբեմն ունենում էր բարեպաշտ թագաւորներ, որոնք վերականգ-

նում էին ճշմարիտ Աստուած պաշտութիւնը, կուստուները կործանում և ամեն կերպ յորդորում ժողովրդին՝ դառնալ դէպի ճշմարիտ Աստուած: Բայց ժողովրդի այս դարձը հաստատ և երկարատե չէր լինում: Նրանք արտաքին ձեռով զոհ մատուցանելով Սողոմոնի տաճարում, շաբաթ օրը և ամսամուտը տօնելով՝ կարծում էին, թէ կատարում են Մովսիսի բոլոր օրէնքները. ո՛չ դրի մտքից չէր անցնում ուղղել սիրտը, մաքրել զգացմունքը, ազնիւ և ճշմարիտ լինել և փոխադարձապէս սիրել միմեանց: Ահա սա էր պատճառը, որ բանի բարեպաշտ թագաւորը կենդանի էր, նրանք ճշմարիտ Աստուծուն էին պաշտում, իսկ հէնց որ մեռնում էր, նրանք կրկին դառնում էին դէպի կուսպաշտութիւն: Իզուր էին անցնում մարգարէների զգուշացները, յորդորները, խրատները—դառնալ դէպի ճշմարիտ Աստուած—նրանք չէին լսում, այլ հալածում, սպառնում և սպանում էին նրանց:

Այսպէս ամբարշտութիւնը, կուսպաշտութիւնը, չարութիւնը և թուլութիւնը ու բա-

րոյական անկումն աւելի ու աւելի տարածուելով ժողովրդի մէջ՝ պատճառ են դառնում Յուդայի թագաւորութեան վերջանալուն:

Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը
338 տարի Քրիստոսից առաջ նուաճեց Յուդայի թագաւորութիւնը, այրեց Սողոմոնի տաճարը, կործանեց Երուսաղէմը և երկրի բնակիչներին գերի տարաւ:

Յուդայի թագաւորութիւնը 390 տարի գոյութիւն ունեցաւ: Այդ ժամանակամիջոցում իշխեցին 17 թագաւորներ: Նրանք բալորն էլ Դաւթի ցեղից էին:

II. Ի՞նչպէս էին Յուդայի թագաւորները դէպի իրանց հաւատքը: Ի՞նչպէս էր կատարում Աստուածայաշտութիւնը: Ո՞վքեր էին քարոզում և՛ յորգորում ժողովրդին, թագաւորին, որ հաստատ մնան շաւտաբնի: Ի՞նչը պատճառ եղաւ Յուդայի թագաւորութեան վերջանալուն: Ե՞րբ և ո՞վ նուաճեց Յուդայի թագաւորութիւնը և ի՞նչ վնասներ տուեց: Ո՞րքան տարի տևեց այդ թագաւորութիւնը և քանի՞ թագաւորներ եղան Դաւթի ցեղից:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Թագաւորութեան բաժանումից չետոյ Յուդայի թագաւորութեան բնակիչները, թէև և չաճախակի հեռանում են Աստուծուց և ընկնում կռապաշտութեան մէջ, սկսած Սողոմոնի որդի Ռոբովամից, բաց համեմատելով նրանց Իսրայէլեան թագաւորութեան բնակիչների և թագաւորների հետ, աւելի բարեպաշտ են

լինում: Այս երկրում թագաւորութիւնը ժառանգական է լինում և բոլոր թագաւորները լինում էին Դաւթի ցեղից: 16 թագաւորներից տասը լինում են անարժան և թող, որոնք մոռանալով Աստուծուն, առիթ էին տալի ժողովրդին և թուլանալու իր հաւատքի մէջ և հակուելու դէպի կռապաշտութիւնը: Բաց երբ սրանց յաջորդում էին բարեպաշտ թագաւորներ, նորից ժողովրդին դարձնում էին դէպը ճշմարիտ հաւատը, կանգնեցնում էին նրան ուղիղ ճանապարհի վրայ և հաստատում հաւատքի մէջ: Այս է լինում զլիաւոր պատճառներից մէկը, որ Յուդայի թագաւորութիւնը աւելի երկարատև է լինում: Բացի այդ, այս երկրումն էին Իսրայէլացոց սրբութիւնները, Աստուծու տաճարը, քահանայք, ղևտացիք, որոնք չիշեցնում էին ժողովրդին հաց-ենի օրէնքները, Աստուծու պատուիրանները: Նկատուած է, որ ժողովուրդն երբ ունենում էր Աստուծու երկիւղը, միշտ բախտաւոր էր և ունէր յաջողութիւն, փառք և չաղթութիւն թշնամիների դէմ, իսկ երբ հեռանում էր նրանց և ձևապաշտութեան մէջ ընկնում, գրկում էր Աստուծու սիրուց և լացը, ողբը ու թշուառութիւնն էին լինում նրանց, թէ թագաւորի և թէ ժողովրդի բաժինը: 2) Ժողովրդի հաւատը և Աստուածայաշտութիւնը լինում է միմիայն արտաքուստ: Նրանք զոհեր էին մատուցանում Սողոմոնի տաճարում, շաբաթ և ամսամուտ տունում, պահք պահում և այս ձէտերը կատարելով կարծում էին, թէ Աստուծու բոլոր օրէնքները կատարում են և արդար են: Բաց նրանց սրտերը հեռու էին լինում Աստուծուց: Ո՞չ ոք չէր մտածում իր սիրտն ուղղել, զգացմունքը մաքրել, ազնուամիտ, շիտակ և ճշմարիտ լինել և փոխադարձաբար միմեանց սիրել ու օգնել: Եւ այսպէս ամբարշտութիւնն հեռոցհեռէ ընկնում է նա ճուրղով ժողովրդի բոլոր խաւերում՝ հեռոցհեռէ ընկնում է նա և դառնում է պատճառ Յուդայի թագաւորութեան կործանման: 3) Աստուած իր համբերութեանը սահման է դնում և թողնում է Իսրայէլացիներին կրելու այդ պատիժը: Աստուծու այսպէս վարուելու պատճառը այն էր, որ նա տեսնելով թէ ինչպէս իր սէրն ու արած բարութիւնները ունայն են անցկենում, կամենում է ուրիշ ձևով խրատել այդ անհնազանդ ժողովրդին: Նա

կամենում է կարիքի միջոցով զգալ տալ իր ժողովրդին նրա սխալը—նրա արարմունքի հետևանքը և ճաշակել տալ նրա վարմունքից առաջացած դառն պտուղները: Նա Խորաչելին կամենում է սովորեցնել—լսել ու հնազանդուել: 4) Մենք տեսնում ենք, որ Խորաչելը հեռանալով Աստուծուց, արդարև կրում է իր պատիժը: Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը պաշարում է Յրուսաղէմը և քարուքանդ անելով՝ նրա պարիսպները մոխրի կոշտ է դարձնում, բնակիչներից շատերին փլատակների տակ կոտորում, խողխողում մեռցնում, իսկ կենդանիներին գերի տանում Բաբելոն: Տաճարը կործանում, սրբութիւնները անպատում և նրա միջի հարստութիւնները կողոպտում:

Ահա այսպէս է սխալում Աստուծու արդար պատիժը, որի նպատակն է լինում զգալ տալ ժողովրդին իր սխալ ընթացքը. սակայն ցաւակցաբար պէտք է ասել, որ Խորաչելացիների սակաւ մասը կարողացաւ հասկանալ:

№ 26. ՄԱՐԳԱՐԷՆԵՐԸ

I. Երբ իսրայէլացիները բաժանուեցան երկու թագաւորութեան, Աստուած նրանց ճշմարիտ հաւատի և բարեպաշտութեան մէջ պահելու համար, յաճախ յարուցանում էր առանձին բարեպաշտ մարդիկ, որոնք կոչւում էին մարգարէներ: Սրանք ողբւորուած ու զօրացած սուրբ Հոգով՝ յայտնում էին մարդոց Աստուծու կամքը, քարոզում էին ճշմարտութիւն, խրատում, զգուշացնում և լոնդիմանում տիրող կռապաշ-

տութիւնը ու ժողովրդի պակասութիւնները, իսկ նեղութիւնների և թշուառութիւնների ժամանակ յուսադրում և մխիթարում: Նրանք գուշակում էին Աստուծուց գալիք պատիժները չար մարդկանց վրայ և իրանց Աստուծուց ուղարկած լինելը հաստատում հրաշքներով:

Նորաչելացիները ընդհանրապէս չէին սիրում մարգարէներին. նրանք ատում, արհամարհում, հալածում և երբեմն էլ չարաչար սպանում էին:

Մարգարէներից ոմանք քարոզում էին միայն բերանացի, իսկ միւսները բերանացի քարոզութեան հետ միացնում էին և գրաւորը:

Մարգարէներից շատերը պարզ կերպով գուշակում էին Բաստացեայ Մեսիայի մասին, թէ նա կ'ծնի կուսից Հրէաստանի Բէդղեհէմ քաղաքում և կ'անուանուի Էմմանուէլ, որ նշանակում է, Աստուած մեզ հետ է: Աստուծու հոգին կ'իջնի նրա վրայ, կ'օժէ նրան: Նա կ'քարոզէ ժողովրդեան, հրաշքներ կ'գործէ և կ'ըժշկէ հիւանդներին: Նրա ա-

ուաչից կ'երթայ Նրա Կարապետը: Նա հան-
դիսաւոր կերպով կ'մտնի Երուսաղէմ, երե-
սուն արծաթով կ'մատնուի, կ'ենթարկուի
հայհոյանքի, ծաղրածութեան, թուրքի և գա-
նակոծութեան: Մարգրիկ կ'վարուին Նրա հետ
իբրև չարագործի, կ'կախեն Նրան փայտից
անօրէնների հետ, կ'խօցեն Նրա կողը, կ'բա-
ժանեն Նրա շորերը և վիճակ կ'ձգեն: Այս
չարչարանքները Նա կ'կրէ մարդոց անիրա-
ւութիւնների պատճառով, որպէսզի նրանց
յաւիտենական կորստից փրկէ: Նա յարու-
թիւն կ'առնէ և կ'հաստատէ նոր, երկնային
թագաւորութիւն:

II. Թագաւորութեան ջափանումից յետոյ Իսրայէլացիներն ինչ-
պէս էին վերաբերում դէպի Աստուած և հիւքեր էին նրանց քարոզում
ու մխիթարում: Ի՞նչ էր մարգարէների պաշտօնը և ժողովուրդը ինչ-
պէս էր վարւում նրանց հետ: Մարգարէներն ինչպէս էին կատարում
իրանց պաշտօնը: Նրանք խոստացեալ փրկչի մասին ինչ գուշակու-
թիւններ արին:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Աս-
տուած իր կամքը մարդոց յայտնելու համար չարուցանում է ժո-
ղովրդի միջից հաւատարիմ, երկիւղած և բարեպաշտ մարդիկ, ո-
րոնք կոչւում են *մարգարէներ*: Եւ այս ընտրուած, հոգով լցուած
և զօրացած մարդիկ անձնուէր գործիչներ էին. սրանց կոչումը
շատ բարձր էր: Նրանք իրանց զրական քարոզներով զարթե-

ցնում, հրաւիրում էին դէպի ապաշխարութիւն և չիշեցնում
էին Աստուծու հետ ունեցած ուխտի պահպանումը, իսկ իրանց
Աստուծու կողմից ուղարկուած լինելը հաստատում էին հրաշք-
ներով: Աստուած յայտնում էր սրանց շատ բան ապագայից,
առանձնապէս Փրկչի ծննդեան, կեանքի, չարչարանքների և
փառաւորութեան մասին և գուշակում էին իսկութեամբ ու
մանրամասնութեամբ: Սրանց մէջ ծագում էր աստուածային ճշ-
մարտութեան լոյսը, որ պարզ, որոշ ճանաչանքներ և ջերմ սրբ-
տով զգացածները, որպէս աստուածային յայտնութիւններ, հա-
ղորդում էին ժողովրդին: Մարգարէները կոչւում էին Աստուծու
մարգրիկ, որոնք ոչ թէ իրանց սեփական անձի կամ ուրիշի, այլ
Աստուծու հրամանները, պատիժ, թէ շնորհք ու ողորմութիւն
ժողովրդին յայտնում և աստուածային գաղափարները ու մտ-
քերը քարոզում և հասկացնում էին: Սրանք ժողովրդին իրանցից
աւելի էին սիրում, առաջնորդում, խրատում, չորդորում մինչև
վերջին շունչը: Սրանք աղօթում էին և բարեխօս լինում Աս-
տուծու առաջ մեղաւոր ժողովրդի համար և աշխատում էին
ջնջելու կռապաշտութիւնը և անօրէնութիւնները: Մարգարէ-
ներն իսկապէս մի տեսակ հսկիչներն էին և պարտաւորութիւն
ունէին ժողովրդին և թագաւորներին չիշեցնել, եթէ նրանք
օրէնքներից հեռանում էին, առաջնորդել ուղիղ ճանապարհով
և խորհուրդ տալ, եթէ անարդարութիւն էին գործում: Մար-
գարէները Աստուծու և կրօնի անունով էին խօսում և աս-
տուածային հոգու զօրութեամբ այնպէս էին խօսում Աստուծու
և կրօնի անունով, որ շատ թագաւորներ սարսափահար էին լի-
նում նրանցից: Թէև շատ անգամ թագաւորի բարկութիւնը
մահ էր սպառնում նրանց, բայց և այնպէս նրանց կամքը ան-
ընկճելի էր մնում: Նրանց քարկոծում, սպանում էին, բայց
նրանք մինչև իրանց վերջին շունչը դարձեալ չէին դադարում
ճշմարտութիւնը քարոզելուց: 2) Մարգարէները մխիթարում
էին խորին թշուառութեան ժամանակներում և համոզուած
էին, որ Աստուած իր ժողովրդին, չ'նայելով նրա գործած յան-
ցանքներին՝ չի մոռանալ, այլ կ'չիշէ իր խոստումը՝ նրա պա-
պերին տուած: Այս պատճառով միշտ կրկնում էին, որ ամե-

նայն մի ցաւ և վիշտ գէպի ապաշխարութիւն է հրաւիրում ժողովրդին և սա Աստուծու զթութեան նշան պէտք է համարել:

№ 27. ԲԱՐԻՆՆԵՆ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ. ԳՆՆԻԼ ՄԱՐԳԱՐԻ

I. Իտրալէլացիները 70 տարի գերի մընացին Բաբելոնում: Դառն էր նրանց վիճակը օտար երկրում: Բայց այս թշուառութիւնը նրանց ուշքի բերեց և զգաստացրեց հեռու կենալ կռապաշտութիւնից: Գերութեան ժամանակ Աստուած մխիթարիչ ուղարկեց Դանիէլ մարգարէին: Նա Աստուծու օգնութեամբ մեկնեց Նաբուգոդոնոսոր թագաւորի երազները և կարողացաւ ճանաչել տալ Աստուծու սեծութիւնը: Այս պատճառով թագաւորը Դանիէլին Բաբելոնի բոլոր իմաստունների գլխաւոր նշանակեց:

Դանիէլը պատանի ժամանակ գերի էր տարուել Բաբելոն: Նա իր երեք բարեկամներով կրթուեց Բաբելոնի թագաւորի պալատում: Նրիտասարդները չնայելով որ ապրում էին պալատում հեթանոսների մէջ, հաստատ էին պահում իրանց հաւատի օ-

րէնքները: Նրանք հրաժարուում էին ուտել այն կերակուրները, ինչ որ արգելուած էր Մովսէսի օրէնքով և խնդրում էին թագաւորին՝ թույլ տալ կերակուել միայն հացով և բանջարեղէններով: Ուսումն աւարտելուց յետոյ՝ նրանք մտան արքունի ծառայութիւն և իրանց խելքով ու հաւատարիմ ծառայութեամբ հասան բարձր պաշտօնների, միւսնոյն ժամանակ հաստատ պահելով և իրանց հաւատը, սրի համար շատ անգամ ենթարկուում էին տանջանքների և կեանքից զրկուելու վտանգին:

Դանիէլի երեք բարեկամներին (Անանիա, Ազարիա և Միսալէլ) թագաւորի հրամանով ձգեցին բորբոքուած հողի մէջ՝ Նաբուգոդոնոսորի կուռքին երկրպագութիւն չտալու համար: Բայց Աստուած հրաշալի կերպով ազատեց նրանց մահից: Նա ուղարկեց իր հրեշտակին, որը կրակի բոցը դարձրեց սառը ցոլ և նրանք մնացին անվնաս:

Յետոյ ինքը Դանիէլն էլ ամբաստանուեցաւ, որ Աստուծուն աղօթում է իր օրէնքով և ձգուեց քաղցած առիւծների գուրը,

**բայց առիւծներն Աստուծու հրամանով չբ-
ժօտեցան և չվաւսեցին մարդարէին:**

II. Քանի տարի գերի մնացին Իսրայէլացիները Բաբելոնում: Ի՞նչպէս էր նրանց վիճակը և ի՞նչ օգուտ տուեց այդ գերութիւնը: Գերութեան ժամանակ Աստուծո՞ւ ի՞նչ մարգարէ ուղարկեց և ի՞նչպէս թարեկամներն իրտեղ ստացան կրթութիւնը: Դանիէլը և նրա երեք վերաբերում դէպի իրանց հաւատի օրէնքները: Ի՞նչ պաշտօններ ստացան նրանք: Յետոյ ի՞նչ պատժի ենթարկուեցան և ի՞նչպէս ա-
զատուեցան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Իսրա-
չէլացիները գերութեան և նեղութեան ժամանակ Բաբելոնի
գետի ափերում նստած ողբում էին իրանց հայրենիքը: Նրանց
վիճակը դառն և անտանելի էր: Նրանք հայրենի երկրից հե-
ռացած՝ չիշում էին Երուսաղէմը, նրա նուիրական և սուրբ տե-
ղերը, ուր ապրել են իրանց նախնիքը, և ուր գտանում են
իրանց սիրելիների գերեզմանները: Նրանք նոր են հասկանում,
թէ ի՞նչքան քաղցր է եղել հայրենիքը և ի՞նչ թանկագին գան-
ձեր են ունեցել Քանանում: Այս ամենը մտաբերելով հոգւոց էին
հանում և հառաչում: Նոր են իմանում, մտաբերում Մովսիսի
խրատները, որ Աստուծուն հաւատարիմ մնալով կեանք և օրհ-
նութիւն կ'վայելէին, իսկ նրանից հեռանալով անէծքը և մահը
կ'լինէր նրանց բաժինը: Նրանք մտաբերելով անցեալի փառաւո-
րութիւնը, տեսնում էին ներկան տխուր և ապագան անչոյս և
այս վերագրելով իրանց արածին՝ դառնապէս խոստովանում էին,
որ սա Աստուծու արդար գատաստանն է: Նրանք ուխտ էին
դնում այլևս չբարկացնել Աստուծուն, այ նրա օրէնքները կա-
տարել սրբութեամբ և հաւատարիմ մնալ նրան: Մարգարէները
տեսնելով այս ամենը՝ զգում էին Աստուծու միտքը իր ժողո-
վրդի վերաբերութեամբ: Նրանք հաստատապէս համոզուած էին,

որ սրանով Աստուած կամենում է ժողովուրդը դէպի ինքը
դարձնել: Այս դառն վիճակի ժամանակ թուլամիտներից շա-
տերն էլ մոռացան Աստուծու և հեթանոս դարձան: Բայց Աս-
տուած ողորմած է, նա վերստին ներում է ժողովրդին, որով-
հետեւ տեսնում է, որ նա թշուառութեան մէջ զգաստացել,
հիասթափուել և սրտով դարձել է դէպի ինքը: Նա կարիքի մի-
ջոցով սովորեցրել է նրանց աղօթել և արհամարհած օրէնքները
կրկին պատուել և հնազանդուել: 2) Մենք տեսնում ենք Դա-
նիէլի և նրա ընկերների գովելի վարմունքը, որ հեթանոսների
աստուածներին նուիրուած կերակուրները, որոնք Մովսիսի օրէն-
քով արգելուած էին, չէին ուտում և չեն անցնում հայրենի
օլէնքների ցանկից: Նրանք կարծում էին, եթէ աստուածներին
նուիրուած կերակուրներն ուտեն, իրանց սրտերն էլ դուցէ փո-
խուին. Թէև գլխաւոր հարցը նրանում չէ, թէ մարդ ի՞նչ է
կերել, այլ թէ ինչպիսի սիրտ ունի. մարդ նաչում է երեսին,
սակալն նրանք այդ բանին մեծ նշա-
նակութիւն էին տալիս և չէին կամենում պատուիրանից ան-
ցնել, որովհետեւ դա համբերութեան, հպատակութեան մի նշան
է և ով փոքր բաների մէջ Աստուծուն հաւատարիմ է, նա մե-
ծերի մէջ էլ այնպէս կ'վարուի: Բացի այդ, նրանք սիրում էին
չափաւոր կեանք վարել կերակրի վերաբերութեամբ և չեն զայ-
թակուում արքունի սեղանի առատութիւնից և ճոխութիւնից:
3) Մենք տեսնում ենք մանուկների հաստատ հաւատը, որ
կուռքերին երկրպագութիւն չեն տալի, ո՞չ քսոմների պատիժը
հեռացնում նրանց ճշմարիտ Աստուծուց: Նրանք Աստուծուն
աւելի են սիրում, քան թէ մարդկանց և միշտ կրկնում են,
թէ Աստուած կրակից է, մարդկանցից էլ կարող է ազատել
իրենց: Նրա սուրբ Սջը կը հովանաւորէ և կ'ազատէ այն ամենը,
ինչ որ մարդիկ կորած են համարում: Այսպէս հաւատը պաշտ-
պանում և ազատում է նրանց:

№ 28. ԽՐԹՅԵԼԻՍԹԻՆԵՐԸ ՊՈՐՄԻՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԵԿ:
ԵՋՐ ԵՒ ՆԷՄԻ

I. Գերութեան եօթանասուն տարին լը-
րանալով՝ պարսից Կիւրոս թագաւորը տի-
րեց բարեւացոց թագաւորութեանը և իրա-
ւունք տուեց գերի տարած հրէաներին վե-
րադառնալ իրանց հայրենիք: Նա տուեց նը-
րանց և շատ անօթներ, որ յափշտակել էր
Նաբուգոդոնոսորը Երուսաղէմի տաճարից:

Իսրայէլացիները միանգամից 42 հազար
հագով Զորաբարելի առաջնորդութեամբ և
Յեսու քահանայապետի օղնութեամբ վերա-
դարձան իրանց երկիրը: Երուսաղէմում սե-
ղան կանգնեցրին, Աստուծուն զոհ բերին և
նոր տաճարի շինութեան հիմը դրեցին մեծ
հանդիսով — երգերով և փողերի հնչումնե-
րով, ժողովրդի ցնծագին ձայներով և ծե-
րերի հառաչանքներով ու լացով, որոնք չի-
շում էին առաջուան տաճարի հուսկապու-
թիւնը: Եինութեան ժամանակ նրանք միշտ
ցաւելով կրկնում էին, թէ այս տաճարը չի
լինիլ այնպէս փառաւոր, ինչպէս հինն էր,
բայց մարգարէները նրանց մխիթարելով ա-

տում էին, թէ այս վերջին տաճարի փառքն
աւելի կլինի, քան թէ առաջինինը, և թէ
կ'գալ աշխարհի Փրկիչն այս տաճար, նրան
փառքով կ'լցնէ և այստեղից խաղաղութիւն
կ'տալ աշխարհին:

Պարսից թագաւորները տիրելով Հրէաս-
տանին՝ ստանում էին միայն հարկ, իսկ ներ-
քին կառավարութիւնը թող էր տուած իս-
րայէլացիներին իրանց օրէնքների համեմատ
վարել և ապրել: Նրանք նշանակեցին Եզր
անունով մի գիտնական քահանայ և ուղար-
կեցին նրան Երուսաղէմ, որ հսկէ, որպէսզի
բոլոր երրայեցիներն ապրեն իրանց օրէնք-
ների համաձայն: Եզրին տուած էր իրաւունք
և պատժելու նրանց, որոնք կ'խախտեն Մով-
սիսեան օրէնքները: Եզրը ժողովեց իսրայէ-
լացիներին, զգուշացրեց չ'հաստատել ամուս-
նական կապ կռօպաշտների հետ և ընդհան-
րապէս կտրել բոլոր յարաբերութիւնները
հեթանոսների հետ: Նա վերականգնեց մո-
ռացուած և խախտուած կարգերը և օրէնք-
ները, վերսկսեց շաբաթական և միւս տօ-
ները: Ժողովեց Ս. Գրքի գրուածները և

սահմանեց տօներին կարգալ ժողովրդի առաջ օրինաց գրքերը:

Հիմնուեցան Յուդայի բոլոր քաղաքներում ժողովրդանոցներ — սինագոգներ, ուր ամեն շաբաթ ժողովուրդը պէտք է հաւաքուէր աղօթելու և Աստուծու խօսքը լսելու: Ժողովրդին կրթելու համար նշանակուեցան առանձին մարդիկ, որոնք կոչուում էին դպիւրներ:

Հրէաները կառավարւում էին 70 ծերերից բաղկացած մի բարձրագոյն դատարանով, որի նախագահն էր քահանայապետը: Այս ժողովը կոչուում էր ծերակոյտ — սենեգրիօն և գտնւում էր Երուսաղէմում: Այսպէս իսրայէլացիներն սկսեցին վերանորոգել իրանց կարգերը և վերաշինել իրանց աւերակ դարձած քաղաքները և գիւղերը և նրանց պարիսպները: Նէեմի անունով մի բարեպաշտ իսրայէլացի, որ պարսից արքունիքում պաշտօն ունէր, նորոգեց Երուսաղէմի պարիսպները, որպէսզի թշնամուց ազատ լինի քաղաքը և տաճարը:

II. Քանի տարի հրէաները գերի մնացին Բաբելոնում: Ո՛վ ազատեց նրանց գերութիւնից: Ո՞րքան հրէաներ և ո՞ւմ առաջնորդութեամբ վերադարձան: Չերադառնալով հայրենիք ի՞նչ բաներ սկսեցին վերաշինել: Ի՞նչ կարծիք ունէին նոր տաճարի մասին և ի՞նչ էին ասում մարգարէները: Ի՞նչ օրէնքներով էին կառավարւում: Իսրայէլացիները: Ո՛վ նշանակուեց յերթակող այդ օրէնքներն անթերի կատարելու համար: Ի՞նչ կորգադրութիւններ արեց Եզրամուսնութեան, տօների, կարգերի և սուրբ գրուածքների մասին: Թողովրդի հաւաքուելու, աղօթելու և Աստուծու խօսքը լսելու համար ի՞նչ տեղեր որոշեց և որոնց կարգեց այդ բանին սպասաւոր: Ի՞նչպէս էին կառավարւում Իսրայէլացիները: Ի՞նչ դատարան ունէին և քանի անձինք էին դատարանները: Ո՛վ նորոգեց Երուսաղէմի պարիսպները:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) Իսրայէլացիներն ազատւում են գերութեան ծանր լծից և կրկին արժանանում են իրանց հայրենի երկրին, որ աւերակ ու քարուքանդ եղած էր: Հայրենիքի կարօտը հասկացրել էր նրանց նրա նշանակութիւնը և թէ որքան քաղցր է: Նրանք լաւ հասկացել էին, որ այդ պատիժը իրանք էին ստեղծել իրանց համար՝ չլսելով իրանց նախորդների խրատներին և չկատարելով Աստուծու պատուիրանները: 2) Մենք տեսնում ենք, որ նրանք տարազնաց թռչունների նման սկսում են վերաշինել քարուքանդ արած քաղաքները, տները, գիւղերը և քաղաքների պարիսպները ու ամենից առաջ առանձին ուրախութեամբ, երգերով և լացով կառուցանել Աստուծու նուիրական տաճարը, ուր արդէն զղջացած սրտով կարող էին օրհնաբանել Աստուծու անունը և հետեւաբար խոստովանել իրանց սխալները և ուխտ հաստատել այլևս չճեղուելու Աստուծու ճանապարհից: 3) Մենք տեսնում ենք, որ գիտնական Եզր քահանան նշանակուելով՝ հոգում և հսկում է հայրենի օրէնքները պահպանելու և հետո պահելու ժողովրդին այն բաներից, որոնք կարող էին նրան օտարացնել: Նորոգւում են Աստուծապաշտութեան կարգերը, սահմանւում են տօներ և ամեն տեղ շինւում են ժողովրդանոցներ — աղօթատներ և այս լինում է, որպէսզի Աստուծու սէրը ժողովրդի մէջ վառ պահուի և հեթանոսութեան դի-

մողների համար էլ պատնէշ լինի: Ժողովուրդ են օրինաց զըր-
քերը և նշանակուած են առանձին մարդիկ—գլխիներ կարդա-
լու և ժողովրդին հասկացնելու սուրբ գիրքը: Երկրի ներքին
կառավարութեան համար նշանակուած է ազգային ժողով, բաղ-
կացած 70 ձերերից, որի նախագահը լինուած է ինքը—քահա-
նայակետը:

№ 29. ԻՍՐԱԵԼԵՅԻՆՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ՄԵԿԵԳՈՆԵՅԻՆՆԵՐԻ ԺՆՄՈՆԵԿ:
Մ Ե Տ Ը Թ Ի Ճ

I. Իսրայէլացիները պարսից իշխանու-
թեան տակ մնացին մօտ 200 տարի: Աղէք-
սանդր Մակեդոնացին կործանեց պարսից
թագաւորութիւնը և կազմեց Մակեդոնացոց
հզօր պետութիւնը: Իսրայէլացիները մտան
նրա իշխանութեան ներքոյ: Աղէքսանդրի
մահուանից չետոյ նրա տէրութիւնը բաժան-
ուեց և Հրէաստանը, որ Եգիպտական և
Ասորոց թագաւորութիւնների սահմանն էր,
կռուի ծաղիկ դարձաւ նրանց համար: Ըն-
կզբում մօտ հարիւր տարի նրանք հպատակ
դարձան Եգիպտական իշխանութեան: Այս
ժամանակ, պէտք է ասած, իսրայէլացիներն
աւելի բախտաւոր էին: Նրանց թոյլ էր տու-
ած իրանց հայրենի օրէնքներով կառավարու-

ել և վայելել հաւասար իրաւունքներ տի-
րապետող ժողովրդի հետ:

Այնուհետև Ասորոց թագաւորները տի-
րեցին Հրէաստանին և անտանելի նեղու-
թիւններ պատճառեցին իսրայէլացիներին:
Նրանք Երուսաղէմի տաճարում և իսրայէ-
լեան բոլոր ժողովրդանոցներում կուռքեր
կանգնեցրին և ուժով ու սարսափելի տան-
ջանքներով ստիպեցին իսրայէլացիներին
պաշտել նրանց և թողնել իրոնց հայրե-
նի օրէնքները: Այս ժամանակ հաւատի և
հայրենի օրէնքների պահպանութեան համար
նահատակուեցան ծերունի Եղիազար քահա-
նան և Շամուէլ անունով մի բարեպաշտ
կին իւր եօթն օրդոց հետ:

Իսրայէլացիների այս դառն ժամանակ
Մատթիա անունով մի քահանայ, որ Յու-
դայի ցեղից էր, իր օրդոց հետ վճռեց կան-
գնել Ասորոց (Սելևակացոց) դէմ և ազատել
իր ազգակիցներին օտարի լծից: Ժողովեցաւ
նրա շուրջը մարդոց մեծ բազմութիւն, որոնք
հաւատարիմ էին իրանց օրէնքներին: Սկսու-
եց պատերազմը հաւատքի և հայրենիքի ա-

մարիտ քահանայ չ'կարողանալով տանել այս ազգային կրօնի անպատուութիւնը և ժողովրդի նեղութիւնները, ոտքի է կանգնում հաւատքի և հայրենի օրէնքների համար և ժողովելով իւր շուրջ հաւատարիմ, հայրենասէր և նախանձախնդիր Իսրայէլացիներին, պատերազմում է Ասորոց թագաւորների հետ անկախութիւն ձեռք բերելու համար: Քաջաբար մեռնում է Մատթիան պատերազմի դաշտում: Գործը շարունակում են նրա որդիքը և թոռները և յաջողութեամբ ու Տիրոջ օգնութեամբ գուրս քշելով նրանց Իսրայէլեան երկրներից, քաղաքներից՝ տիրում են ամբողջ Հրէաստանին և անկախութիւն ձեռք բերում, բայց ափսոս, որ սա երկարատե չէ լինում: 5) Մենք նկատում ենք, որ Իսրայէլացիներին զրդողը լինում է հայրենի օրէնքների նախանձախնդրութիւնը, պապենական հաւատի հաւատարիմ պահպանութիւնը և հայրենասիրութիւնը, որովհետև նրանք գուշակում էին վերահաս վտանգը, որ այսպիսի դառն ժամանակներում առաջ է գալի:

№ 30. ԻՍՐԱԵԼԵՑԻՆԵՐԻ ՎԻՃԵՐ ՀՌՈՄԵՏՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՓԸՄԸՆԵՑ

Լ. Իսրայէլացիների՝ Մակաբայեցոց կոչուած թագաւորութիւնն երկար ժամանակ գոյութիւն չ'ունեցաւ: Ներքին խռովութիւնները, թագաժառանգների շարունակ կռիւները միասեցին երկրին և ժողովրդին այնտեղ հասցրին, որ ստիպուեց դիմելու Հռոմայեցիների միջամտութեան՝ երկիրը խաղաղացնելու և գործերը կարգի բերելու համար: Հռոմայեցիները Փրկչի գալստից մի փոքր ա-

ռաջ առան իրանց իշխանութեան ներքոյ Հրէաստանը և վերջ տուին Մակաբայեցոց թագաւորութեանը: Նրանք երկրի կառավարութիւնը յանձնեցին Եղովմայեցի Հերովդէսին, թագաւորական տիտղոսով: Սա խիստ և կասկածոտ մարդ էր:

Ծանր էր այս բանն իսրայէլացիների համար. նրանք նոր հասկացան իրանց գործած սխալը, բայց արդէն ուշ էր: Մի բան միայն նրանց մխիթարում էր և քաջալերում, դա Փրկչի գալու համար գուշակութիւնների կատարումն էր, որ պէտք է լինէր, երբ Յուդայի տանից թագաւորութիւնը վերջանար: Եւ ահա արդէն վերջացել էր: Միայն շատերը նրանցից սխալմամբ սպասում էին, որ Մեսիան ոչ թէ մեղքերից—խաւարից պէտք է փրկէ, այլ Նա երկրաւոր փառաւոր թագաւոր կը լինի և կ'ազատէ նրանց օտարի իշխանութիւնից:

Հռոմայեցիների տիրապետութեան ժամանակ իսրայէլացիների երկիրն անուանւում էր Պաղէստինա և բաժանւում էր չորս մասերի: Հիւսիսային մասը կոչւում էր Գա-

լիւիա, միջին մասը — Սամարիա, հարաւա-
 չին մասը — Յուդայի երկիր և արեւելեանը —
 Պերիա կամ Յանկոյս — Յորդանանու:
 Բաբելոնեան գերութիւնից չետոյ իսրայէլա-
 ցիների մէջ առաջ եկան կրօնական հերձու-
 ածներ՝ Փարիսեցիք, Սադուկեցիք և
 Յեսսեանք անունով

Փարիսեցիք -- պահպանողական էին.
 սրանք աշխատում էին իրանց սուրբ ձևաց-
 նել ամենքի առաջ: Նախանձախնդիր էին
 հայրենի օրէնքներին և հակառակ էին օրէն-
 քների, հայրենի վարքերի և սովորութիւն-
 ների ամենափոքրիկ փոփոխման: Սրանք
 Սուրբ Գրքին հաւասար էին ընդունում և
 հայրենի աւանդութիւնները: Սրանց գլխա-
 ւոր պահասութիւնն էր — կոյր հետեողու-
 թիւն բարեպաշտական արտաքին ձևերին:

Սադուկեցիք — սրանք փարիսեցիների
 հակառակ՝ չէին ընդունում աւանդութիւնները,
 ուրանում էին հոգու անմահութիւնը, չէին
 հաւատում մեռեալների յարութեան ու վեր-
 ջին դատաստանին:

Յեսսեանք — սրանք մեծ մասամբ ապ-

րում էին անապատներում, հասարակ խըր-
 ճիթների մէջ և իրանց ժամանակն անց
 էին կացնում կարգալով, մտածելով, դատե-
 լով և հոգևոր երգեր երգելով:

Շաբաթը մի անգամ հաւաքւում էին
 ժողովարանում՝ ծերի կամ ձեռնհասի քա-
 ռոզները — խրատները լսելու: Սրանց մէջ
 յարգի էր միայնակեցութիւնը և մեծ մասը
 պահպանում էր կուսութիւն: Սրանք ապ-
 րում էին ընկերութեամբ և ունէին միատե-
 սակ հագուստ և հասարակաց սեղան: Աղօ-
 թում էին արևի ծագելու և մայր մտնելու
 ժամանակ: Հեռու էին երգումից և առ-
 հասարակ այնպիսի արհեստներից, որոնք
 կարող էին ուրիշներին վնաս բերել:

II. Ինչո՞ւ իսրայելացիների նոր թագաւորութիւնն երկար չ'սե-
 ւեց: Ի՞նչ բանի համար էին ներքին խռովութիւնները և կռիւները
 և վերջը ո՞ւմ դիմեցին միջամտելու և խողողացնելու: Ի՞նչպէս վերա-
 բերուեցան հռոմայեցիներն և ի՞նչ հետեանք ունեցաւ: Ի՞նչ վիճակի
 մէջ էին իսրայելացիներն Եդովմայեցի շերտիկի ժամանակ և ի՞նչն
 էր նրանց մխիթարում: Ի՞նչ էին սպասում իսրայելացիներից շա-
 տերը Մեսիայից: Ի՞նչպէս էր կոչւում իսրայելացիների երկիրը հռոմա-
 յեցիների տիրապետութեան ժամանակ և քանի՞ մասերի էր բաժա-
 նուած, Գրօնական ի՞նչ հերձուածներ կային իսրայելացիների մէջ և
 ի՞նչով էին զանազանւում միմեանցից Փարիսեցիք, Սադուկեցիք և Յեսսեանք:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) թէ ինչպէս խորացելացիները մեծ նեղութիւններով ձեռք բերած իրաւից նոր թագաւորութիւնը չեն պահպանում: Քահի ժառանգներն անմտաբար պատերազմում են միմեանց հետ. լինում է կռիւ, ներքին երկպառակութիւններ, որոնք առաջ են բերում ներքին տկարութիւն և թուլութիւն: Լինում է անմիաբանութիւն, հայրենի օրէնքներից անցնել, աղքատութիւն և բարոյական անկում, որից յառաջանում է ժողովրդի մէջ թշուառութիւն: Տխուր անցեալի վշտակը նրանք մոռանալով և կամենալով վերջ տալ այս ողբալի գրութեանը՝ փոխանակ հիասթափուելու, անհեռատեսութեամբ դիմում են օտարի միջամտութեան՝ իրանց երկիրը խաղաղացնելու նպատակով, որ ունենում է կորստաբեր հետեանք: 2) Հռոմայեցիները տէր են դառնում հրէաստանին և վերջ տալի նրա անկախութեանը: Նրանք նշանակում են մի խիստ կառավարիչ և տիրոջ սիրտով, որի առաջի գործն է լինում՝ ծառայել հռոմայեցիների նպատակներին, շահերին և իր իշխանութիւնը ապահովելու համար վերջ է տալիս Մակաբայեցոց թագաւորութեան ժառանգներին: 3) Իսրայելացիների վիճակը շատ դառն, տխուր և անտանելի է լինում: Նրանց արած սխալը խորը խոցում է իրանց սիրտը և վրդովում, բաց ոչ մի ելք չեն գտնում: Նրանք անկախութեան, հռոմայեցիների ձեռքից ազատուելու յոյսը կտրել էին և չէին մտածում իրանք իրանց աշխատութեամբ, ջանքերով ձեռք բերելու, որովհետև հայրենասիրական զգացմունքը սառել էր նրանց մէջ, թուլամորթ էին դարձել և չէին կամենում զոհաբերութիւն անել: Նրանք թէ իրանց և թէ իրանց երկրի համար բարեքներ ուրիշից էին սպասում և մխիթարում էին նրանով, թէ շուտով կ'գայ խոստացած Մեսիան և կազատէ նրանց օտարի լծից, նեղութիւններից և կ'վերականգնէ կրկին Իսրայելի թագաւորութիւնը: Բաց մոռանում էին, որ Փրկչի թագաւորութիւնը երկնային է և ոչ երկրային: Նա պէտք է թագաւորէ մարդոց սրտերի վրայ և ոչ երկրների: 4) Իսրայելի երկիրը, որ սկզբում կոչւում էր Քանանացոյ, Խոսրոսացոյ, Աւերեաց, հրէաստան, Իսրայելացոյ և այլն էր, նրա մի մասի բնակիչները—Փղշտացիների անունով

ստանում է Պաղեստին անուն և կառավարելու համար բաժանւում է չորս մասերի, որոնց համար նշանակւում են հռոմայեցի կառավարիչներ: Տեսնում ենք Իսրայելացիների մէջ, որպէս գերութեան դառն հետեանք՝ գոյութիւն են ստացել կրօնական հերձուածներ—բաժանումներ, որից առաջ են եկել ժողովրդի մէջ ատելութիւն, խռովութիւն և կռիւներ՝ իրանց վնասակար հետեանքներով: Ահա այս ախտերով ժողովուրդն այնպէս բարոյապէս ընկել, խեղճացել և հոգեպէս հիւանդացել էր, որ նրան բարւոքելու՝ բուժելու համար, անշուշտ կարիք էր զգացւում մի բժշկի, մտքերի և սրտերի խաղաղարարի և մի նոր լուսատու օրէնստուի, Որին նա—ժողովուրդը—որպէս փրկութեան միակ միջոցի՝ անհամբեր սպասում էր և Որը մարգարէների գուշակութեամբ պէտք է գար, երբ Յուդայի տանից թագաւորութիւնը վերջանար: Եւ ահա այդ արդէն կատարուած էր տեսնում: Այդ ազատիչը—խոստացեալ Փրկիչը՝ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսն էր, Որին վայելէ փառք չաւիտեանս. Ամէն:

4 6 1 2

« Ազգային գրադարան »

NL0209063

ՄԵՐ ԱՅԻՆԱՆՈՒՄԻ ՄԱՆՆԵՐԸ

1. Դատագիրք հայկ. ձայնագրութեան, Կ. տպագրութիւն (տպառւած) . . . . . 60 Կ.
2. Մանկական ձայնագրեալ երգարան, ա. տպագրութիւն (տպառւած) . . . . . 40 Կ.
3. Ազգային ձայնագրեալ երգարան, ա. տպագրութիւն (տպառւած) . . . . . 80 Կ.

4. Դատագիրք կրօնի, ա. զբքոյի, Կ. տպագրութիւն . . . . . 20 Կ.
5. Դատագիրք կրօնի, բ. զբքոյի ա. մասը, բ. տպ. 30 Կ.
6. Դատագիրք կրօնի, բ. զբքոյի բ. մասը . . . 30 Կ.

Առտով մամուլի տակ կը մտնի՝ Դատագիրք կրօնի Գ. զբքոյի:

Վաճառվում են Թիֆլիզի «Կենդրոնական գրախանութանոցում» և աշխատատիրոջի մօտ՝ Тифлисъ.

Протоіерейу Езнику Ерзинкянцъ.